

**VILNIAUS UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR VERSLO ADMINISTRAVIMO FAKULTETAS**

APSKAITA IR FINANSŲ VALDYMAS

**Magistrantės Juditos Giedraitytės
MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS**

ENERGETIKOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMO MODELIS	THE SOCIAL RESPONSIBILITY DISCLOSURE MODEL OF ENERGY SECTOR COMPANIES
---	--

Darbo vadovas Doc. dr. Ramunė Budrionytė

Vilnius, 2023

Turinys

ĮVADAS	3
LENTELIŲ SĄRAŠAS	6
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	7
1. ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMO TEORINIAI ASPEKTAI .	8
1.1. Įmonių socialinės atsakomybės sąvokos raida ir šiuolaikinė samprata	8
1.2. Įmonių socialinės atsakomybės sritys	14
1.3. Įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo tyrimų palyginamoji analizė.....	20
2. ENERGETIKOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMO MODELIO SUDARYMO METODOLOGIJA.....	27
3. ENERGETIKOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMO MODELIS	34
3.1. Direktyvos reikalavimų įgyvendinimas Lietuvos teisės aktuose	34
3.2. Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų turinio analizė	39
3.3. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelio kriterijų identifikavimas ir modelio sudarymas	51
3.4. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelio ekspertinio vertinimo rezultatai ir jų palyginimas	57
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	65
LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	68
SUMMARY	78
PRIEDAI.....	79
1 priedas. Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių aprašymas	80
2 priedas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų turinio analizė.....	81
3 priedas. Ekspertinio vertinimo anketa.....	94

IVADAS

Darbo temos aktualumas. Dar prieš 50 metų Friedmanas savo straipsnyje apie socialinį atsakingumą „New York Times“ žurnale teigė, kad vienintelė verslo socialinė atsakomybė yra didinti įmonės ir akcininkų pelną, „žaidžiant pagal žaidimo taisykles“. Tačiau per pastaruosius dešimtmečius situacija pasaulyje iš esmės pasikeitė – įmonės, siekdamos sėkmingai integruotis rinkoje bei išlaikyti savo konkurencingumą ir investuotojų pasitikėjimą, turi ne tik „žaisti pagal žaidimo taisykles“, bet ir imtis proaktyvių veiksmų socialinės atsakomybės kontekste ir koreguoti savo veiklą atsižvelgiant į ekonomines, aplinkosaugines bei socialines problemas, derinant akcininkų ir visos bendruomenės interesus. Didėjantis spaudimas iš suinteresuotųjų šalių, žiniasklaidos, nevyriausybinių organizacijų lemia įmonių socialinės atsakomybės (toliau – ĮSA) informacijos atskleidimo poreikį. Didelis dėmesys skiriamas įmonėms, kurios daro reikšmingą įtaką kintančiai aplinkai ir tiesiogiai ar netiesiogiai prisideda prie aplinkosauginių, socialinių ir ekonominių iššūkių. Energetikos pramonė yra reikšminga verslo ir visuomenės dalis, stipriai prisidedanti prie kintančios aplinkos. Šios įmonės turėtų suprasti bei gebėti įvertinti ir kontroliuoti socialinius, aplinkosauginius ir ekonominius poveikius, kylančius dėl jų veiklos. Todėl šioms įmonėms ĮSA atskleidimas turėtų būti privalomas. Siekdamos padidinti atskaitomybę šioje srityje, įmonės susiduria su atskleidimo problema – stokojama susistemintų gairių informacijos pateikimui. ES, siekdama įgyvendinti strateginius tikslus, 2014 m. priėmė 2014/95/ES Direktyvą (toliau – Direktyva), kuria pirmą kartą pasaulyje įteisintas privalomas ĮSA atskleidimas. Direktyvoje nurodomi mažiausi teisiniai reikalavimai dėl atskleidžiamos informacijos apimties, kuriuos kiekviena šalis narė turi įteisinti nacionalinėje teisėje. Mokslininkų teigimu, Direktyvoje stokojama susistemintų socialinės atsakomybės atskleidimo gairių, todėl įmonėms suteikiama galimybė nurodyti informaciją, kuri, jų nuomone, yra aktuali suinteresuotosioms šalims ar naudinga įmonės atžvilgiu (Aureli ir kt., 2019, Korca ir Kosta, 2021, Fiandrino ir kt., 2022). Konceptualaus modelio trūkumas, galimybė naudoti įvairias metodikas, gali lemti skirtingus nefinansinės informacijos atskleidimo objektus ir tikslus.

Analizuojamos temos ištyrimo lygis: analizuojama sąvoka plačiai nagrinėta mokslinėje bendruomenėje. ĮSA sąvoka pradėta nagrinėti dar praėjusiame amžiuje užsienio mokslininkų darbuose (Bowen, 1953; Eells, 1958; Levitt, 1958; Chalmers, 1959; Friedman, 1970; Frederic, 1960; Davis, 1960; Elbing, 1970; Carroll, 1979). Šiuolaikinėje mokslinėje literatūroje analizė sutinkama dažniau, autoriai Daszynska-Zygadlo ir kt. (2016); Galant ir Cadez (2017); Ribeiro ir kt. (2017); Gallen ir Peraita (2017); Matuszak ir Róžańska (2017); Mayorova (2019) Barnett ir kt. (2020); Pizzi ir kt. (2020); Zaman ir kt. (2022); Pizzi ir kt. (2020) nagrinėjo sąvoką ir ĮSA atskleidimą užsienyje. O Skruibutytė (2016); Kontautienė (2016); Slapikaitė (2017); Rakštelytė ir Lobanova (2018); Tūskaitė ir Dagilienė (2020); Mažintaitė (2020); Bužinskienė (2021);

Rudžionienė ir Gedutienė (2022) atliko tyrimus apie ĮSA atskleidimą ir informacijos vertinimą Lietuvoje. Tyrimuose pastebima, kad daugiausiai ĮSA informacijos atskleidimas priklauso nuo įmonės dydžio bei įmonės brandumo lygio (Slapikaitė, 2017; Lu ir kt., 2017; Ali ir kt., 2017; Dias ir kt., 2018; Rudžionienė ir Gedutienė, 2022). Dar vienas ĮSA atskleidimą įtakojantis veiksnys – sektorius, kuriame veikia įmonė (Daszynska-Zygadlo ir kt., 2016; Matuszak, Róžańska, 2017; Ali ir kt., 2017, Mayorova, 2019). ĮSA atskleidimą nulemia ir įmonės finansiniai rodikliai (Lu ir kt., 2017; Loew ir kt., 2019; Razak ir kt., 2019). ĮSA atskleidimas yra nulemtas ir šalies ekonominio lygio (Ribeiro ir kt., 2017; Gallen ir Peraita, 2017; Mažintaitė, 2020). Taip pat pastebima, kad privalomas ataskaitos reglamentavimas nulėmė išaugusį ataskaitų skaičių (Gulenko, 2018; Rudžionienė ir Gedutienė, 2022), visgi moksliniuose tyrimuose nurodoma, kad reglamentavimas neužtikrino pakankamų normų kokybiškos informacijos pateikimui (Habek ir Wolniak 2016; Hąbek 2017; Lock ir Seele 2016; Matuszak, Róžańska, 2017; Aureli ir kt. 2019; MacGregor Pelikánová 2019; Pizzi ir kt. 2020; Fiandrino ir Tonelli 2021; Fiandrino ir kt. 2022).

Darbo naujumas: ĮSA mokslinėje literatūroje nėra naujas reiškinys, o privalomas reglamentavimas pagal Direktyvą plačiai nagrinėtas užsienio mokslininkų tyrimuose. Mokslininkų tyrimuose dažnai sutinkama tema – kokybinis ĮSA atskleidimo vertinimas nefinansinėse ataskaitose, kuriose sutinkama, jog Direktyvoje stokojama susistemintų atskleidimo gairių, tačiau tyrimų, kuriuose būtų sudaromas konceptualusis ĮSA atskleidimo modelis, rasti nepavyko.

Darbo problema: mokslinės literatūros analizė parodė, jog Direktyvoje stokojama susistemintų nefinansinės informacijos pateikimo gairių, dėl šios priežasties kyla problema įmonėms dėl atskleidžiamos informacijos išsamumo ir kokybinio aspekto. Kadangi įmonės turi galimybę naudotis įvairiomis metodikomis ar nacionalinėje teisėje įgyvendintais reikalavimais, kurie lemia daugialypius ĮSA tikslus, struktūros trūkumą ir nekokybišką informacijos atskleidimą.

Darbo objektas: energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimas.

Darbo tikslas – sukurti energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelį, kuris užtikrintų kokybišką nefinansinės informacijos atskleidimą.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ĮSA teorinius aspektus bei atskleidimo sritis;
2. Išanalizuoti mokslinius tyrimus apie ĮSA atskleidimą, jį lemiančius veiksnius bei ĮSA atskleidimo kokybę;
3. Atlikti Direktyvos ir Lietuvos teisės aktų lyginamąją analizę ir identifikuoti nuostatų detalumą ir skirtumus;
4. Atlikti Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių atskleidžiamos ĮSA informacijos kokybės vertinimą;

5. Remiantis teisės aktų lyginamąja analize ir identifikuotais detalumo ir skirtumų kriterijais, sukurti energetikos sektoriaus įmonių ĮSA informacijos atskleidimo modelį.

Darbo metodai: mokslinės literatūros aprašomoji, lyginamoji analizė ir apibūdinimas bei sintezė, dokumentų analizė, turinio analizė, modeliavimas, ekspertinis vertinimas.

Darbo struktūra: šį darbą sudaro trys dalys: literatūros analizė, tyrimo metodologija bei atlikto tyrimo rezultatai. Pirmoje darbo dalyje nagrinėjama teoriniai ĮSA aspektai ir ją sudarančios sritys, apžvelgiami mokslininkų tyrimai, kuriuose nagrinėjama ĮSA atskleidimą skatinančių veiksnių įtaka ir ĮSA atskleidimo kokybė tarp ES šalių. Antrajame skyriuje aprašoma tiriamos įmonės ir sudaroma energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelio suformavimui skirta metodologija. Trečioje dalyje atliekama ĮSA reglamentuojančių teisės aktų lyginamoji analizė, nefinansinės informacijos ataskaitų turinio analizė, formuojamas modelis ir atliekamas ekspertinis vertinimas modelio pagrįstumui ir tinkamumui vertinti.

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė ĮSA koncepcijos raida	8
2 lentelė ĮSA sąvoka mokslininkų požiūriu	12
3 lentelė ĮSA sąvoka organizacijų požiūriu	13
4 lentelė Ekonominiai, socialiniai ir politiniai ĮSA lemiantys veiksniai energetikos sektoriaus įmonėms.....	18
5 lentelė Įmonės dydžio ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas	21
6 lentelė Sektoriaus ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas	22
7 lentelė Finansinių rezultatų ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas	23
8 lentelė Šalies išsivystymo lygio ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas	24
9 lentelė Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių pasiskirstymas pagal dydį.....	29
10 lentelė ĮSA kokybės vertinimo Lietuvoje skalė	30
11 lentelė Ekspertinio vertinimo dalyviai	32
12 lentelė Lietuvos teisės aktų dėl nefinansinės informacijos atskleidimo ir EK Direktyvos 2014/95/ES palyginimas	34
13 lentelė Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių aplinkosaugos srities atskleidimų apibendrinimas.....	41
14 lentelė Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių socialinės srities atskleidimų apibendrinimas	44
15 lentelė Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių valdymo srities atskleidimų apibendrinimas	48

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paveikslas. Empirinio tyrimo metodika	28
2 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelis	56
3 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelio struktūros tinkamumo vertinimas	58
4 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės valdymo elemento tinkamumo vertinimas	59
5 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės aplinkosaugos elemento tinkamumo vertinimas	60
6 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės socialinio elemento tinkamumo vertinimas	61
7 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ekonominio elemento tinkamumo vertinimas	62
8 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės verslo etikos elemento tinkamumo vertinimas	63
9 paveikslas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės modelio patikimo vertinimas	63

1. ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMO TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Įmonių socialinės atsakomybės sąvokos raida ir šiuolaikinė samprata

ĮSA sampratos formavimosi pradžią yra įprasta laikyti beveik prieš 70 metų. Visgi, pastebima, kad sąvokos samprata kinta priklausomai nuo laikmečio ir pažiūrų. Mokslininkų tarpe, socialinės atsakomybės reiškinyje versle nagrinėjamas plačiai tiek teoriniu aspektu, tiek atliekama su šiuo reiškiniu susiję įvairūs tyrimai, o ĮSA praktika išplitusi globaliu mastu. Anot Bužinskienės (2021), XXI a. ĮSA spartų populiarėjimą nulėmė technologijų pažanga, globalus interneto tinklas, kurio pagalba buvo galima gauti naujausią informaciją apie verslo kuriamą poveikį. Nepaisant plataus reiškinių išplitimo, iki šių dienų stokojama vieningo sąvokos apibrėžimo. Galima pastebėti, kad ĮSA sąvoka yra kompleksiška, apimanti daugybę idėjų ir sąvokų, tokių kaip darnus vystymasis, tvari plėtra, atsakingas verslas, aplinkosauga ir kt. Todėl svarbu išanalizuoti ĮSA sampratą, kad būtų galima suprasti formuojamo modelio prasmę ir reikšmę.

1 lentelė

ĮSA koncepcijos raida

Laikotarpis	Pagrindinė kryptis	ĮSA suvokimas
1950 – 1960 m.	Filantropija	Religijos ir humaniško filosofijos; Bendruomeniško vystymas; Nereguliuojama filantropija; Skurdo mažinimas; Teisinių reikalavimų atitikimas; Aukojimas labdarai
1970 – 1980 m.	Reguliuojama ĮSA	Praplečiami ĮSA įsipareigojimai; ĮSA tampa įmonių pilietiškumo simboliu; Santykių su interesuotomis šalimis valdymas; Verslo objektų reputacija; Socioekonominiai prioritetai; Vyriausybės valdymo spragų mažinimas; Suinteresuotųjų šalių teisės; Teisinės ir etinės atsakomybės
1990 – 2005 m.	Strateginė/ instrumentinė ĮSA	Konkurencinė strategija; Aplinkosauga; Tvarumas; ĮSA standartų internaciolizavimas; Atskaitomybė ir skaidrumas; Etiška verslo elgsena
2005 – dabar	ĮSA ir darnus vystymasis	ĮSA tampa esmine darnaus vystymosi sąlyga; Įmonės vertės kūrimas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Hamidu ir kt., 2015; Sharma ir kt., 2018; Yang ir kt., 2019 Lu, Yeo, 2020

Verta pastebėti, kad ĮSA koncepciją sudarantys aspektai skyrėsi pagal laikmetį, kiekvienas etapas sistemingai prisidėjo prie šiuolaikinės ĮSA susikūrimo – 1 lentelėje pateikiama ĮSA

koncepcijos raida. Kaip galima pastebėti 1 lentelėje, koncepcija formavimosi pradžioje, 6 – ajame dešimtmetyje, atitiko primityvius ĮSA principus, t. y. įmonės socialiai atsakingos buvo tiek, kad atitiktų teisinius reikalavimus, pagrindinis bruožas – aukojimas labdarai. Verta pastebėti, kad koncepcijos formavimosi pradžioje ĮSA buvo nereguluojama, įmonės siekė mažinti skurdą ir formuoti bendruomenės ryšius, buvo kliaujamasi religijos ir humaniško filosofijomis. Koncepcija buvo praplėsta 8 – ajame dešimtmetyje, kai ĮSA tampa reguliuojama – atsižvelgiama į suinteresuotųjų grupių teises bei poreikius, atsižvelgiama į teisinius ir etinius klausimus, prie įmonių teisinės ir ekonominės atsakomybės prisidėjo ir socialinė atsakomybė, kuri, kartu su ekonomine atsakomybe, tampa ĮSA koncepcijos pagrindu. Įmonės atsižvelgia į savo reputaciją ir jos gerinimą. Paskutiniajame praecito amžiaus dešimtmetyje iki 2005 m. ĮSA laikoma strategine/instrumentine koncepcija, t. y. ĮSA tampa įrankiu įmonei atskleisti savo atsakomybes. Iškeltos etiško verslo, aplinkosaugos, tvarumo ir darnumo idėjos, pradėta ĮSA standartų internacionalizacija, siekiama didesnės įmonių atskaitomybės ir skaidrumo. Šio amžiaus pradžioje, ĮSA koncepcija siejama su darniu vystymusi, ĮSA tapo esmine darnaus vystymosi sąlyga, ĮSA koncepcija turėtų prisidėti prie įmonės vertės kūrimo (Hamidu ir kt., 2015).

Analizuojant ĮSA sąvoką, pirmasis ją pateikė Bowen, kuri cituoja Kontautienė (2016), dar 1953 metais. Jo teigimu, socialinė atsakomybė suprantama kaip verslininkų įsipareigojimas įgyvendinti tokias strategijas ir sprendimus arba laikytis tokių veiklos kryptių, kurios yra vertinamos ir pageidaujamos visuomenės. Kaip galima pastebėti, ĮSA orientuota į įmonės ekonominius tikslus bei atitikimą teisiniams reikalavimas. Kaip pastebi Kontautienė (2016), Slapikaitė (2017), Carroll (2016), mokslininko pasiūlytas apibrėžimas yra laikomas moderniosios sampratos apie įmonių socialinę atsakomybę formavimosi pradžia. Per ateinančius dešimtmečius sąvoka buvo išplėsta. Eells (1958) socialinę atsakomybę apibūdino kaip filantropinę įmonių veiklą. Tuo tarpu Levitt (1958), Chalmers (1959) pabrėžė, kad socialinė atsakomybė apima tik ekonominį įsipareigojimą, kuris siejasi su vertės kūrinimu akcininkams. Mokslininkai iš esmės pritarė Friedman (1970) idėjoms, kurio manymu, įmonė socialiai atsakinga turi būti tik tiek, kad savo veiklą vykdytų sąžiningo konkurencingumo sąlygomis, nenaudojant apgaulės ir sukčiavimo, tačiau įmonė turi siekti tik vertės didėjimo. Frederic (1960) socialinės atsakomybės idėjas grindė ekonominių ir žmogiškųjų išteklių samplaika, t. y. ekonominiai ištekliai turi būti naudojami ne tik įmonės interesų tenkinimui, bet ir socialinių problemų sprendimui, kurie pagerintų visuomenės gerovę. Davis (1960) teigimu, verslai turi prisidėti prie visuomenės gerinimo, nes įmonės laikomos vertę kuriančiu vienetu, verslininkai turi puoselėti žmogiškąsias vertybes tokias kaip bendradarbiavimas, moralė, motyvacija, savirealizacija darbe. Elbing (1970) teigimu, įmonės turi įsipareigojimą visuomenei ne tik siekti įmonės vertės didėjimo. Analizuoti XX a. II pusės mokslininkų apibrėžimai suponuoja skirtingas nuostatas: vienu požiūriu, įmonė yra atsakinga vien

tik jos akcininkams, kitų – svarbūs suinteresuotųjų šalių interesai. Pastebima, kad ankstyvosios socialinės atsakomybės sampratos apėmė pirmiausiai ekonominius ir socialinius įsipareigojimus, o pati atsakomybė labiau suvokiama kaip įmonių ir vadovų požiūris nei kaip veikla.

Naujoji ĮSA era prasidėjo 1979 m., kai Carroll pasiūlė keturių dimensijų sistemą (Wagner-Tsukamoto, 2018). Mokslininkas socialinę atsakomybę vertino per keturias prizmes – ekonominę, teisinę, filantropinę, etinę (Carroll 1979; 1991). Pagal tai sukurta garsioji keturių pagrindinių socialinės atsakomybės sričių piramidė. Einant prie aukštesnių ĮSA piramidės dimensijų, kiekvienas piramidės lygis tampa vis labiau „santūrus“ (Zaman ir kt., 2022). Remiantis Carroll (1979; 1991) ekonominė atsakomybė sudaro piramidės pagrindą, kadangi, mokslininko teigimu, įmonės turi būti pelningos, todėl gali dirbti, teikti paslaugas, parduoti prekes. Ekonominė atsakomybė traktuojama kaip įsitraukimas į problemas, susijusias su darbu, etiškais mokymosi standartais ir produktų kokybe. Po ekonominės atsakomybės sekanti teisinė, kurios samprata remiasi, kad iš verslų yra reikalaujama ir tikimasi, kad jie laikysis numatytų „sąžiningo verslo“ teisės aktų bei taisyklių tiek tarptautiniu, tiek nacionaliniu mastu. Laipteliu aukščiau – etinė atsakomybė, neapibrėžiama teisinėje sistemoje. Iš įmonių tikimasi etiško elgesio, tokių lūkesčių tikslas yra, kad įmonės būtų atsakingos už visas normas, standartus, vertybes, principus ir lūkesčius, kurie atspindi ir gerbia tai ką vartotojai, darbuotojai, savininkai ir bendruomenė laiko moralinėmis teisėmis. Tuo tarpu filantropinė atsakomybė sudaro piramidės viršūnę ir apima visas aukojimo sritis (Carroll 1979; 1991). Mokslininkas Wagner-Tsukamoto (2015; 2016; 2018) savo tyrimuose plačiai nagrinėjo ekonominių veiksmų sintezę su etika. Analizuojant ekonominių veiksmų sintezę su etiškumu, autorius pastebi, kad rinkos ekonomika gali būti suprantama, kaip įgyjanti etinį teisėtumą, nes ši sistema visuomenei duoda didesnę visuomeninę naudą, ši nauda pasireiškia ekonomikos augimu, efektyviu ekonominių veiklų koordinavimu visuomenėje, darbo vietų kūrimu, investicijomis į viešąsias gėrybes, inovatyvių produktų kūrimu ir kt. Apibendrintai galima teigti, jog socialinės atsakomybės puoselėjimas įmonės ekonominiame lygmenyje generuoja pelną, suteikiantį „abipusę naudą“. Tuo tarpu konstitucinė ir institucinė – teisinė įstatymų bazė, kuria ir apibrėžia rinkos ekonomiką. Tokiu būdu, vienodos etikos normos yra įteisinamos tarp visų rinkos dalyvių. Įmonėms tenka patirti tas išlaidas, kurios nustatomos įstatymuose ir kitoje teisinėje bazėje. Tuo tarpu, įstatymo pažeidimas (baudos ir kt. išlaidos) turėtų būti didesnis nei galimas pelnas dėl įstatymo pažeidimo. Tiesa, vienodas taikymas turi nebūtinai egzistuoti tarptautiniu mastu, kadangi šalys gali turėti įdiegtas skirtingas įstatymų bazes. Kaip pastebi Reinecke ir Ansari (2016), požiūris kelia tam tikrus iššūkius globalaus kapitalizmo sąlygomis, kadangi atsiranda poreikis problemas spręsti tarptautiniu mastu. Carroll (1991) teigimu, etinė dimensija apima tas sritis, kurios atspindi visuomenės lūkesčius, tačiau jie nėra kodifikuoti teisinėje bazėje. Mokslininkas suformavo etinės atsakomybės idėją per „etiško

kapitalo“ idėją. Skirtumas tarp „etiško kapitalo“ ir įprastinėmis sąlygomis siūlomų produktų ir paslaugų yra skirtumas tarp kainos premijos, kurią vartotojas sutinka sumokėti kaip premiją už etiškumą ir padidėjusių produktų ir paslaugų išlaidų, dėl aplinkai nekenksmingos, sąžiningos prekybos, organinių, laisvai laikomų, draugiškų gyvūnams sąlygų (Prabakaran, 2020). Tokios prekės ir paslaugos, atitinkančios „etiško kapitalo“ idėją, gerokai viršija teisinius reikalavimus, t. y. „moralinį minimumą“, įteisintą įstatymų (Wagner-Tsukamoto, 2018). Anot autoriaus, įmonei tampa efektyvu parduoti/suteikti tokią produkciją, kadangi nauda iš ĮSA gali ne tik kompensuoti, bet ir leisti užsidirbti iš taikomo etiško elgesio. Filantropinė atsakomybė neatspindi teisinės, nei etinės atsakomybės (Carroll, 1991). Wagner-Tsukamoto (2018) teigimu, įmonės filantropinė atsakomybė per rinkodaros aspektą gali nulemti tam tikro įmonės pelno augimą, kadangi, atliekant filantropinius veiksmus, įmonė gerina reputaciją investuotojų ir kitų suinteresuotųjų šalių požiūriu. Apibendrinant mokslininko Wagner-Tsukamoto (2018) naują požiūrį į klasikinę Carroll ĮSA keturių dimensijų piramidę, galima teigti, kad mokslininkas pasiūlė integracinę ĮSA ekonomiką, kurioje keturios ĮSA dimensijos yra tarpusavyje susijusios bei egzistuoja ekonominių ir etinių veiksnių sintezė. Apibendrinant ankstyvųjų mokslininkų pateiktus apibrėžimus, galima pastebėti, jog visuotinai priimto apibrėžimo nėra, tačiau ryškėjo tendencija ĮSA sampratą sieti su įmonės veiksmis ir elgsena, siekiant patenkinti bendruomenės poreikius.

Analizuojant sąvoką šiuolaikinių mokslininkų kontekste, Slapikaitė (2017) disertacijoje pažymi, kad ĮSA sąvokos pokyčio genezė apima dvi pagrindines tendencijas: 1) socialinės atsakomybės klausimai traktuojami kaip reaktyvus įmonių elgesys (atsakas į išorines problemas), kuris ilgainiui virto proaktyvia (iniciatyvia) pasauline tendencija; 2) pasaulėžiūra virto būtinybe. Ir nors iki šių dienų stokojama vieningo socialinės atsakomybės apibrėžimo, o ĮSA sritys ilgainiui kito, tačiau įmonių siekis tvarios ir darnios įmonių plėtros išliko. Įvairūs užsienio ir lietuvių mokslininkai pateikia skirtingas ĮSA interpretacijas (2 lentelė).

Apibendrinant 2 lentelę, galima teigti, jog nepaisant egzistuojančių skirtingų ĮSA apibrėžimų, pastebima, kad skirtingas autorių sąvokos interpretacijas jungia pagrindinė tema – įmonės turėtų atsižvelgti į daugelio suinteresuotųjų šalių gerovę, nesusikoncentruojant ties įmonės pelno maksimizavimu. Šiuo atveju, suinteresuotosios šalys yra laikomos grupėmis ar atskirais individais, kuriems įmonės veiksmai gali turėti tiek neigiamą, tiek teigiamą poveikį. Taigi, suinteresuotosios šalys apima platesnį poveikio spektrą nei tik įmonės akcininkai. Antroji jungianti tema – apibrėžimuose egzistuojantis trijų pagrindinių temų minimumas – socialinis, ekonominis, aplinkosauginis (Galant, Cadez, 2017). Tiesa, autoriai Nave, Ferreira (2019) pastebi, jog sąvokos visgi jungia penkių dimensijų minimumas: a) aplinkosaugos, b) socialinės, c) ekonominės, d) akcininko, e) savanoriškumo. Verta pastebėti, jog daugumoje apibrėžimų akcininkų interesai nėra minimi. Akcentuojamos suinteresuotosios šalys ir jų gerovės didinimas.

Todėl toks skirstymas nėra taikytinas visoms sąvokoms. Skruibyčės (2016) teigimu, vieninga nuomonė dėl konkrečių požymių, įmonės priskyrimui prie socialiai atsakingos neegzistuoja, todėl įmonės turėtų pačios spręsti, kurie požymiai joms svarbiausi ir kuriuos verta atsižvelgti.

2 lentelė

ISA sąvoka mokslininkų požiūriu

Autorius, metai	Apibrėžimas	ISA sritis
Barnett ir kt., 2020	ISA apima įmonių politiką ir praktiką, atspindinčią verslo atsakomybę už kai kurias platesnes visuomenės geroves.	Gerovė, savarankiškumas
Bužinskienė, 2021	Įmonių politika, ideologija ir praktika, kai įmonės savanoriškai įtraukia socialinius ir aplinkosauginius klausimus, santykiuose su visais suinteresuotais visuomenės, verslo ir valdžios atstovais vadovaujasi pagarbos žmogui, visuomenei bei gamtai vertybiniais principais.	Savanoriškumas, socialinės, aplinkosauginės, sritys
Galant ir Cadez, 2017	Socialiai atsakinga įmonė, kurios gamybos ar paslaugos tiekimo procese pavyksta užtikrinti aplinkosauginius, socialinius, finansinius bei etinius aspektus.	Socialinės, aplinkosauginės, etinės, ekonominės sritys
Kontautienė, 2016	ISA laikoma įmonės kasdienine veikla, kuri grindžiama socialine, aplinkosaugine ir ekonomine atsakomybėmis, sąlygojama intensyvios sąveikos su suinteresuotomis šalimis, siekiant ilgalaikės ekonominės plėtros ir bendruomenės gerovės didinimo.	Socialinės, aplinkosauginės, ekonominės sritys, gerovė
Matuszak ir Róžańska, 2017	Koncepcija daugiausia orientuota į dialogą ir sąveiką tarp įmonės ir jos suinteresuotųjų šalių, apie įmonės poveikį aplinkai ir visuomenei.	Poveikis aplinkai ir
Rakštelytė ir Lobanova, 2018	Vienas valdymo būdų, kai veiklos sritis orientuojasi į aplinkos tausojimą, į skaidrią įmonės veiklą bei į visuomenės gerovę, atsižvelgiant į suinteresuotųjų šalių interesus.	Aplinkosaugos sritys, gerovė
Rudžionienė ir Gedutienė, 2022	ISA suvokiama kaip savanoriškas verslo įsipareigojimas praktikai, prisidedančiai prie tvarios ekonominės plėtros.	a) aplinkosaugos, b) socialinės, c) ekonominės, d) akcininko, c) savanoriškumo
Tūskaitė ir Dagilienė, 2020	Nuolatinis verslo įsipareigojimas elgtis etiškai ir prisidėti prie ekonominės plėtros, tobulinant darbo jėgos, o taip pat ir visuomenės gyvenimo kokybę.	Etinė, ekonominė sritys, gerovė
Zaman ir kt., 2022	ISA apima įstatymus, procesus ir praktikas, kurie padeda pagerinti akcininkų ir visuomenės (įskaitant aplinkos) socialinę gerovę, nepaisant, ar taikomos priverstinės ar savanoriškos taisyklės, normos.	Gerovė, savanoriškumas, socialinė sritys

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje pateiktais šaltiniais

Autoriai teigia įmonės poreikių samplaiką, atsižvelgiant, kad verslo sėkmė priklauso nuo visuomenės ir atvirksčiai. Etinė grupė ISA laiko kaip etinę problemą, pripažįstat socialinės atsakomybės politiką kaip etinę įmonės pareigą (Costa, Menichini, 2013). Verta pastebėti, jog ISA gali būti siejama su darnaus arba tvaraus vystymosi sąvokomis (Slapikaitė, 2017). Pasak Schönherr ir kt. (2017), ISA laikoma indėliu į darnų vystymąsi, t. y. ekonomikos augimą, socialinį

vystymąsi bei aplinkosaugą. Tuo tarpu Marco-Fondevila ir kt. (2018) teigia, kad ĮSA laikoma praktiniu darnaus vystymosi pagrindų pritaikymu verslo veikloje. Tačiau, ĮSA laikoma plačiau apimančia sąvoka, kadangi darnus vystymasis laikomas įmonės veikla, nukreipta į ją supančios aplinkos auginimą ir neapima pastangų suderinti skirtingas sritis (Schönherr ir kt., 2017). Darnaus ar tvaraus vystymosi sąvoka neturi aiškiai apibrėžtų principų ir taisyklių, dėl to sąvokos taikymas apibūdinant įmonę yra gana laisvas (Slapikaitė, 2017). Tačiau Slapikaitė (2017) pabrėžia, jog ĮSA kontekste, įmonei, organizacijai svarbu atrasti ir plėtoti savo ĮSA koncepciją, kadangi kiekvienas darinys gali skirtis pagal prioritetus ir suinteresuotųjų šalių svarbą.

Kadangi ĮSA turi platų susidomėjimą mokslinėje bendruomenėje, o ĮSA idėjos plačiai pritaikomos praktiniu aspektu, dėl šios priežasties socialinė atsakomybė yra nagrinėjama ir organizacijų lygmeniu. 3 lentelėje, analizuojami ĮSA apibrėžimai tiek nacionalinių, tiek tarptautinių institucijų lygmeniu.

3 lentelė

ĮSA sąvoka organizacijų požiūriu

Autorius, metai	Apibrėžimas	ĮSA sritis
Europos Komisija, 2011	Įmonės, plėtodamos veiklą ir ryšius su suinteresuotaisiais subjektais, savanoriškai paisyti socialinių ir aplinkosauginių aspektų.	Socialinė, aplinkosauginė, savanoriška
Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija	ĮSA atsakomybė – įmonės atsakomybė už jos poveikį aplinkai ir visuomenei. Įmonės kartu su visuomeniniais ir valstybinio sektoriaus partneriais ieško novatoriškų sisteminių socialinių, aplinkosaugos ir platesnių ekonominės gerovės problemų sprendimų.	Socialinė, aplinkosauginė, ekonominė, gerovė
Lietuvos atsakingo verslo asociacija	Įmonės atsakomybė už jos poveikį aplinkai – gamtai, ekonomikai ir visuomenei, plėtojant veiklą ir ryšius su interesus turinčiomis šalimis.	Suinteresuotosios šalys, poveikis aplinkai
Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija	Teigiamas indėlis į ekonominę, aplinkos ir socialinę pažangą, siekiant tvaraus vystymosi ir siekiant išvengti neigiamo poveikio, susijusio su tiesiogine ir netiesiogine įmonės veikla, produktais ar paslaugomis.	Tvarus, socialinė, ekonominė, aplinkos
Jungtinių Tautų pramonės ir plėtros organizacija (JT PPO)	Koncepcija ir gairės, pagal kurias įmonės įtraukia socialinės atsakomybės aspektus į savo veiklą.	Socialinė
Pasaulio bankas	Įmonių siekis gerinti ekonominę plėtrą, siekiant apipusės naudos	Abipusė nauda

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje pateiktais šaltiniais

Verta pastebėti, kad mokslininkų bendruomenėje (Skruibytė, 2016, Matuszak, Róžańska, 2017, Slapikaitė, 2017) sutinkama, jog bendriausią ĮSA apibrėžimą pateikė Europos Komisija (toliau – EK). EK pateiktas apibrėžimas remiasi holistiniu požiūriu, kuris pabrėžia, kad įmonės tikslas negali būti vien orientuotas į ekonominius rezultatus ir įmonės vertės didinimą. Įmonės

vertės identifikavimas turėtų apimti metodų ir būdų vertinimą, kuriais įmonės stengiasi pasiekti savo ekonominius tikslus. Taip pat svarbu įvertinti socialinių, aplinkosaugos, etinių bei kitų visuomenei svarbių klausimų integraciją į įmonės strategiją, ieškant priimtinausio sprendimo visoms suinteresuotosioms šalims (Skruibytė, 2016).

Vienas ĮSA raiškos atskleidimo modelių yra vadinamasis aplinkosauginės, socialinės bei valdymo atskaitomybės modelis (*angl.* – ESG), šis modelis apima įmonės rodiklius trijose dimensijose: aplinkosaugos, socialinės bei įmonės valdymo (Tūskaitė, Dagilienė, 2020). Analizuojant šio akronimo genezę, terminas atsirado 2004 m. finansinėms institucijoms pateikus savo ataskaitas, kaip atsaką į tuometinio Jungtinių Tautų Generalinio sekretoriaus raginimą, kuriant atsakingus investavimo principus (Gillan ir kt., 2021). Mokslininkų teigimu, ESG nurodo kaip investuotojai ir įmonės integruoja aplinkosauginius, socialinius, įmonės valdymo veiksnius į įmonės valdymo strategiją. Anot Li ir kt. (2017), ESG praktika įmonėse apima įvairius išorinius ir vidinius įmonės veiklos aspektus: gamybos technologiją, žaliavų panaudojimo lygį, santykius su reguliuojančiomis institucijom, bendruomene ir kt. Tradiciniu laikomas ĮSA siejamas su įmonių veikla, susijusia su įmonės siekiu būti atsakinga bei geresne visuomenės dalimi. Pastebimas skirtumas, ESG apima įmonės valdymą, o ĮSA valdymo veiksnius apima netiesiogiai, kiek jie yra susiję su aplinkosauginiais, socialiniais klausimais. Todėl ESG laikomas platesne sąvoka nei ĮSA (Gillan ir kt., 2021). Autoriams antrina Tykkä (2022), jo teigimu, ESG naudojamas išmatuoti, kaip įmonės įgyvendina savo tvarumo ir atsakingumo tikslus. Piyush (2021) teigimu, ESG yra metodas, skirtas įsivertinti, ar įmonės veikla turi teigiamą poveikį aplinkai, darbuotojams, vartotojams ir visuomenei. ĮSA, tuo tarpu, sukurta, siekiant padidinti vidinį ir išorinį įmonės suvokimą apie jos socialinį ir aplinkos poveikį (Chu, 2021). Apibendrinant galima sakyti, jog ESG valdymo įrankis įmonei padeda susikoncentruoti ties kiekybiniais aspektais, kai ĮSA apibrėžia kokybinę tvarumo pusę. Tačiau šiame darbe atsiribojama nuo ESG modelio, kadangi jis siejamas su įmonės veiklos efektyvumo vertinimu bei investavimu ir susikoncentruojama ties ĮSA atskleidimu įmonių nefinansinės veiklos ataskaitose.

Apibendrinant, galima daryti teigti, jog ĮSA galima laikyti įvairius požiūrius ir idėjas integruojančia sąvoka. Nors iki šių dienų stokojama vieningo sąvokos apibrėžimo, tačiau pastebima jungianti grandis – trijų dimensijų minimumas, t. y. socialiniai, ekonominiai ir aplinkosauginiai veiksniai. ĮSA vertinama kaip įmonės valdymo modelis, įmonei leidžiantis siekti geriausio ekonominio rezultato, darant mažiausiai poveikį visuomenei ir derinant generuojamą naudą suinteresuotosioms šalims. ĮSA – sintezė, tarp įmonės gaunamo pelno ir visuomenės gerovės.

1.2. Įmonių socialinės atsakomybės sritys

Išanalizavus ĮSA sąvoką, peršasi išvada, kad socialinės atskaitomybės atskleidimo tikslas yra poveikio nustatymas suinteresuotosioms šalims, kuriuo galima padidinti pasitikėjimą įmone, o tai lemia didėjančią įmonės konkurencingumą rinkoje bei augantį pelną. Taigi, įmonės, investuodamos į ĮSA atskleidimą, patiria išlaidas, kurios įmonei atsiperka ilguoju periodu. Verta pastebėti, kad įmonės patiriamos išlaidos yra nukreipiamos ne tiesiogiai į įmonės pelno didinimą, tačiau į suinteresuotųjų šalių sąlygų gerinimą. Pasak Fernández - Guadaño ir Sarria-Pedroza (2018), Vitunskaitės, Besusparienės (2022), įmonės turėtų orientuotis ne tik į pelno gavimą, tačiau ir į pridėtinės vertės kūrimą, vykdam socialines, aplinkosaugines veiklas. Verslas turėtų rūpintis ne tik akcininkais, bet ir kitomis suinteresuotomis šalimis, todėl ĮSA integracija yra tinkamas ir svarbus įsipareigojimas didinti bendruomenės gerovę per įmonės nuožiūra pasirinktą verslo praktiką ir turimus išteklius (Vitunskaitė, Besusparienė, 2022).

Anot Leitininės ir Šapkauskienės (2012), ĮSA atskleidimas yra įmonės socialinės informacijos atskleidimas apie etišką veiklą suinteresuotoms šalims. Remiantis EK Direktyva 2013/34/ES ir 2014 m. ją atnaujinusia Direktyva 2014/95/ES, nefinansinės informacijos atskleidimas yra informacijos apie aplinkos apsaugos, žmogaus teisių, etikos, vartotojų lūkesčių ir bendradarbiavimo su suinteresuotomis šalimis pateikimas ataskaitose. Galima sakyti, kad ĮSA ataskaitų teikimas atspindi įmonių raidą ĮSA atžvilgiu ir apima klausimus, susijusius su įmonės poveikiu aplinkai, visuomenei bei politikai. Kaip pastebi Costa ir Menichini (2013), informacijos atskleidimas, susijęs su ĮSA, yra vienas iš įsipareigojimų suinteresuotosioms šalims, kuris motyvuoja ĮSA plėtrą. Prie ĮSA principų ir normų įgyvendinimo įmonių praktikoje gali prisidėti ISO 9001, ISO 14000, EMAS, SA 8000 standartų įdiegimas, o dabar ir priimta Direktyva Europoje (Kontautienė, 2016). Anot Majer (2013), minėtųjų standartų įdiegimas įmonių valdyme reiškia, kad įmonė yra pasiryžusi savo veiklą vykdyti etiškai, skaidriai ir atsakingai, verslą supančioje aplinkoje. Paskutiniiais dešimtmečiais, globaliu mastu, įmonės pradėjo publikuoti socialinio atsakingumo ataskaitas, kuriose pateikiamas platus ir įvairus įmonės veiklos atskleidimas, įskaitant darbo praktikas ir bendruomenės veiklą. Įmonės naudoja šią informaciją, siekdamos sutelkti dėmesį į įmonės vertės kūrimą, įteisindamos savo veiksmus arba prisiimdamos atsakomybę prieš savo suinteresuotąsias šalis. Socialinio atskleidimo svarbą nurodo ir išaugęs įmonių skaičius, kurios pateikia ataskaitą. Valdymo ir atskaitomybės institutas Jungtinėse Amerikos Valstijose (toliau – JAV) 2018 m. paskelbė, kad 86 proc. iš S&P 500 listinguojamų įmonių paskelbė tvarumo arba socialinio atsakingumo ataskaitas, palyginus su kiek mažiau nei 20 proc. 2011 m. Remiantis Visuotinės atskaitingumo iniciatyvos (*angl.* – GRI) statistika, 2016 m. socialinio atsakingumo ataskaitų padidėjo daugiau nei 16 proc., palyginus su 2015 m. Verta pastebėti, kad ĮSA ataskaitų pasiskirstymas tarp regionų skiriasi – kiek mažiau nei 50 proc. ataskaitų pateikiama ES, 17 proc. Azijoje ir po 14 proc. Šiaurės ir Lotynų Amerikoje. Tuo tarpu

Europoje – nuo 2017 m. įsigaliojus Direktyvai, tam tikroms ES veikiančioms įmonėms, socialinės atsakomybės atskleidimas tapo privalomas, todėl įmonių, pateikiančių socialinės atsakomybės ataskaitą, skaičius išsaugo (Rudžionienė ir Gedutienė, 2022). Taigi, galima pastebėti sparčiai augantį susidomėjimą įmonių veiklą vertinti per socialinių, ekonominių, aplinkosauginių elementų junginį, siekiant savo veikla nepakenkti aplinkai, bendruomenei.

Siekiant įvertinti ĮSA atskleidimą, svarbu įvertinti kiekvienos iš dimensijų charakteristikas. Kaip jau analizuota daugumoje mokslinių darbų, ĮSA siejama su trimačiu veiklos minimumu, t. y. ekonominiu, socialiniu ir aplinkosauginiu, todėl svarbu apibrėžti kiekvieno minėtųjų lygmenų poveikio svarbą. Dauguma autorių teigia, kad visos trys dimensijos yra vienodai svarbios (Costa ir Menichini, 2013; Kontautienė, 2016; Matuszak ir Róžańska, 2017). Žemiau pateikiama kiekvienos iš minėtų dimensijų charakteristikos:

- *Ekonominės atsakomybės lygmuo* apima įmonės veiklos efektyvumo didinimą, sinergijoje su visuomenės gerovės kūrimu. Susijęs su ekonominiu poveikiu suinteresuotosioms šalims, atsirandančiu dėl įmonės veiklos, sandorių ir sąveikos konkrečiose rinkose (Costa ir Menichini, 2013). Taip pat, ši dimensija atsižvelgia į netiesioginį ekonominį įmonės veiklos poveikį. Pavyzdžiui, investicijas, kurios pirmiausia realizuojamos visuomenės labui ir turi netiesioginį poveikį organizacijos dalyviams. Kontautienė (2016) pabrėžia, jog ekonominės socialinės atsakomybės įgyvendinimas yra vertinamas ilgalaikės ekonominės veiklos ir indėlio į visuomenės gerovę rezultatais bei turėtų apimti naujų verslo modelių kūrimą, turinčių įtakos produktų kokybės gerinimui ir naujų darbo vietų kūrimui, priemonių, skirtų spręsti kylančių problemų sąveikoje su pirkėjais, akcininkais, tiekėjais, atsakingo vartojimo plėtrą, saugių, ekologiškų produktų kūrimą. Socialinio atsakingumo išlaikymas visoje tiekimo grandinėje (nuo žaliavų iki medžiagų), sukuria teigiamą efektą – įmonė geba išlaikyti vartotojų pasitikėjimą, gerina prekinio ženklo reputaciją, todėl padeda išlaikyti konkurencingumą rinkoje bei diegti inovacijas (Korca, Costa, 2021). Svarbus aspektas skiriamas ir antikorupciniam, kovos su kyšininkavimu, aspektams, kurie siejasi su valstybių teisinėse sistemose įvestais ir įtvirtintais antikorupciniais įstatymais (Costa ir Menichini, 2013). Taigi, ekonominis atsakingumo lygmuo apima įmonės veiklos efektyvinimo elementą, gerindamas įmonės ekonominę situaciją ilguoju laikotarpiu;
- *Socialinės atsakomybės lygmuo* – atsižvelgiama į įmonės veiklos poveikį socialinėms sistemoms: darbo praktikos, žmogaus teisių, produkto atsakomybės ir visuomenės užtikrinimu. Anot Kontautienės (2016), įmonės darbuotojai yra pagrindinis veiksnys, galintis garantuoti įmonei jos sėkmę ilguoju periodu, kadangi darbuotojų motyvacija, žinios ir įgūdžiai, kūrybingumas bei iniciatyvumas generuoja įmonės pelną, klientų pasitenkinimą ir kt. Todėl lygių galimybių darbuotojams, gerų darbo sąlygų, profesinių

karjeros galimybių, mokymų, kursų, darbuotojų įtraukimo į sprendimų priėmimą, teisingos ir lygiavertiškos apmokestinimo tvarkos, sveikatos apsaugos ir saugos darbe, socialinės bei lyčių lygybės, žmogaus teisių ir laisvių, dialogo tarp darbdavių ir darbuotojų užtikrinimas lemia įmonės pelną ilguoju periodu. Socialiai atsakinga įmonė pirmiausia turėtų rūpintis savo darbuotojais ir jų gerovės didinimu (Tūskaitė, Dagilienė, 2020). Svarbu pabrėžti, kad ĮSA vis dar besiformuojanti koncepcija, todėl didėjant suinteresuotųjų šalių lūkesčiams, socialinės atsakomybės vertinimas kinta (Kontautienė, 2016);

- *Aplinkosaugos atsakomybės lygmuo* apima poveikį aplinkai, kurį sukelia organizacijos procesų sąnaudos ir rezultatai: energijos ir vandens suvartojimas, dujų išmetimas, biologinės įvairovės apsauga, atliekų perdirbimas, transporto tvarumas, produktų ir medžiagų šalinimas. Šios atsakomybės tikslas yra atsakingai naudoti ir apsaugoti išteklius, ypač atkreipiant dėmesį į neatsinaujinančius (Costa ir Menichini, 2013). Įvertinus, kad išaugo visuomenės dėmesys į verslų veiklos poveikį sparčiai kintančiai aplinkai pasaulio ir ES aspektu, aplinkosauga tapo prioritetiniu klausimu. Todėl įmonėms tampa ypač svarbu aplinkosauginių programų įgyvendinimas, siekiant išvengti neigiamo visuomenės požiūrio ir kritikos, nukreiptos į įmones. Anot EK 2001 m. darbotvarkės punktų, ekonominis augimas neturi daryti neigiamo poveikio aplinkai. Įmonės veiklos grandinėje neegzistuoja „geriausias“ aplinkai produktas, todėl verslui tampa svarbu suteikti geriausią naudą vartotojams, patenkinant įmonės poreikius, stengiantis, kad tai turėtų kuo mažesnę poveikį aplinkai. Iš įmonių yra reikalaujama prisiimti didesnes išlaidas (valdymo sistemų įdiegimas, tobulinant gamybos procesus, procese naudojant nekenksmingas medžiagas, tausojant išteklius ir kt.), siekiant teigiamo ekonominio rezultato, inovacijų skatinimo įmonėje. Kaip pastebi Kontautienė (2016), verslas, įgyvendinantis aplinkosaugines iniciatyvas, laikomas labiau patikimu, o jų produktai ar paslaugos geresnės kokybės. Teigiama, kad įmonių veikla stipriai prisideda prie sparčiai kintančios aplinkos, todėl jos turėtų prisiimti atsakomybę dėl vykstančių procesų ir prisidėti prie sprendimų ieškojimo ir sėkmingo pritaikymo praktikoje.

Kaip pastebi Lehner, Harrer, 2019; Pizzi ir kt., 2020, egzistuoja skirtingi vidiniai, išoriniai ir sektoriaus specifiniai faktoriai, lemiantys ĮSA atskleidimą. Vertinant energetikos sektoriaus įmones, egzistuoja skirtingi veiksniai socialinės atsakomybės atskleidimui, kurie yra paskatų ir rizikų mišinys (Stjepcevic, Siksnyte, 2017). Egzistuoja rinka ir reikalavimais grįsti veiksniai. Rinka grįsti – numato arba atsako tada, kai įmonė yra susiduria su tam tikru poveikiu socialiniams, aplinkosauginiams klausimams. Reikalavimais grįsti veiksniai paprastai tai priklauso nuo tvarumo

iniciatyvų šalyse ir regionuose. Ir šie reikalavimai gali būti skirstomi į tris kategorijas, kurios pateikiamos 4 lentelėje.

4 lentelė

Ekonominiai, socialiniai ir politiniai ĮSA lemiantys veiksniai energetikos sektoriaus įmonėms

Ekonominiai veiksniai	Socialiniai veiksniai	Politiniai veiksniai
Įmonės reputacija; Parama (priklauso nuo priimtų įsakymų); Geresnis rizikos valdymas; Konkurencinis pranašumas; Spaudimas iš įvairių vyriausybinių organizacijų; Spaudimas iš visuomenės; Spaudimas iš investuotojų	Spaudimas iš nevyriausybinių organizacijų; Spaudimas iš vietinių bendruomenių	Teisiniai reikalavimai; Veiklos licencijos; Reguliaciniai veiksniai

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Stjepcevic, Siksnelyte, 2017; Lehner, Harrer, 2019; Pizzi ir kt., 2020

Verta pastebėti, kad nefinansinės informacijos atskleidimas vis dar nėra privalomas daugeliui įmonių pasaulio mastu, diskusijos apie savanorišką ir privalomą informacijos atskleidimą tebevyksta tiek akademinio, tiek politinio lygmenimis (Korca, Costa, 2021). Kaip pastebi Kurniasari ir Warastuti (2015), neretai įmonės į ĮSA atsižvelgia tik tada, kai įmonė jau uždirbo pelną. Dėl šios priežasties ir dėl to, kad ne visos įmonės imasi ĮSA iniciatyvos, pastebimas aplinkosauginių ir socialinių problemų didėjimas (Vitunskaitė, Besusparienė, 2022). Tarp mokslininkų pastebima nevienareikšmiška nuomonė: nefinansinės informacijos privalomo pateikimo šalininkų teigimu, šios informacijos atskleidimas gali pagerinti neutralumą, objektyvumą ir palyginamumą tarp įmonių (Dias ir kt., 2018; Lehner, Harrer, 2019; Pizzi ir kt., 2020). Manoma, kad privalomas reguliavimas yra vienintelis būdas pagerinti nefinansinės informacijos kiekį ir kokybę (Matuszak, Róžańska, 2017; Aureli ir kt., 2019; Fiandrino ir kt., 2022). Taip pat, tyrimai rodo, jog nefinansinės informacijos atskleidimo kokybė yra žemesnė tose šalyse, kuriose ĮSA atskleidimas yra savanoriškas, pvz. JAV, palyginti su šalimis, kuriose taikomi reglamentai, pvz., ES šalys (Hoffmann ir kt., 2018; Fiandrino ir kt., 2022). Tuo tarpu priešininkų teigimu – neprivalomai atskleidžiant socialinę atsakomybę, suteikiama daugiau lankstumo konkrečių įmonių kontekste, įgyvendinant tik tos įmonės poreikius (Reinecke ir Ansari, 2016; Arraiano, Hategan, 2019). Remiantis diskusija dėl privalomo ir neprivalomo ĮSA reglamentavimo, EK dar 2000 m. pradėjo kalbėti apie ĮSA ir siekį reglamentuoti privalomą informacijos atskleidimą visose Europos šalyse. Tais pačiais metais priimtoje Socialinės politikos darbotvarkėje nustatytas visos ES tikslas – „ES paversti konkurencingiausia ir dinamiškiausia žiniomis grįsta ekonomika pasaulyje, vystant tvarų ekonomikos augimą su daugiau geresnių darbo vietų bei didesne socialine sanglauda iki 2010 m.” (EK, 2011). Kitais metais vykusiam Stokholmo viršūnių susitikime

iškeltas tikslas ir darbotvarkė buvo papildyti aplinkosaugos klausimu. Darbotvarkėje buvo nustatyti uždaviniai, skirti kovai su įvairiomis socialinėmis, aplinkosauginėmis problemomis. Tampa svarbus socialinės koncepcijos modernizavimas ir investicijų skatinimas „į žmones“, jei siekiama išlaikyti tokias vertybes kaip teisingumas, solidarumas ir pagerinti ekonominius veiklos rodiklius (Slapikaitė, 2017). Autorės teigimu, priimtose dienotvarkės pagalbos galima užtikrinti sanglaudą tarp socialinės, ekonominės ir užimtumo politikos, kurios yra susietos tarpusavio priklausomybe. Šių politikų integralumo didinimas leidžia sukurti ekonominę ir socialinę pažangą. Remiantis EK nutarimais, ĮSA koncepcija gali būti grindžiama šiais principais:

- Užtikrinimas, kad ĮSA veiklos būtų skaidrios ir patikimos;
- Koncentruojamasi į veiklas, kurios kuria pridėtinę vertę visai Bendrijai;
- ĮSA nacionalizavimas ir suderinamumas tarptautiniu mastu;
- ĮSA suderinamumas su jau egzistuojančiomis priemonėmis bei standartais.

Šių principų įgyvendinimą galima matyti 2014 m. EK įvestoje Direktyvoje dėl privalomo nefinansinės informacijos atskleidimo. Šiuo reglamentu siekiama padidinti skaidrumą tarp socialinių ir aplinkosaugos klausimų atskleidimo, siekiama identifikuoti rizikas, kylančias tvarumui bei didinti vartotojų ir investuotojų pasitikėjimą, užtikrinti aukšto lygio įmonių veiklos lankstumą, įvertinti daugialypį ĮSA pobūdį bei įmonių įgyvendinamos socialinės atsakomybės politikos įvairovę (ES, 2014) ir užtikrinti nuoseklios, palyginamos ir tinkamos informacijos atskleidimą tarp tam tikrų ES įmonių ir įmonių grupių (Lehner, Harrer, 2019). Direktyvoje pabrėžiama, jog įmonių ilgalaikis pelningumas turi būti derinamas su socialiniu teisingumu ir aplinkos apsauga, atsižvelgiant, kad nefinansinės informacijos pateikimas gali padėti įvertinti, stebėti ir valdyti įmonių veiklos rezultatus bei jų poveikį visuomenei (EK, 2014). Taigi, nuo 2017 m. įsigaliojus Direktyvai tam tikroms ES veikiančioms įmonėms ar įmonių grupėms, socialinės atsakomybės atskleidimas tapo privalomas (Rudžionienė ir Gedutienė, 2022). Todėl ĮSA atskleidimas, kartu su finansinėmis ataskaitomis, ES iš savanoriško tapo privalomu, kadangi plečiasi ĮSA reglamentavimas tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis. Didelės įmonės, viešojo intereso subjektai bei organizacijos, kurių darbuotojų skaičius per finansinius metus viršija 500 vidutinio darbuotojų skaičiaus kriterijų, Europoje nuo 2017 m. ir vėliau einantiems finansiniais metais privalo atskleisti nefinansinę informaciją apie savo veiklą ir jos poveikį aplinkosauginėms ir socialinėms problemoms. Tačiau, kaip nurodoma Direktyvoje, valstybės narės gali reikalauti, kad nefinansinę informaciją turėtų atskleisti ir kitos įmonės, neatitinkančios nurodytų reikalavimų. Tiesa, kaip pastebi Raith (2022), naujoje Direktyvoje išliko reikalavimas atskleisti tik tiek informacijos, kiek būtina įvertinti įmonės pokyčius, veiklos rezultatus ir veiklos poveikį bendruomenei. Taip pat nurodoma, kad valstybės narės įmonėms gali leisti pateikti atskirą pranešimą, atitinkantį tam tikrus reikalavimus arba gali leisti neatskleisti tam tikros

konfidencialios informacijos. Analizuojant Direktyvą, įmonės ar įmonių grupės, atitinkančios anksčiau minėtus požymius, turėtų įtraukti nefinansinės informacijos ataskaitą ar konsoliduotą nefinansinės informacijos ataskaitą, jei teikia įmonių grupę, į vadovo pranešimą, kurioje turėtų būti įtraukiami nurodomi tam tikri aspektai, kurie detaliau bus nagrinėjame trečiojoje šio darbo dalyje. Atskleidžiami ĮSA aspektai turėtų nurodyti, koks įmonėje yra nefinansinės informacijos atskleidimo lygis. Verta pastebėti, kad įmonės, kurios pagal Direktyvą neatitinką reikalavimų ir neprivalo atskleisti su ĮSA klausimais susijusios nefinansinės informacijos, gali remtis šios Direktyvos gairėmis ir savanoriškai pateikti ĮSA ataskaitą (EK, 2014). Anot Arraiano, Hategan (2019), Direktyva siekiama pašalinti egzistuojantį vystymosi ir ĮSA atskleidimo tarp Vakarų Europos ir Rytų Europos šalių skirtumą.

Apibendrinant, galima teigti, jog ĮSA atskleidimas laikomas svarbiu veiksmu, didinančiu atskaitingumą ir skaidrumą, kartu lemia teigiamą požiūrį iš suinteresuotųjų šalių. ĮSA siejama su trejomis pagrindinėmis dimensijomis – socialine, ekonomine, aplinkosaugine. Kiekvienos šių dimensijų atskleidimas apima skirtingus aspektus. Pripažįstama, kad ĮSA integracija versle gali atnešti tam tikras išlaidas trumpuoju periodu, tačiau turėtų generuoti vertę ilguoju periodu. Pastebimas susiskaldymas dėl savanoriško ir privalomo ĮSA ataskaitos pateikimo. ES priimta Direktyva nuo 2017 m. įteisino privalomą ĮSA atskleidimą tam tikroms įmonėms, dėl ko siekiama tarp šalių didesnio skaidrumo, palyginamumo bei darnumo ir tvarumo tikslų įgyvendinimo visoje Sąjungoje.

1.3. Įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo tyrimų palyginamoji analizė

Išnagrinėjus ĮSA sąvoką ir jos raidą, išanalizavus ĮSA atskleidimą, svarbu išnagrinėti kitų mokslininkų darbus, kuriuose analizuojama ĮSA atskleidimas, su atskleidimu susiję faktoriai bei atskleidžiamos informacijos kokybė tarp ES šalių, kuriose įteisintas privalomas ĮSA atskleidimas.

Mokslinėje bendruomenėje pastebimas ne vienareikšmiškas ĮSA informacijos atskleidimo vertinimas. Tyrimuose pastebima, kad daugiausiai ĮSA informacijos atskleidimas priklauso nuo įmonės dydžio bei įmonės brandumo lygio (Slapikaitė, 2017; Lu ir kt., 2017; Ali ir kt., 2017; Dias ir kt., 2018; Rudžionienė ir Gedutienė, 2022). Dar vienas ĮSA atskleidimą įtakojantis veiksnys – sektorius, kuriame veikia įmonė (Daszynska-Zygadlo ir kt., 2016; Matuszak, Róžańska, 2017; Ali ir kt., 2017, Mayorova, 2019). ĮSA atskleidimą nulemia ir įmonės finansiniai rodikliai (Lu ir kt., 2017; Loew ir kt., 2019; Razak ir kt., 2019). ĮSA atskleidimas yra nulemtas ir šalies ekonominio lygio, tyrimai rodo, jog kuo didesnis šalies ekonominis išsivystymas, kuriame veikia įmonė, tuo ĮSA atskleidimas yra aukštesnis (Ribeiro ir kt., 2017; Gallen ir Peraita, 2017; Mažintaitė, 2020). Taip pat pastebima, kad ĮSA informacijos atskleidimas yra nepakankamas ir neatitinka ES reikalavimų tarp tam tikrų ES šalių (Matuszak, Róžańska, 2017; Pizzi ir kt. 2020). Tačiau kitose

šalyse atskleidimas pakankamas (Rudžionienė ir Gedutienė, 2022). Žemiau pateikiamoje lentelėje, apibendrinami mokslininkų tyrimai, pagal ĮSA atskleidimą lemiančius veiksnys.

5 lentelė

Įmonės dydžio ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas

Veiksny	Autorius, metai	Teiginys
Įmonės dydis/ brandumo lygis	Slapikaitė, 2017	Bankų sektoriaus įmonių finansiniai rezultatai turi poveikį ĮSA informacijos atskleidimui.
	Lu ir kt., 2017	Nustatytas teigiamas ryšys tarp įmonės dydžio ir ĮSA atskleidimo.
	Ali ir kt., 2017	Įmonės dydis turi daugiausiai įtakos ĮSA atskleidimui.
	Dias ir kt., 2018	ĮSA atskleidimas tarp mažų ir vidutinių bei didelių įmonių iš esmės nesiskiria, tačiau didelės įmonės linkę daugiau atskleisti informacijos, susijusios su aplinkosauga ir visuomene.
	Rudžionienė ir Gedutienė, 2022	Statistiškai reikšmingas teigiamas ryšys tarp vidutinio banko dydžio ir ĮSA atskleidimo.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje pateiktais šaltiniais

Daugumoje mokslininkų tyrimų apie ĮSA atskleidimą pastebima, jog dažniausiai sutinkamas veiksnys, kuris lemia ĮSA atskleidimą, yra įmonės dydis (Slapikaitė, 2017; Lu ir kt., 2017; Ali ir kt., 2017; Dias ir kt., 2018). Fahad, Nidheesh (2020) argumentuoja, kad didesnėse įmonėse vadovybė geba geriau integruoti ĮSA į veiklą, kai mažoms įmonėms gali grėsti tai, kad informacijos atskleidimas gali neigiamai paveikti jų operacijas. Taip pat, autoriai pastebi, kad didesnės įmonės patiria didesnę spaudimą iš suinteresuotųjų šalių, kas lemia didesnę nefinansinės informacijos atskleidimą. Ali ir kt. (2017) teigimu, brandžios įmonės labiau pažįstamos su bendruomene ir aplinka, kurioje veikia, įmonės žino, kad nefinansinės informacijos pateikimas gali pritraukti naujus klientus ir gerinti įmonės reputaciją. Labiau matomos įmonės (t. y. didelės, didesnio pelningumo) teikia didesnę reikšmę socialinėms ir aplinkosaugos problemoms. Labiau matomos įmonės paprastai susilaukia spaudimo iš įvairių žiniasklaidos, nevyriausybinų ir reguliavimo institucijų dėl socialinių ir aplinkosaugos problemų, todėl turi įtraukti ĮSA klausimus į savo sprendimus, kad sumažintų tą spaudimą. Taip pat, dauguma mokslininkų tyrimų apie veiksmų įtaką ĮSA atskleidimui, pagrindžia tezę apie teigiamą ryšį tarp įmonės dydžio ir ĮSA atskleidimo. Slapikaitė (2017) disertacijoje teigė, kad augant įmonės dyžiui, didėja poreikis integruoti ĮSA aspektus į vis daugiau finansų sektoriaus įmonių procesų ir sričių. Lu ir kt. (2017) koreliacinė analizė parodė, kad egzistuoja teigiamas ryšys tarp Kinijos miškų sektoriui priklausančių įmonių dydžio ir ĮSA atskleidimo ir patvirtino iškeltą hipotezę dėl įmonės dydžio ir ĮSA atskleidimo priklausomybės. Tyrime taip pat nustatyta, jog laikui bėgant aplinkosaugos informacijos atskleidimas auga sparčiausiai, lyginant su kitomis dimensijomis. Rudžionienė ir Gedutienė (2022) teigia, kad vidutinio dydžio bankai Lietuvoje labiau linkę atskleisti ĮSA informaciją. Rudžionienė ir Gedutienė (2022) teigimu, Direktyva ir valstybinis reguliavimas

prisideda ne tik prie išaugusio ĮSA atskleidimo bankiniame sektoriuje, tačiau ir prie išsamesnės informacijos atskleidimo. Tiesa, pastebėta, kad Lietuvos bankai buvo linkę atskleisti ĮSA informaciją savanoriškai, t. y. 2015 – 2016 m., kaip pagal Direktyvą, šis atskleidimas buvo neprivalomas. Didesnė šio sektoriaus įmonėse vyravo didesnė ĮSA integracija įmonės veikloje. Tuo tarpu mokslininkų Dias ir kt. (2018) teigimu, didžiosios įmonės, ypač listinguojamos įmonės, linkusios daugiau atskleisti ĮSA informacijos, kadangi jos sulaukia daugiau dėmesio iš įvairių suinteresuotųjų šalių – visuomenės, medijos ar investuotojų, dėl to patiria didesnę spaudimą šios informacijos pateikimui. Šios priežasties pasekmė yra tai, kad didelės įmonės daugiau dėmesio skiria skaidrumui ir atskaitomybei, kadangi joms svarbu išlaikyti tinkamus santykius su suinteresuotosiomis šalimis. Ali ir kt. (2017) antrina, jog didelės įmonės turi daugiau finansinių išteklių ĮSA integracijai verslo procese, tam kad būtų palaikomas tinkamas įmonės įvaizdis ir išvengtas spaudimas iš suinteresuotųjų šalių. Dias ir kt. (2018) atliktas tyrimas tarp 57 Portugalijos įmonių apėmė įmonės dydžio poveikį ĮSA atskleidimui ir hipotezė buvo patvirtinta. Olaoye, Adeleke (2021) teigimu, nepaisant to, kad mažos ir vidutinės įmonės paprastai yra mažiau matomos ir patiria mažesnę spaudimą iš suinteresuotųjų šalių, jos turi tam tikras savybes (pvz., lankstumą, prisitaikymą ir mažesnę hierarchinę valdymo struktūrą), kurios padeda įsitraukti ĮSA į įmonės veiklą. Dėl savo mažesnio dydžio ir artumo su suinteresuotosiomis šalimis, mažos ir vidutinės įmonės gali užmegzti neformalius ryšius su suinteresuotosiomis šalimis. Tačiau daugumoje tyrimų įrodoma, kad didesnių įmonių veikloje ĮSA integracija yra didesnė.

6 lentelė

Sektoriaus ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas

Veiksny	Autorius, metai	Teiginys
Sektorius	Daszynska-Zygadlo ir kt., 2016	Skirtingiems sektoriams priklausančios įmonės linkę atskleisti daugiau informacijos apie skirtingas dimensijas.
	Matuszak, Róžańska, 2017	Gamtos išteklių gavybos, pavojingų pramonės šakų, pagrindinių medžiagų, naftos ir dujų bei energetikos sektorių įmonės linkę atskleisti daugiau aplinkosauginės informacijos.
	Ali ir kt., 2017	Sektorius, kartu su įmonės dydžiu, turi daugiausiai įtakos ĮSA atskleidimui.
	Mayorova, 2019	Įmonės, kurių paslaugos ir prekės nukreiptos į galutinius vartotojus, linkę atskleisti informaciją apie socialinius klausimus, skiriamas dėmesys vietos bendruomenėms.
	Bužinskienė, 2021	Informacijos atskleidimas priklauso nuo įmonės sektoriaus ir veiklos pobūdžio.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje pateiktais šaltiniais

Kitas svarbus veiksnys – ĮSA informacijos atskleidimas priklauso nuo sektoriaus, kuriame veikia įmonė (Daszynska-Zygadlo ir kt., 2016; Matuszak, Róžańska, 2017; Ali ir kt., 2017,

Mayorova, 2019). Šių tyrimų apibendrinimas nurodomas 6 lentelėje. Apibendrinant analizuotus tyrimus, pastebima, kad konkrečios dimensijos išsamesnis atskleidimas koreliuoja su tam tikru sektoriumi. Kaip pastebi Ali ir kt. (2017), įmonės dydis ir sektorius turi daugiausiai įtakos informacijos atskleidimui. Pastebima, kad įmonės, priklausančios tokiems sektoriams kaip gamtos išteklių gavyba, pavojingos pramonės šakos, pagrindinių medžiagų, naftos ir dujų bei energetikos sektorių įmonės linkę atskleisti daugiau informacijos, susijusios su aplinkosauginiais klausimais (Matuszak, Róžańska, 2017). Įmonės, kurių paslaugos ir prekės nukreiptos į galutinius vartotojus, linkę atskleisti informaciją apie socialinius klausimus, skiriamas dėmesys vietos bendruomenėms (Mayorova, 2019). Daszynska-Zygadlo ir kt. (2016) teigimu, ĮSA atskleidimas priklauso nuo sektoriaus, kuriame veikia įmonė. Finansų ir komunalinių paslaugų sektoriaus įmonės linkę atskleisti socialinę informaciją. Tuo tarpu, medžiagų, vartojimo reikmenų, finansų, sveikatos priežiūros, pramonės, informacinių technologijų ir komunalinių paslaugų sektorių įmonės linkę atskleisti aplinkosaugos informaciją. Tyrimui antrina Bužinskienė (2021), kuri pastebi, jog Lietuvoje informacijos, susijusios su aplinkosauginiais klausimais, atskleidimas priklauso nuo įmonės sektoriaus ir veiklos pobūdžio. Įmonės, susijusios su energijos, žemės ūkio, pieno produktų gamyba, atskleidžia daugiausiai aplinkosauginės informacijos. O tokie veiklos sektoriai kaip tekstilės gamyba, mažmeninė prekyba ir finansinėmis paslaugomis užsiimančios įmonės, atskleidžia kiek mažiau informacijos. Taigi, galima išskirti, jog įmonės, kurios užsiima produktų gamyba ar gavyba ir patenka į pramonės sektorių, daugiau teršia gamtą, dėl šios priežasties yra linkę atskleisti informaciją apie aplinkosaugą. Tuo tarpu, įmonės, kurios paslaugos ir prekės nukreiptos į galutinius vartotojus, linkę atskleisti informaciją susijusią su socialine dimensija.

7 lentelė

Finansinių rezultatų ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas

Veiksnyss	Autorius, metai	Teiginys
Finansiniai rezultatai	Lu ir kt., 2017	ĮSA įgyvendinimas neturi poveikio įmonės pelningumui.
	Ali ir kt., 2017	Šiame tyrime daroma išvada, kad bet kuri įmonė, investuojanti savo išteklius į ĮSA veiklą, kuria teigiamą verslo įvaizdį ir padidina savo klientų pasitenkinimą, kartu kurdamą didesnę vertę įmonei.
	Razak ir kt., 2019	Įmonės ROE reikšmingai padidėja, įmonei integruojant ĮSA.
	Loew ir kt., 2019	Įmonės pelningumą nulemia didesnis investuotojų susidomėjimas dėl ĮSA atskleidimo.
	Dias ir kt., 2018	Pelningumas nėra reikšmingas, aiškinant ĮSA ar konkrečią dimensiją.
	Velte, 2021	ĮSA generuoja finansines pasekmes įmonei.
	Rudžionienė ir Gedutienė, 2022	Nenustatytas reikšmingas ryšys tarp banko pelningumo ir atskleidžiamos ĮSA informacijos.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje pateiktais šaltiniais

Pastebima, kad tyrimuose viena pagrindinių temų dėl ĮSA informacijos atskleidimo yra ryšys tarp įmonės pelningumo ir informacijos pateikimo (Slapikaitė, 2017; Lu ir kt., 2017; Dias ir

kt., 2018; Razak ir kt., 2019, Loew ir kt., 2019; Velte, 2021). Akcentuojami du klausimai: finansinių rezultatų įtaka ĮSA atskleidimui, kitas aspektas – ĮSA atskleidimo įtaka finansiniams rodikliams. Nors egzistuoja mokslininkų, kurių teigimu ryšys neegzistuoja (Lu ir kt., 2017; Dias ir kt., 2018), tačiau dauguma pritaria, jog ryšys egzistuoja (Razak ir kt., 2019, Loew et al., 2019; Velte, 2021). Galima pastebėti, kad iki šių dienų mokslininkų bendruomenėje stokojama vieningo sutarimo, ar egzistuojantis ryšys yra teigiamas ar neigiamas. Nepaisant to, Castillo-Villar (2020) teigimu, didesnių ekonominių išteklių turėjimas gali paskatinti ĮSA. Anot Lu ir kt. (2017), tarp Kinijos miškininkystės sektoriaus įmonių, ryšys nefiksuotas, nes ĮSA įgyvendinančios įmonės trumpuoju periodu gali patirti didesnių išlaidų, tačiau ilguoju laikotarpiu išlaidos bus mažesnės, tuo tarpu ĮSA neįgyvendinančios įmonės, trumpuoju laikotarpiu išlaidų nepatiria, tačiau laikui bėgant turi mokėti didesnę kainą už ĮSA nepaisymą. Dias ir kt. (2018) tyrimas taip pat paneigė hipotezę, dėl įmonės pelningumo ir ĮSA. Mokslininkai analizavo pelningumo įtaką ĮSA, tačiau reikšmingas ryšys neužfiksuotas. Velte (2021) savo atliktoje meta-analizėje teigė, kad ĮSA atskleidimas teikia finansines ir nefinansines pasekmes įmonei. Autorius patvirtino, kad tiek ĮSA politika, tiek socialinio atsakingumo ataskaitos gali lemti teigiamus finansinius pokyčius įmonėse ilguoju periodu. Razak ir kt. (2019) tyrimas apėmė tokių finansinių rodiklių kaip ROA, ROE sąryšį su ĮSA. Įmonės, turinčios didesnę turtą, nebūtinai siekia atskleisti ĮSA, tuo tarpu, kuo labiau atskleidžiama ĮSA, ar susijusios dimensijos, tuo labiau padidėja įmonės ROE, dėl ko suteikiamas teigiamas signalas suinteresuotosioms šalims. Iš esmės tyrimui antrina Loew ir kt. (2019), mokslininkai įrodė, jog Europos bankų pelningumui ĮSA atskleidimas daro teigiamą įtaką. Analizuojant bankinį sektorių Lietuvoje, Slapikaitė (2017) tyrime nustatė, jog bankų sektoriuje ekonominių veiksnių grupės atskleidimas yra svarbiausias ir patvirtinama hipotezė, kad įmonių veiklos rezultatai turi įtakos socialinės atsakomybės atskleidimo lygiui. Įdomu pastebėti, kad Daszynska-Zygodlo ir kt. (2016) teigimu, socialinės informacijos atskleidimas turi mažiausią poveikį įmonės rezultatams. Mokslininkų atliktame tyrime tik keturiems sektoriams iš dešimties ši dimensija turėjo statistiškai teigiamą poveikį. Tuo tarpu analizuojant aplinkosauginės dimensijos informacijos atskleidimą, beveik visuose sektoriuose fiksuotas neigiamas ryšys su įmonės pelningumu.

8 lentelė

Šalies išsivystymo lygio ir ĮSA atskleidimo tyrimų apibendrinimas

Veiksny	Autorius, metai	Teiginys
Šalies išsivystymo lygis	Ribeiro ir kt., 2017	Išsivysčiusiose šalyse įmonės atskleidžia daugiau ĮSA informacijos.
	Gallen ir Peraita, 2017	Išsivysčiusiose šalyse veikia didelės tarptautinės įmonės, kurios labiau linkę atskleisti ĮSA informaciją.
	Mažintaitė, 2020	Teigiamas ryšys tarp ĮSA atskleidimo ir ekonominio šalies išsivystymo lygio.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje pateiktais šaltiniais

Dar vienas veiksnys, lemiantis ĮSA atskleidimą – makroekonominiai veiksniai (Ribeiro ir kt., 2017; Gallen ir Peraita, 2017; Mažintaitė, 2020). Išsivysčiusiose ir besivystančiose šalyse egzistuoja esminiai skirtumai tarp ĮSA atskleidimo veiksnių (Ali ir kt., 2017). Išsivysčiusiose šalyse konkrečios suinteresuotosios šalys daro įtaką ĮSA atskleidimui, pavyzdžiui, reguliuotojai, akcininkai, kreditoriai, investuotojai, aplinkosaugininkai ir žiniasklaidos atstovai. Besivystančiose šalyse ĮSA ataskaitoms įtaką daro išorinės, pavyzdžiui, tarptautiniai pirkėjai, užsienio investuotojai, tarptautinės žiniasklaidos atstovai ir tarptautinės reguliavimo institucijos, tokios kaip Pasaulio bankas. Be to, priešingai nei išsivysčiusiose šalyse, besivystančių šalių įmonės jaučia nedidelį visuomenės spaudimą atskleisti ĮSA, o tai rodo, kad besivystančių šalių visuomenė yra mažiau informuota apie socialinius ir aplinkosaugos klausimus ir mažiau reikalauja nefinansinės informacijos pateikimo. Ribeiro ir kt. (2017) atliktas tyrimas parodė, kad kuo didesnis šalies išsivystymo lygis, tuo daugiau ĮSA informacijos atskleidžia joje veikiančios įmonės. Gallen ir Peraita (2017) grindžia teigiamą koreliaciją tarp valstybės ekonominio išsivystymo ir ĮSA atskleidimo tuo, kad išsivysčiusiose šalyse paprastai veikia didelės tarptautiniu lygmeniu veikiančios įmonės, kurios patiria didesnę matomumą bei spaudimą iš suinteresuotųjų šalių. Taip pat, turi galimybę uždirbti didesnę pelną, dėl ko yra labiau suinteresuotos atskleisti socialinio atsakingumo informaciją. Mažintaitės (2020) atliktas tyrimas taip pat parodė, jog egzistuoja teigiamas ryšys tarp įmonės ĮSA atskleidimo ir šalies ekonominio išsivystymo.

Siekiant įvertinti Direktyvos poveikį ES šalių įmonių nefinansinėms ataskaitoms, tikslinga nagrinėti mokslininkų tyrimus, kuriuose ši analizė atlikta. Verta pastebėti, jog privalomas atskleidimas pirmiausia lėmė išaugusį ataskaitų skaičių tarp ES šalių (Gulenko, 2018; Rudžionienė ir Gedutienė, 2022). Direktyvos reikalavimai ir jų adaptacija nacionalinėje teisėje, kartu lėmė ir atskleistų elementų skaičių ir ataskaitos ilgį (Habek ir Wolniak 2016; Lock ir Seele 2016; Gulenko, 2018; Fiechter ir kt., 2022). Tačiau ataskaitos ilgis ir elementų skaičius nenulemia ataskaitoje pateikiamos informacijos kokybės ir pilnumo. Kaip pastebi Habek ir Wolniak 2016; Lock ir Seele 2016, nėra jokių įrodymų, jog privalomas ĮSA atskleidimas lemia atskleidžiamos informacijos kokybę ir pilnumą. Matuszak ir Róžańska (2017) teigimu, Lenkijos finansų sektoriaus įmonių ataskaitų kokybė vis dar neatitinka reikalavimų, priimtų Lenkijos apskaitos standarte, kuris adaptuotas pagal Direktyvos reikalavimus. Mokslininkai nurodo, jog žmogaus teisių, antikorupcijos veiksniai yra neatskleidžiami, arba atskleidžiama informacija yra nepakankama ir neišsami. Autoriui antrina MacGregor Pelikánová (2019), atskleidimas tarp 10 didžiausių Čekijos įmonių vis dar nėra pakankamas, net ir po priimtos Direktyvos. Habek (2017) analizė apėmė Čekiją, Vengriją, Lenkiją, Slovakiją. Tyrimo metu nustatyta, kad įmonės nepakankamai atskleidė

informacijos apie korupcijos prevencijos, žmogaus teisių darbo aplinkoje klausimus. Tačiau tyrėjai pabrėžė, jog šie trūkumai gali būti identifikuoti dėl reglamentavimo naujumo. Mokslininkai argumentuoja, jog informacijos kokybė priklauso nuo sektoriaus. Anot Pizzi ir kt. (2020), Italijos įmonės, veikiančios pramonės, dujų ir naftos apdirbimo sektoriuose yra linkę atskleisti tik šioms įmonėms palankią informaciją, kad išsaugotų teigiamą suinteresuotųjų šalių požiūrį. Panaši tendencija vyrauja tarp kitų sektorių įmonių. Šis modelis vadinamas „laikykis arba paaiškink“ principu, kai tam tikros įmonės pasirenka praleisti tam tikrą įmonei nepalankią informaciją, reikalaujamą įstatymų. Jų teigimu, EK tikslai matuoti, stebėti ir valdyti įmonių veiklą bei poveikį visuomenei per nefinansinės informacijos atskleidimą nebuvo pasiekti. Tuo tarpu, Rudžionienė ir Gedutienė (2022) atliktame tyrime siekė įvertinti, kaip bankai laikosi naujų socialinės atsakomybės atskleidimo nuostatų įsigaliojus Direktyvai. Mokslininkės pastebėjo, kad įsigaliojus nuostatoms, atskleidimas tapo išsamesnis ir kokybiškesnis bei atitiko reikalavimus. Aureli ir kt. (2019); Fiandrino ir Tonelli (2021); Fiandrino ir kt. (2022) pabrėžia, kad fiksuojami reglamentavimo trūkumai glūdi Direktyvoje ir pateikiamuose reikalavimuose. Pagrindine to priežastimi laikoma aiškios ir apibrėžtos metodikos trūkumas, kuria remiantis įmonės galėtų atskleisti informaciją. Kita vertus, Direktyvoje pateikiamos nuorodos į tarptautines metodikas, tačiau šių metodikų temos ir definicijos varijuoja tarpusavyje (vienose nurodoma atskleisti tik vieną iš ĮSA sričių, kitose keletą, pastebimi skirtumai ir dėl keliamų reikalavimų šių sričių atskleidimui), tokiu būdu gali kilti dėl ataskaitų palyginamumo, patikimumo ir tinkamumo problemos. Pabrėžiama ir didelė laisvė šalims narėms dėl reglamentavimo kūrimo nacionalinėje teisėje, kuris gali sąlygoti mažesnius ir skirtingus reikalavimus įmonėms bei mažesnį palyginamumą.

Apibendrinant galima teigti, jog ĮSA atskleidimas plačiai nagrinėtas mokslinėje bendruomenėje. Mokslininkų tyrimuose galima pastebėti vyraujančius pagrindinius veiksnius, kurie nulemia socialinės informacijos atskleidimą. Pagrindiniu veiksniumi laikomas įmonės dydis, pastebima teigiama koreliacija tarp įmonės dydžio ir ĮSA atskleidimo. Pateikiama informacija priklauso ir nuo sektoriaus, kuriame veikia įmonė. Sektoriai, kuriuose pastebima galima didesnė gamtos tarša, daugiau atskleidžia aplinkosauginės informacijos, tuo tarpu su vartojimu susijusios įmonės – socialinės informacijos. Plačiai nagrinėtas finansinių rezultatų ir ĮSA atskleidimas. Vyrauja du požiūriai – ĮSA atskleidimas teigiamai veikia įmonės pelningumą ir įmonės pelningumas turi poveikį atskleidžiamai ĮSA. Pastebima, kad informacijos pateikimas priklauso ir nuo valstybės ekonominio išsivystymo lygio. Tuo tarpu, Europoje atlikti tyrimai dėl ĮSA atskleidimo pagal Direktyvą, parodė skirtingus rezultatus. Vienose šalyse atskleidimas neatitinka reikalavimų, kitose reikalavimai įgyvendinti, tačiau šia tema tyrimų gana mažai.

2. ENERGETIKOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMO MODELIO SUDARYMO METODOLOGIJA

Tyrimo poreikio pagrindimas. Mokslininkai nurodo, jog atskleidžiama ĮSA informacija ataskaitose neatitinka skaidrumo, palyginamumo principų dėl nepakankamai tikslių Direktyvos reikalavimų ir taikomų privačių sistemų ir standartų įvairovės, kuri trukdo įmonėms tiksliai suprasti, kokia informacija apie ĮSA turėtų būti pateikiama (Aureli ir kt., 2019; Fiandrino ir kt., 2022). Egzistuojanti problema dėl pakankamai didelio lankstumo šalims narėms, kurios turi sukurti socialinės atsakomybės atskleidimo metodologiją nacionaliniuose aktuose, nesumažina sąnaudų, krentančių įmonių vadovams bei neužtikrina, kad atskleidžiama informacija atitiks reikalavimus ir suinteresuotosios šalys gaus reikalaujamą informaciją bei ji bus išsami. Todėl atsiranda poreikis detalaus modelio, kuris pagerintų ir palengvintų energetikos sektoriaus įmonėms nefinansinės informacijos atskleidimą, jų palyginamumą, tikslumą, užtikrintų tvarumo tikslų pasiekimą, patenkintų suinteresuotųjų šalių poreikius.

Tikslas – sukurti ISA modelį energetikos sektoriaus įmonėms, kuris padėtų atskleisti kokybišką, struktūriškai standartizuotą informaciją apie įmonės veiklą ir pasiekimus ĮSA srityje.

Tyrimas atliekamas pagal 1 paveiksle pateikiamą tyrimo metodiką.

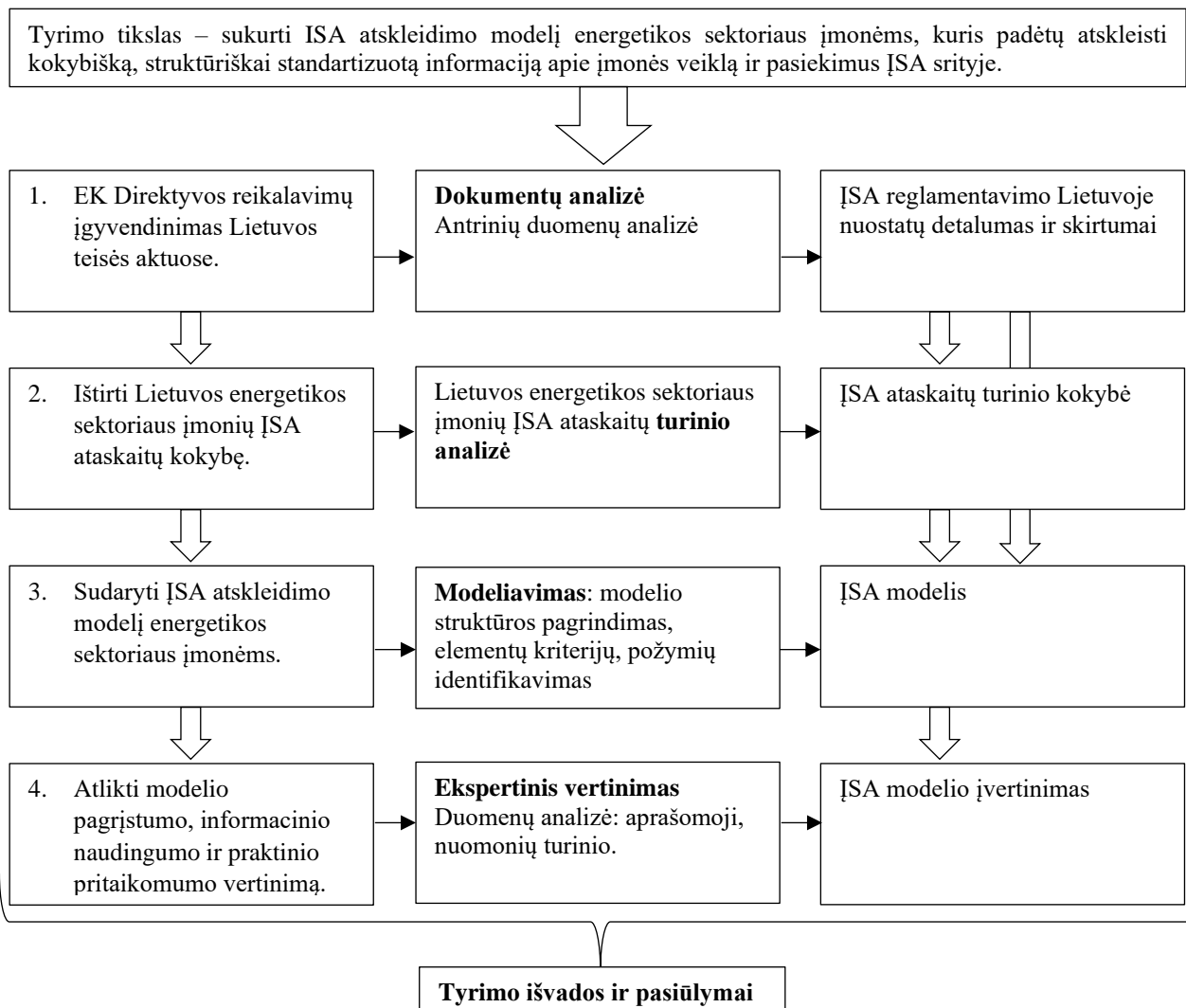
Pirmajame tyrimo etape bus siekiama pateikti išsamų Direktyvos nuostatų įgyvendinimo Lietuvos teisės aktuose palyginimą. Remiantis ES teise, direktyva yra teisėkūros procedūra priimamas aktas, kuriuo nustatomas tikslas, kurį turi pasiekti visos ES šalys, tačiau kiekviena šalis narė turi parengti įstatymus, nurodant, kaip ji pasieks nurodytą tikslą (ES teisė). Lietuvos nacionaliniuose aktuose, socialinės atsakomybės ataskaitos rengimo nuostatos įgyvendintos LR įmonių grupių konsoliduotos atskaitomybės (2004) ir įmonių atskaitomybės įstatymuose (2003). Pirmojo tyrimo etapo tikslas yra identifikuoti ĮSA reglamentavimo nuostatų detalumą ir skirtumus, kartu įvertinant, ar identifikuoti skirtumai nesumažina kokybinio aspekto Lietuvos energetikos sektoriaus įmonėms, teikiant nefinansinę informaciją. Ši analizė bus naudojama antrajame tyrimo etape, siekiant identifikuoti ĮSA informacijos kokybę Lietuvoje pagal Lietuvos įstatymuose pateikiamus reikalavimus.

Antrajame tyrimo etape siekiama iširti Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių pateikiamų socialinės atsakomybės ataskaitų pilnumą ir kokybę, siekiant įvertinti faktinę ĮSA situaciją tarp šių įmonių. Šiuo etapu siekiama identifikuoti sektoriaus specifikai būdingus atskleidimus aplinkosaugos, socialinėje ir ekonominėje srityje, kurie galiausiai prisidės prie galutinio modelio formavimo. Remiantis LR energetikos ministerijos oficialiajame internetiniame puslapyje

nurodytu sąrašu, Lietuvoje veikia 16 įmonių, priklausančių energetikos sektoriui, kurių socialinės atsakomybės ataskaitos, pateikiamos už 2021 m., bus tiriamos.

1 paveikslas

Empirinio tyrimo metodika

Šaltinis: sudaryta autorės

Šios įmonės yra: UAB „EPSO-G“, AB „Litgrid“, AB „Amber Grid“, UAB „Baltpool“, UAB „GET Baltic“, UAB „Tetas“, AB „Klaipėdos nafta“, VĮ Ignalinos atominė elektrinė, UAB „Ignitis“, AB „ESO“, AB „Vilniaus šilumos tinklai“, AB „Vilniaus energija“, AB „Kauno energija“, AB „Klaipėdos energija“, AB „Šiaulių energija“, AB „Panevėžio energija“. Prie energetikos sektoriaus įstaigų priskiriamas Lietuvos energetikos institutas, Lietuvos energetikos agentūra ir Valstybinė energetikos reguliavimo tarnyba, tačiau šios įstaigos atlieka mokslinę, tyrimų, reguliacinę funkciją, dėl šios priežasties nefinansinės informacijos ataskaitų neteikia. Lietuvos teisės aktuose nurodoma, jog didelės viešojo intereso įmonės, kurių vidutinis metinis darbuotojų skaičius per ataskaitinius finansinius metus viršija 500 turi pateikti socialinės

atsakomybės ataskaitą (įmonių atskaitomybės... 2003; įmonių grupių konsoliduotos... 2004). Verta pastebėti, jog ne visos didelių įmonių ar įmonių grupių kategorijai priklausančios tiriamos įmonės atitinka įstatyme numatytus kriterijus ir turi privalomai atskleisti socialinės atsakomybės informaciją. 1 priede pateikiamas analizuojamų įmonių aprašymas su nurodomais rodikliais, o 9 lentelėje nurodomas įmonių apibendrinimas, kurios turi teikti informaciją privalomai ir kurios ją gali atskleisti savarankiškai. Kaip galima pastebėti, 6 iš tiriamųjų įmonių ar jų grupių – EPSO-G, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, ESO, Vilniaus šilumos tinklai – privalo teikti ĮSA ataskaitas, nes atitinka įstatyme numatytus kriterijus. Tuo tarpu likusios 10 įmonių – Litgrid, Amber Grid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija – informaciją gali atskleisti savanoriškai.

9 lentelė

Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių pasiskirstymas pagal dydį

Kriterijus	Nefinansinės informacijos atskleidimas	Įmonė
Didelė įmonė (grupė); Vidutinis metinis darbuotojų skaičius viršija 500	Privalomas	EPSO-G, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, ESO, Vilniaus šilumos tinklai
Didelė įmonė (grupė); Vidutinis metinis darbuotojų skaičius neviršija 500	Savanoriškas	Litgrid, Tetas, Klaipėdos energija, Panevėžio energija Amber Grid, Kauno energija
Vidutinė įmonė; Maža įmonė	Savanoriškas	Šiaulių energija, Baltpool, GET Baltic, Vilniaus energija

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis LR įmonių konsoliduotos atskaitomybės ir įmonių grupių konsoliduotos atskaitomybės įstatymais bei tiriamų įmonių finansiniais rinkiniais

Empiriniame tyrime pasitelkiamas kiekybinis turinio analizės metodas, kadangi šis metodas leidžia nagrinėjamus kokybinius duomenis pateikti kaip reikšmingus kiekybinius informacijos įvertinimus (Sėrikovienė, 2013). Turinio analizės tikslas yra ištirti analizuojamų ĮSA ataskaitų kokybę, siekiant identifikuoti atskleidžiamos informacijos trūkumus, į kuriuos būtų galima atsižvelgti, formuojant ĮSA atskleidimo modelį. Siekiant atlikti kokybinį pateikiamų ataskaitų vertinimą, naudojama Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtintas verslo tvarumo ir atsakingumo indeksas, kurio pagalba galima palyginti įmonių atskaitingumą ir užtikrinti duomenų prieinamumo gerinimą ir rezultatų matavimą pagal objektyvius rodiklius (Įsakymas dėl..., 2020). Šis indeksas nustatytas, kadangi šiuo metu Lietuvoje nėra aiškių kriterijų socialinės informacijos kokybei vertinti, kurie padėtų objektyviai matuoti pažangą įmonių socialinės atsakomybės srityje. Šio indekso kriterijai pateikiami 10 lentelėje.

10 lentelė

ĮSA kokybės vertinimo Lietuvoje skalė

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Pateikiama informacija lengvai prieinama; nesunku rasti dominančią informaciją.
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitų teikimo dažnis leidžia palyginti ĮSA raidą.
		Aiškumas ir paprastumas	Ataskaitos struktūra patogi ir logiška; grafikų, diagramų naudojimas yra paprastas.
		Pagrindiniai komponentai	Ataskaitinio laikotarpio, srities, tikslinės auditorijos apibrėžimas ir pan.
		Atsakingo asmens pranešimas	Žodis iš generalinio direktoriaus
		Grižtamasis ryšys	Suteikti kontaktai, kuriais galima išsakyti skirtingas nuomones
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Dialogo (apklausos, konsultacijos, apskritieji stalai ir pan.) aprašymas ir jo rezultatai
		ĮSA skyrius	ĮSA skilties turėjimas ir atnaujinimas svetainėje padeda greitai rasti norimą informaciją
	Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	ĮSA politikos atskleidimas ir pristatymas yra aiškus
		Tikslai	Konkrečių tikslų pristatymas atskleidžia, ko siekiama, ir leidžia įvertinti rezultatus
		Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Įmonė nustato suinteresuotąsias šalis ir jas įvardija
		Pasiekimo aprašymas	Pasiekimų tam tikroje srityje pristatymas (aplinka, darbo vieta, visuomenė).
		Darnus vystymasis	Papildomų veiksmų ir programų įgyvendinimas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Leitonienė, Šapkauskienė, 2015, Įsakymu dėl..., 2020

Rodikliai buvo suskirstyti į dvi kokybines dimensijas – aktualumą ir patikimumą. Aktualumas apima informacijos pasiekiamumą, aiškumą, paprastumą ir jos teikimo dažnumą, atsakingo asmens pranešimą, grįžtamąjį ryšį ir dialogą su suinteresuotosiomis šalimis. Patikimumas vertina pateikiamos ataskaitos turinį – ar atskleidžiamos įmonės politikos dėl ĮSA, jos tikslai ir rezultatai, papildomų standartų, sertifikatų ir kt. įgyvendinimas įmonės veikloje.

Trečiajame tyrimo etape siekiama sudaryti socialinės informacijos atskleidimo struktūrinį modelį, kuris pagerintų atskleidžiamos socialinės informacijos kokybę tarp energetikos sektoriaus įmonių. Socialiniais modeliais tyrimuose laikoma „socialinių struktūrų ir (ar) reiškinių struktūriniai ar funkciniai vaizdai, atvaizdai ar įsivaizdavimai“ (Kanišauskas, 2013). Mokslininko teigimu, modeliuojama arba analizuojamo objekto struktūra, arba jo veikimas. Todėl socialinės atsakomybės modelis formuojamas, modeliuojant šio objekto struktūrą. Monografijoje nurodoma, jog modeliavimo etapai turėtų būti tokie:

- 1) objekto savybių, kurias turi išreikšti jo modelis, pasirinkimas;
- 2) modelio kūrimas (konstravimas, parinkimas, formulavimas);
- 3) eksperimentavimas su modeliu, jo savybių tyrimas;

- 4) išvadų, prognozių formulavimas;
- 5) išvadų ir prognozių tikrinimas praktikoje;
- 6) modelio tobulinimas.

Remiantis logine socialinio modelio konstravimo struktūra, pirmasis etapas nurodo objekto savybių parinkimą, kuris grindžiamas Direktyvoje nurodomų reikalavimų pagrindu. Toliau į modelio struktūrą įtraukiami elementai, kurie identifikuoti literatūros analizėje dėl nefinansinės informacijos atskleidimo kokybės vertinimo ir socialinės atsakomybės ataskaitų turinio analizės rezultatai. Remiantis šiais dėmenimis, formuojama modelio struktūra, nustatant elementų bei jų tarpusavio ryšius, akcentuojant įeigos ir išeigos kintamuosius, kadangi nuo to priklauso kintamieji, kuriuos turi apdoroti modelis ir rezultatai, kuriuos jis turi pateikti (Kanišauskas, 2013). Pagal modelio konstravimo struktūrą, modelis turi būti verifikuojamas bei identifikuojamos jo tobulinimo kryptys (Kanišauskas, 2013).

Ketvirtajame tyrimo etape, siekiant įvertinti sukurto modelio patikimumą, jis pateikiamas ekspertiniam vertinimui pagal sudarytą klausimyną. Ekspertinis vertinimas suprantamas kaip negalimų tiesiogiai išmatuoti reiškinių ir procesų kiekybinis įvertinimas, naudojant specialistų – ekspertų žinias, patirtis, intuiciją (Sikorskaitė-Narkun, Peleckis, 2020). Šio metodo pagalba gaunamos reikalingos žinios iš eksperto, kurias sistemiškai apdorojus, galima suformuoti bendrą sprendimą apie tiriamą objektą. Kitas ekspertinio vertinimo etapas apima ekspertų imties nustatymą. Moksliniuose tyrimuose nėra vieningos nuomonės dėl nustatyto ekspertų skaičiaus. Pridotkienė ir Pridotkas (2012) nurodo, jog ekspertiniam vertinimui reikalingas ne mažesnis nei 10 ekspertų skaičius. Tačiau Baležentis ir Žalimaitė (2011) nurodo, jog jei tyrimui reikalingas nuomonių suderinamumas, ekspertų skaičius turėtų būti mažinamas nuo 5 iki 10 ekspertų. Libby ir Blashfield (1978) argumentuoja, kad kokybiškas vertinimo tikslumas pasiekiamas, kai ekspertų grupė yra nedidelė, o vertinimo tikslumas mažai kinta, kai ekspertų grupė didinama daugiau nei 7 ekspertais. Todėl šio tyrimo ekspertų atranka apima penkis ekspertus, kurie buvo atrinkti pagal tokius kriterijus:

- jų užimamas pareigas;
- universitetinį išsilavinimą;
- darbinę patirtį kuriant / atskleidžiant ĮSA;
- mokslinės publikacijos ĮSA tema.

Ekspertų atrankos vienas pagrindinių kriterijų – ekspertų pasirinkimas turėtų susidaryti iš teorinę ir praktinę patirtį turinčių ekspertų. 11 lentelėje pateikiama ekspertų imtis ir jų apibūdinimai.

11 lentelė

Ekspertinio vertinimo dalyviai

Ekspertas	Kriterijus	Pareigybinis statusas	Patirtis
1	Energetikos įmonės padalinys	Energetikos įmonės padalinio vadovas	37 m. patirtis, 8 m. patirtis rengiant socialinės atsakomybės ataskaitas/atkleidžiant nefinansinę informaciją
2	Energetikos įmonės padalinys	Energetikos įmonės padalinio vadovė	33 m. patirtis, 8 m. patirtis rengiant socialinės atsakomybės ataskaitas/atkleidžiant nefinansinę informaciją
3	Mokslinis interesas ĮSA	Socialinių mokslų daktarė	42 m. patirtis
4	Suinteresuotoji šalis, kuriai aktuali nefinansinė informacija	Investuotojas	5 m. patirtis, 5 m. patirtis vertinant socialinės atsakomybės ataskaitas/nefinansinę informaciją
5	Finansinių ataskaitų auditus atliekanti įmonė	Auditorius	5 m. patirtis, 5 m. pateikiant informaciją apie socialinės atsakomybės ataskaitą/nefinansinę informaciją

Šaltinis: sudaryta autorės

Kitas svarbus žingsnis yra ekspertų nuomonių suderinamumo vertinimas, kadangi ekspertų nuomonių skirtumai gali lemti mažesnę tyrimo rezultatų patikimumą. Nuomonių suderinamumui vertinti naudojamas Kendall konkordancijos koeficientas, kai ekspertų yra daugiau nei du ($n > 2$) (Sėrikovienė, 2013). Ši neparametrinė statistika gali būti naudojama tik tuo atveju, kai tiriami ekspertų ranguoti vertinimai (Podvezko, 2005). Kendall konkordancijos koeficientas kinta $[0;1]$ ribose (Sikorskaitė-Narkun, Peleckis, 2020), kai reikšmė artima vienetui fiksuojamas nuomonių suderinamumas, kai reikšmė artima nuliui – ekspertų nuomonės nesuderintos (Podvezko, 2005). Kendall konkordancijos koeficiento reikšmė, viršijanti 0,6, reiškia pakankamą ekspertų nuomonių suderinamumą (Podvezko, 2005).

Rangų sumų vidurkis a apskaičiuojamas pagal formulę (Podvezko, 2005):

$$a = 0.5m(k + 1) \quad (2)$$

čia: m – ekspertų skaičius; k – ekspertizės objektų skaičius.

Toliau apskaičiuojama nuokrypio nuo rangų vidurkio suma pagal formulę (Podvezko, 2005):

$$S = \sum_{j=1}^k (\sum_{i=1}^m x_{ij} - a)^2 \quad (3)$$

čia: S – kvadratų nuokrypio suma.

Toliau apskaičiuojama maksimali galima nuokrypio nuo rangų vidurkio suma pagal formulę (Podvezko, 2005):

$$S_{max} = \frac{m^2(k^3-k) - m \sum_{i=1}^r T_i}{12} \quad (4)$$

Konkordancijos koeficientas apskaičiuojamas pagal formulę, kai ekspertiniame vertinime nėra sutampančių rangų (Podvezko, 2005):

$$W = \frac{12S}{m^2(k^3-k) - m} \quad (5)$$

Konkordancijos koeficientas tikrinamas reikšmingumo testais, tam naudojamas Chi kvadrato reikšmingumo testas. Suformuluojamos ir tiriamos šios hipotezės: H_0 – ekspertų vertinimai priešaringi ($W = 0$); H_a : Ekspertų vertinimai panašūs ($W > 0$) (Podvezko, 2005).

$$X^2 = Wm(k - 1) \quad (6)$$

Kai apskaičiuota χ^2 reikšmė yra didesnė už kritinę χ^2_{kr} reikšmę iš χ^2 skirstinio lentelės su laisvės laipsniu $\nu = m - 1$ ir pasirinktu reikšmingumo lygiu α , artimu nuliui (paprastai 0,05), galima teigti, kad ekspertų vertinimai suderinti (Sikorskaitė-Narkun, Peleckis, 2020). Kaip pažymi Podvezko (2005), kai ekspertų įmtį sudaro nuo trijų iki septynių ekspertų, χ^2 skirstinys turi būti taikomas atsargiai, nuomonių suderinamumo reikšmingumui vertinti, svarbu įvertinti, ar kritinė χ^2 skirstinio reikšmė nėra didesnė už apskaičiuotąją. Kitu atveju, gali būti taikomas konkordancijos koeficiento tikimybinės lentelės arba kritinių reikšmių S lentelės (su $3 \leq m \leq 7$).

Penktasis tyrimo etapas skirtas gautos informacijos apibendrinimui, rezultatų ir išvadų pateikimui, atskleidžiant Direktyvos ir Lietuvos teisės aktų palyginimo rezultatus, Lietuvos energetikos sektoriaus socialinio atsakingumo ataskaitų turinio analizės rezultatus bei sukurto modelio, skirto energetikos įmonių nefinansinės informacijos atskleidimo kokybės gerinimui, ekspertinio vertinimo rezultatus bei išvadas.

3. ENERGETIKOS SEKTORIAUS ĮMONIŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMO MODELIS

3.1. Direktyvos reikalavimų įgyvendinimas Lietuvos teisės aktuose

Pirmojoje šio darbo dalyje nustatyta, jog ES, siekdama pereiti prie privalomo ĮSA sričių reglamentavimo šalyse narėse, iki tol galiojusią Direktyvą 2013/34/ES papildė straipsniais dėl tam tikrų įmonių metinių, konsoliduotų finansinių ataskaitų ir susijusių pranešimų ir šiuo dokumentu reglamentavo privalomą nefinansinės informacijos atskleidimą. Senoji Direktyva buvo papildyta naujuoju straipsniu, kuris numatė nefinansinės informacijos atskleidimo gaires ES veikiančioms tam tikroms įmonėms. Naujasis straipsnis daug plačiau apibrėžė ĮSA atskleidimo gaires bei reikalavo iš įmonių atskleisti labiau struktūrizuotą informaciją. Naujoje Direktyvoje iš naujo įvertintas iki tol galiojęs vidutinio 250 darbuotojų skaičiaus per finansinius metus kriterijus, taip siekiant sumažinti tenkančių išlaidų dalį smulkesniems verslams. Analizuojant naujai įsigaliojusią Direktyvą, preambulėje nurodoma, kad valstybės narės turėtų užtikrinti, jog būtų nustatytos veiksmingos nacionalinės procedūros ir tinkamos priemonės, kurios padėtų garantuoti, kad nefinansinė informacija būtų atskleidžiama, laikantis Direktyvoje nurodytų reikalavimų (EK Direktyva, 2014).

Analizuojamos Direktyvos straipsniai reglamentuoti LR įmonių grupių konsoliduotos atskaitomybės ir įmonių atskaitomybės įstatymuose. Direktyvoje skiriami du straipsniai, vienas jų skirtas reglamentuoti įmonių pateikiamus metinius pranešimus ir juose atskleidžiamą socialinės atsakomybės informaciją arba atskirą socialinės atsakomybės ataskaitą. Kitas – skirtas įmonių grupėms ir jų atskleidžiamai nefinansinei informacijai konsoliduotame metiniame pranešime arba konsoliduotoje atskiroje ataskaitoje reglamentuoti. Įmonių atskaitomybės įstatymas reglamentuoja nefinansinės informacijos atskleidimą įmonės lygmeniu Lietuvoje, įmonių grupių konsoliduotos atsakomybės įstatymas – įmonių grupių. Kadangi lyginamosios analizės metu nenustatyti skirtingi reikalavimai įmonėms ar jų grupėms, išskyrus tai, jog iš įmonių grupių reikalaujama pateikti konsoliduotą ataskaitą, šie Direktyvos straipsniai bus nagrinėjami lygiagrečiai. Detalus Direktyvos ir Lietuvos teisės aktų palyginimas pateikiamas 10 lentelėje.

12 lentelė

Lietuvos teisės aktų dėl nefinansinės informacijos atskleidimo ir EK Direktyvos 2014/95/ES palyginimas

Reglament as/ Kriterijus	Direktyva 2014/95/ES	LR įmonių grupių konsoliduotos atskaitomybės įstatymas (2004)	LR įmonių atskaitomybės įstatymas (2003)
---	-----------------------------	--	---

Lentelės tęsinys.

Taikymas	Didžiosios įmonės, kurios yra viešojo intereso įmonės, ir viešojo intereso įmonės, kurios yra didžiosios grupės patronuojančiosios įmonės, jei konsoliduotų grupių atveju vidutinis darbuotojų skaičius kiekvienu atveju viršija 500.	Viešojo intereso įmonės, kurios yra didelės įmonių grupės, kurių vidutinis metinis darbuotojų skaičius pagal sąrašą per ataskaitinius finansinius metus paskutinę finansinių metų dieną viršija 500, patronuojančiosios įmonės, <...>, į konsoliduotąjį metinį pranešimą įtraukia konsoliduotąją socialinės atsakomybės ataskaitą.	Didelės viešojo intereso įmonės, kurių vidutinis metinis darbuotojų skaičius pagal sąrašą per ataskaitinius finansinius metus paskutinę tų metų dieną viršija 500, <...> į metinį pranešimą įtraukia socialinės atsakomybės ataskaitą.
Ataskaitos forma	Vadovybės pranešime, arba atskiras pranešimas internetiniame tinklalapyje.	Socialinės atsakomybės ataskaita įtraukiama į konsoliduotą metinį pranešimą arba atskira konsoliduota socialinės atsakomybės ataskaita internetiniame tinklalapyje.	
Tyrinys/apimtis	Informacija dėl aplinkos, socialinių ir su personalu susijusių reikalų, pagarbos žmogaus teisėms, kovos su korupcija ir kyšininkavimu.	Pateikiama su aplinkosaugos, išskiriant veiksmus dėl klimato, socialiniais ir personalo, žmogaus teisių užtikrinimo, kovos su korupcija ir kyšininkavimu, atskirai išskiriant užsienio pareigūnų papirkimą sudarant tarptautinius verslo sandorius, klausimais susijusi informacija.	
Metodikos	Nacionalinės, ES ar tarptautinės metodikos. Ataskaitoje nurodoma, kokiomis metodikomis remiamasi.	ES ar tarptautinės metodikos, atskleidžiant jas ataskaitoje.	
Prievolės įvykdymas	Jei įmonės atskleidžia informaciją, nurodytą turinio/apimties skirsnyje, laikoma, kad jos įvykdė prievolę dėl ĮSA atskleidimo.	Pateikiama informacija (konsoliduotame) metiniame pranešime arba atskira ataskaita.	
Patikrinimas	Auditą atliekantys auditoriai ir audito įmonės tikrina, ar buvo pateikta nefinansinė ataskaita arba atskiras pranešimas. Patikrinama ar pateikiama turinio, apimties informacija.	Auditorius ar audito įmonė patikrina, ar buvo pateikta socialinės atsakomybės ataskaita arba atskira socialinės atsakomybės ataskaita, ir tai nurodo auditoriaus išvadoje.	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje minimais šaltiniais

Taikymas – Direktyva nurodo, jog viešojo intereso įmonės ir jų grupės, kai konsoliduotų grupių atveju vidutinis metinis darbuotojų skaičius viršija 500, privalo atskleisti nefinansinę informaciją. Direktyvoje minima, kad nustatytas taikymo kriterijus neturėtų valstybėms narėms drausti reikalauti atskleisti nefinansinę informaciją ir kitoms įmonėms ar jų grupėms. Tačiau Lietuvos teisės aktuose taikymo sritis įteisinta vienodai. Įmonių konsoliduotos atskaitomybės įstatyme įteisintas reikalavimas viešojo intereso įmonėms, kurios yra įmonių grupės dalis ir kurių

vidutinis metinis darbuotojų skaičius paskutinę finansinių metų dieną viršija 500 darbuotojų kriterijų, atskleidžia socialinės atsakomybės informaciją. Tuo tarpu įmonių atskaitomybės įstatyme – reikalavimai išlieka tokie pat. Pagal Finansinių ataskaitų audito įstatymą, Lietuvoje viešojo sektoriaus įmonėmis laikomos:

- Įmonės, kurių vertybiniais popieriais prekiaujama LR ir (arba) valstybės narės reguliuojamoje rinkoje;
- Bankas ir Centrinė kredito unija;
- Finansų maklerio įmonės;
- Kolektyvinio investavimo subjektai;
- Valdymo įmonės, kurios valdo pensijų fondą, profesinių pensijų fondą ar kolektyvinio investavimo subjektą;
- Draudimo, perdraudimo įmonės;
- Valstybinės ir savivaldybės įmonės, kurios pagal Įmonių atskaitomybės įstatymą patenka į didelių įmonių kategorijas;
- Įmonės, kurių teikiamų paslaugų kainos yra valstybės reguliuojamos, atitinkančios įmonės dydžio kriterijus (geriamojo vandens tiekimo, nuotekų tvarkymo, paviršinių nuotekų tvarkymo, energetikos įmonės).

Ataskaitos forma – socialinės atsakomybės ataskaitos forma tapati Direktyvoje ir nacionaliniuose teisės aktuose – įmonės privalo atskleisti informaciją (konsoliduotame, jei teikia įmonių grupė) metiniame vadovybės pranešime arba pateikti atskirą ataskaitą, kuri patalpinama įmonės interneto tinklalapyje, pateikiant nuorodą į ją vadovybės metiniame pranešime. Direktyvoje nurodoma, kad įmonės, kurios yra patronuojamos, gali būti atleidžiamos nuo ataskaitos pateikimo, jeigu ta įmonė yra įtraukta į patronuojančios įmonės metinį pranešimą ar atskirą ataskaitą. Ši nuostata įgyvendinta ir įmonių grupių konsoliduotos atskaitomybės ir įmonių atskaitomybės įstatymuose.

Turinys / apimtis – Direktyvoje nurodoma, jog įmonės turėtų atskleisti informaciją dėl aplinkos, socialinių ir su personalu susijusių klausimų. Taip pat turėtų būti atskleidžiama informacija dėl pagarbos žmogaus teisėms, kovos su korupcija ir kyšininkavimu. Tuo tarpu, Lietuvos teisės aktuose reikalaujama atskleisti informacija yra vienoda, tačiau, lyginat su Direktyva, atskleidžiant informaciją, susijusią su aplinkosauga, papildomai turėtų būti išskiriama su klimatu susiję veiksniai. Taip pat atskleidžiant kovos su korupcija ir kyšininkavimu susijusią informaciją, įmonės turėtų atskleisti informaciją, susijusią su užsienio pareigūnų papirkimu, sudarant tarptautinius sandorius. Direktyvoje ir nacionaliniuose teisės aktuose nurodoma papildomi reikalavimai, kurie tarpusavyje sutampa. Įmonių ir jų grupių nurodoma informacija,

turėtų būti tokios apimties, kuri yra būtina įmonės veiklos rezultatams, plėtrai, būklei ir veiklos poveikiui įvertinti, apimant tokius aspektus:

- Trumpą įmonių ar jų grupės verslo modelio aprašymą;
- Įmonių ar jų grupės politikos, įskaitant atliktą šios politikos įgyvendinimo kontrolę, aprašymą;
- Įmonių ar jų grupės politikos rezultatus;
- Informaciją apie pagrindinę riziką, susijusią su įmonių ar jų grupės vykdoma veikla, kiek tai susiję su įmonių ar jų grupės verslo santykiais, produktais, ar paslaugomis dėl kurių gali kilti neigiamų padarinių ir informaciją, kaip įmonės ar jų grupė tą riziką valdo;
- Nefinansinius pagrindinius įmonių ir jų grupės veiklos rezultatų rodiklius, susijusius su konkrečia veikla.

Nesilaikant politikos dėl kurių nors minimų klausimų, įmonės privalo nurodyti priežastis, dėl kurių nėra laikomasi šios politikos. Įmonėms taip pat egzistuoja prievolė pateikti nuorodas ir papildomus paaiškinimus į finansines ataskaitas, kai tai yra tinkama. Direktyvoje taip pat nurodoma, kad valstybės narės išimtiniais atvejais gali leisti neatskleisti informacijos, susijusios su būsimais pokyčiais ar vykstančiomis derybomis, jei tokios informacijos atskleidimas pakenktų įmonės komercinei padėčiai. Lietuvos teisės aktuose ši nuostata yra įgyvendinta kaip Direktyvoje.

Analizuojant **metodikas**, kuriomis įmonės gali remtis, atskleidžiant nefinansinę informaciją, Direktyvoje nurodoma, kad galima remtis nacionalinėmis, ES ir tarptautinėmis metodikomis, neišskiriant vienos konkrečiai. Tuo tarp nacionaliniuose aktuose nurodytos tos pačios metodikos, išskyrus nacionalines, kadangi Lietuvoje tokių sistemų nėra.

Prievolės įvykdymas – įmonėms prievolė laikoma įvykdyta, jei visa minima informacija atskleidžiama konsoliduotame metiniame pranešime arba atskiroje ataskaitoje. Tuo tarpu, remiantis Lietuvos teisės aktais, neatsižvelgiant į ataskaitos turinį ir pilnumą, tačiau tik pateikiant konsoliduotą metinį pranešimą ir jame atskleidžiant nefinansinę informaciją arba atskirą ataskaitą internetiniame puslapyje, laikoma, jog įmonės įvykdė prievolę. Iš to kyla rizika, jog pateikiama ĮSA informacija gali būti ne pilna ar išsami bei neatitikti reikalavimų.

Patikrinimas – auditą atliekantys auditoriai ar audito įmonė, turėtų patikrinti ar pateikta nefinansinė ataskaita arba atskiras pranešimas. Direktyvoje taip pat nurodoma, kad valstybės narės turėtų turėti galimybę reikalauti, kad nepriklausomas užtikrinimo paslaugų teikėjas patikrintų nefinansinėje ataskaitoje ar atskirame pranešime pateikiamą informaciją. Tačiau Direktyvoje stokojama nuostatos, kuria privalomai būtų vertinamas pateikiamos ataskaitos turinys, kokybė, pilnumas. Lietuvos teisės aktuose atspindimos Direktyvos nuostatos – auditorius ar audito įmonė patikrina, ar pateikiama ataskaita. Apie nepriklausomo užtikrinimo paslaugų teikėją įstatymuose

straipsnio nėra. Direktyvoje taip pat nurodoma, kad auditoriai turėtų patikrinti pateikiamos informacijos išsamumą, atsižvelgiant, ar atskleidžiama visa nurodoma turinio ir apimties informacija pagal Direktyvos straipsnį. Tuo tarpu nacionaliniuose teisės aktuose tokio reikalavimo nėra.

Toliau Direktyvoje yra detalizuojama tam tikri aspektai dėl nefinansinės informacijos atskleidimo. Atskleidžiama įvairovės politikos esmė, kuri taikoma administraciniams, valdymo ir priežiūros organams. Ši politika turėtų būti susijusi su amžiaus, lyties, išsilavinimo ir profesinės patirties aprašymais, turėtų būti atskleidžiama šios politikos tikslai ir jos įgyvendinimo būdai bei rezultatai ataskaitiniu laikotarpiu. Taip pat nurodoma, jei ši politika netaikoma, pateikiamos netaikymo priežastys. Dėl įmonių grupių nefinansinės informacijos pateikimo, Direktyvoje nurodomas straipsnis, kuris iš įmonių grupių reikalauja viešai skelbti ataskaitas, kuriose būtų nurodomas valstybėje narėje ar trečiojoje valstybėje, kurioje jos veikia, gautas pelnas, sumokėtas pelno mokestis ir gautos viešosios subsidijos. Tačiau pastarojo straipsnio nuostatos Lietuvos teisinėje bazėje nėra įgyvendintos.

Teisės aktų palyginamoji analizė atskleidė, jog Direktyvos nuostatos Lietuvos įstatymuose įgyvendintos pakankamai tiksliai ir atskleidžia reikalaujamą vienodą informacijos atskleidimą dėl nefinansinės informacijos iš įmonių. Reikalavimai taikomi įmonėms ir jų grupėms, kurios yra viešojo sektoriaus subjektai ir kurių vidutinis metinis darbuotojų skaičius viršija 500. Įmonės šią informaciją turėtų atskleisti metiniame pranešime ar atskiroje ataskaitoje, kuri turėtų būti patalpinama įmonės internetiniame puslapyje. Nedideli skirtumai identifikuoti dėl ataskaitos turinio, apimties. Lietuvoje iš įmonių reikalaujama išskirti ne tik aplinkosauginius, socialinius, su korupcija ir kyšininkavimu susijusius veiksnius, tačiau ir atskleisti veiksnius dėl klimato pokyčių, užsienio pareigūnų papirkimą, sudarant tarptautinius sandorius. Direktyvoje nurodoma, kad įmonės gali remtis nacionalinėmis, ES ar tarptautinėmis metodikomis, atskleisdamos informaciją, tačiau Lietuvos teisės aktuose nacionalinės metodikos nėra minimos, kadangi jų nėra. Egzistuoja skirtumai dėl prievolės įgyvendinimo ir patikrinimo. Lietuvoje laikoma, kad įmonė įvykdė savo prievolę atskleisti nefinansinę informaciją, jei ją pateikė metiniame pranešime ar atskiroje ataskaitoje. Tuo tarpu, Direktyvoje nurodoma, kad auditorius turėtų patikrinti ar atskleidžiama visa informacija pagal reikalavimus ir tai parašyti išvadoje. Verta pastebėti, kad tiek Direktyvoje, tiek nacionaliniuose aktuose stokojama aiškaus išskyrimo į ĮSA sritis, įmonėms nurodoma tik tokių aspektų kaip aplinkosauga, socialiniai ir su personalu susiję kriterijai atskleidimas. Tačiau nenurodoma, kas šiuos kriterijus sudaro, todėl įmonės turi galimybę įvertinti kriterijus su aplinkosauga ar socialine sritimi pačios, tai gali lemti informacijos nepilnumą ar kokybę. Įmonėms taip pat privaloma nurodyti rezultatus, dėl vykdomų ĮSA politikų, tačiau, siekiant išlaikyti palyginamumą ne tik tarp įmonių, bet ir tarp pačios įmonės pažangos, svarbu nurodyti, kokiam

periodui šie rezultatai turėtų būti atskleidžiami. Kita aspektas – informacijos patikimumas. Nacionaliniuose aktuose laikoma, jog prievolė įvykdyta tada, kaip pateikiama ataskaita, tačiau neatsižvelgiama į ataskaitos turinį ir kokybę, kuris itin svarbus kriterijus, kadangi socialinė atsakomybė svarbi tik tiek, kiek jos yra iš tiesų laikomasi.

3.2. Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų turinio analizė

Teoriniuose straipsniuose apie ĮSA ataskaitų teikimą dažnai teigiama, kad ĮSA ataskaitos stokoja patikimumo ir labiau tenkina viešųjų ryšių poreikius, reikalaujamus iš įmonių (Milne ir Gray, 2013). Sutinkama, jog ataskaitos gali būti tobulinamos, įmonės susiduria su sunkumais atskleidžiant ĮSA, o tai kyla dėl to, kad, viena vertus, jos turi didinti informuotumą ir, kita vertus, nėra aiškių gairių informacijos atskleidimui (Waddock ir Goggins, 2011), taip pat atsižvelgiant į tai, kad jos nukreiptos į plačią auditoriją – kelias suinteresuotąsias šalis ir apima daugybę temų. Taigi daugiau nei prieš dešimtmetį paskelbtas ĮSA ataskaitų patikimumo trūkumas vis dar egzistuoja. Norėdamos pateikti patikimesnes ataskaitas, įmonės turi sutelkti dėmesį į standartizavimą ir savo ataskaitų turinį. Todėl šiame tyrimo etape atliekama turinio analizė energetikos sektoriaus įmonių nefinansinių ataskaitų kokybei įvertinti pagal metodologinėje dalyje nustatytus kokybinius vertinimo kriterijus, kurie patvirtinti Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos. Kaip minėta metodologinėje dalyje, šio etapo analizę sudarys 16 energetikos sektoriaus įmonių, kurių trumpos įmonių charakteristikos pateikiamos 1 priede. Iš analizuojamų įmonių, Ignitis ir Kauno energija priklauso Jungtinių Tautų susitarimui, 2023 m. pradžiai šiam susitarimui priklauso 30 įvairiems sektoriams priklausančių įmonių. EPSO-G, Kauno energija, Ignitis priklauso Lietuvos atsakingo verslo asociacijai (toliau – LAVA). LAVA internetiniame puslapyje pateikiamos šių įmonių atskirosios socialinės atsakomybės ataskaitos arba nuorodos į socialinės atsakomybės informaciją.

Turinio analizė analizuojamų įmonių socialinės atsakomybės ataskaitoms atlikta remiantis dviem pjūviais – ataskaitos aktualumu ir patikimumu. Detali kiekvienos įmonės socialinės atsakomybės ataskaitos turinio analizė pateikiama 2 priede. Atlikus analizę pastebėta, kad informacijos kiekis ir kokybė skiriasi priklausomai nuo įmonės dydžio. Didžiausiosios įmonės – EPSO-G, Amber Grid, Litgrid, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija – socialinės atsakomybės informaciją atskleidė geriau, išsamiau, aiškiau ir patikimiau. Tokios įmonės kaip Klaipėdos nafta, Ignitis, Kauno energija socialinės atsakomybės informaciją atskleidė remiantis GRI standartais. Ignitis nefinansinę informaciją atskleidė konsoliduotame metiniame pranešime, tuo tarpu Litgrid, Amber Grid nurodė, kad jų darnumo samprata yra neatsiejama nuo tos, kuria vadovaujasi visa įmonių grupė ir pateikė nuorodą į EPSO-

G darnumo ataskaitą, tačiau pateikė atskiras socialinės atsakomybės ataskaitas. Tuo tarpu, Baltpool, GET Baltic, Tetas taip pat nurodė, kad jų darnumo samprata neatsiejama nuo visos EPSO-G grupės, tačiau atskirų ataskaitų nepateikė, dalis informacijos atskleista įmonių internetiniuose puslapiuose, pateikta nuoroda į konsoliduotą grupės ĮSA ataskaitą. ESO, Ignitis patrunuojamoji įmonė, atskiros ataskaitos nerengė – įmonės internetiniame puslapyje atskleidė tam tikrą informaciją ir pateikė nuorodą į Ignitis metinį pranešimą. Įmonės EPSO-G, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija ruošia atskiras socialinės atsakomybės ataskaitas, kurios pasiekiamos įmonių internetiniuose puslapiuose. Pagal dydį mažesnių įmonių nefinansinė informacija buvo prieinama sunkiau, kadangi ji pateikiama įmonių internetiniuose puslapiuose, atskirose skiltyse (Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija).

Analizuojant ataskaitas pagal *informacijos pasiekiamumą*, daugumos įmonių socialinė informacija buvo pasiekama lengvai. Išskirti galima tas įmones, kurios teikia informaciją tik internetiniame puslapyje, kadangi informacija buvo nesusisteminta, išdėstyta per keletą puslapio skilčių. Visų įmonių *ataskaitų teikimo dažnumas* atitinka reikalavimus – įmonės rengia kas metus. Atliekant analizę, buvo galima pastebėti, jog struktūra buvo *aiškesnė ir paprastesnė* tų įmonių, kurios teikė informaciją pagal GRI arba atskleidė informaciją metiniame pranešime ar atskiroje ataskaitoje. Įmonių, kurios atskleidė informaciją interneto puslapyje, pateikiama informacija buvo daugiau bendrinė, neatskleidžianti tikrųjų įmonei būdingų rodiklių ar informacijos, todėl papildomai informacija ieškota įmonių konsoliduotuose finansiniuose rinkiniuose. Analizuojant *pagrindinius komponentus*, kurie apima ataskaitinį laikotarpį, sritį, tikslinę auditoriją, įmonės kurios teikė ataskaitas pagal GRI, nurodė šią informaciją ataskaitoje, tačiau kitų įmonių – informacija buvo randama konsoliduotame metiniame pranešime arba tiksliai nebuvo nurodyta. EPSO-G, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija tiksliai ataskaitoje pateikė pagrindinius komponentus, tuo tarpu Panevėžio energija, Ignalinos atominė elektrinė nenurodė. Analizuojant *dialogą ar grįžtamąjį ryšį su suinteresuotomis šalimis*, EPSO-G, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija nurodė kontaktus, kuriais suinteresuotosios šalys gali kreiptis dėl pastebėjimų, problemų ar kitų klausimų dėl jų socialinės veiklos. Tiesa, ataskaitose nurodoma, kad nė vienoje įmonėje tokie atvejai neužfiksuoti. Tačiau suinteresuotosios šalys minėtose įmonėse buvo įtraukiamos į darnumo tikslų ir kryptių nustatymą. Kiekvienoje iš minimų įmonių buvo apklausiamas tam tikras respondentų skaičius iš įvairių suinteresuotųjų šalių. Šių apklausų rezultatai yra nurodomi įmonių socialinės atsakomybės ataskaitose kaip materialumo matrica. Tuo tarpu, įmonės Ignalinos atominė elektrinė, Vilniaus energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija ir Panevėžio energija neįtraukė suinteresuotųjų šalių į socialinės atsakomybės tikslų nustatymą.

Galiausiai, visos analizuotos įmonės savo internetiniuose puslapiuose turėjo nuorodas į tam tikras aplinkosaugines, socialines ir su korupcija susijusias sritis. Tačiau didžiojoje dalyje šių buvo pateikiamos nuorodos arba į politikos aprašymus dėl minėtųjų sričių, nuorodos į socialinės atsakomybės ataskaitas arba bendrinę informaciją.

Visų analizuotų ataskaitų, metinio pranešimo turinys sudarė tris pagrindines kategorijas – aplinkosaugos, socialinę ir ekonominę/valdymo. Analizė atskleidė pagrindines, pasikartojančias temas pagal skirtingas kategorijas, kurių analizė pateikiama 12, 13 ir 14 lentelėse. 12 lentelėje pateikiamas aplinkosaugos kategorijos apibendrinimas. Kategorija gali būti skirstoma į šiuos detalesnius kriterijus – oro tarša, aplinkosaugos atitiktis, energija, poveikis ekosistemoms, atliekos, vanduo ir nuotekos.

13 lentelė

Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių aplinkosaugos srities atskleidimų apibendrinimas

Atskleidžia	Neatskleidžia	Iš dalies
Oro tarša		
EPSO-G, Amber Grid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija	ESO	Litgrid, Šiaulių energija, Panevėžio energija
Aplinkosaugos atitiktis		
EPSO-G, Litgrid, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus energija	Ignalinos atominė elektrinė, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Šiaulių energija, Klaipėdos energija, Panevėžio energija	Kauno energija, Amber Grid, Vilniaus energija
Energijos suvartojimas		
EPSO-G, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija	Amber Grid, Litgrid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Ignalinos atominė elektrinė, ESO, Šiaulių energija, Klaipėdos energija, Panevėžio energija	Vilniaus energija
Poveikis ekosistemoms		
EPSO-G, Litgrid, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai,	Amber Grid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Klaipėdos nafta, ESO, Vilniaus energija, Kauno energija, Šiaulių energija, Klaipėdos energija, Panevėžio energija	
Atliekos		
EPSO-G, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija	Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Šiaulių energija, Klaipėdos energija, Panevėžio energija	Litgrid
Vanduo ir nuotekos		
Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija, Klaipėdos energija	EPSO-G, Litgrid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Vilniaus energija, Šiaulių energija	Panevėžio energija

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje analizuojamų įmonių socialinės atsakomybės ataskaitomis/informacija internetiniame puslapyje.

Oro tarša: apima atskleidimus apie šiltnamio efektą sukeliančių dujų (toliau – ŠESD) emisiją, ŠESD emisijų pagal tiesioginius ir netiesioginius išmetimus, jų intensyvumą bei kitų teršalų emisijas. Lietuvos Aplinkos apsaugos agentūra yra pateikusi gaires dėl ŠESD apskaitos ir prognozių ataskaitos teikimo, kurioje nurodoma, jog įmonės turi pateikti informaciją apie tiesiogiai (1 lygio emisija – CO₂, CH₄, N₂O, SF₆, NF₃) ir netiesiogiai (2 lygio emisija – CO, NOX, NMLOJ, SO₂) išmetamas antropogeninės kilmės ŠESD pagal šaltinius ir sugėrimą absorbentais (augalija). Pagal šiuos kriterijus, EPSO-G, Amber Grid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija atskleidžia apie ŠESD pagal lygių emisijas ir šaltinius, pateikia tikslius išmatuotus kiekius tonomis. Nefinansinėje informacijoje atskleidžiamas ir šių išmetamųjų dujų palyginamumas – dažniausiai įmonės nurodo 3-5 metų palyginamuosius skaičius, EPSO-G taip pat pateikia palyginamumą pagal bazinius metus – 2019 m. Įmonės Litgrid, Šiaulių energija, Panevėžio energija šią informaciją atskleidžia tik iš dalies – informacijoje pateikiamas CO₂ dujų išmetamas kiekis 2021 m., nepateikiant informacijos dėl kitų tiesioginių ir netiesiogiai išmetamųjų dujų bei neatskleidžiamas palyginamumas. Tuo tarpu, ESO šios informacijos internetiniame tinklalapyje nenurodo.

Aplinkosaugos atitiktis: atskleidimai dėl aplinkosaugos incidentų, neatitikimų ar baudų dėl reikalavimų nesilaikymo. Šią informaciją atskleidžia EPSO-G, Amber Grid, Litgrid, Klaipėdos nafta, Ignitis, o nuobaudas ir neatitikimus reikalavimams papildomai atskleidžia Vilniaus energija, Kauno energija, tiesa, Amber Grid šios informacijos neatskleidžia. Dauguma įmonių šios informacijos neatskleidžia (Ignalinos atominė elektrinė, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Šiaulių energija, Klaipėdos energija, Panevėžio energija). Kaip galima pastebėti, įmonės, kurios nefinansinę informaciją pateikia pagal GRI standartus yra linkusios atskleisti informaciją apie įvairius patikrinimus, neatitikimus ir nuobaudas dėl aplinkosauginių incidentų.

Energija: šios kategorijos atskleidimai apima energijos suvartojimą įmonės veikloje bei efektyvų išteklių panaudojimą įmonės veikloje bei atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI) panaudojimą. Pagal šį kriterijų, įmonės EPSO-G, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija pateikia išsamius atskleidimus dėl suvartojamos energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių ir AEI. Šios įmonės taip pat pateikia keletą metų, dažniausiai 3 m., suvartojimo palyginimą. Klaipėdos nafta ir Ignitis nurodė, kad 100 proc. jų suvartojamos elektros energijos yra gaunama iš AEI. Amber Grid, Litgrid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Ignalinos atominė elektrinė, ESO, Šiaulių energija, Klaipėdos energija, Panevėžio energija neatskleidė duomenų dėl energijos suvartojimo įmonės veikloje, o Vilniaus energija šį kriterijų tenkino iš dalies, nes konstatavo, kad įmonės veikloje yra naudojama energija iš AEI, tačiau neatskleidė kiekybinių duomenų, todėl sunku vertinti šios informacijos patikimumą.

Poveikis ekosistemoms: atskleisti poveikį biologinei įvairovei saugomose ir kt. teritorijose, kai įmonės veikla gali turėti jai poveikį. Tam tikrų įmonių socialinės atsakomybės ataskaitose pastebima atskleidimai apie poveikį biologinei įvairovei infrastruktūros objektuose. Tai yra vienas iš GRI tikslų, kurį įmonės skatinamos atskleisti. Apie poveikį ekosistemoms ir biologinei įvairovei itin plačiai atskleidė įmonė Litgrid, ataskaitoje minima, jog įrengti tam tikri įrenginiai įmonės infrastruktūroje, kad būtų apsaugoti migruojantys paukščiai nuo aukštos įtampos elektros perdavimo tinklų. Taip pat nurodoma, kad paukščių perėjimo metu neatliekami eksploataciniai ar statybos darbai, remiantis ornitologų rekomendacijomis. EPSO-G ataskaitoje pateikiami atskleidimai apie Litgrid taikomus metodus biologinės įvairovės apsaugai. Ignalinos atominė elektrinė atskleidė apie radionuklidus aplinkiniuose vandenyse, dirvožemyje, augmenijoje, maisto produktuose. Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai atskleidžia bendrinę informaciją apie įmonės veiklos poveikį ekosistemoms.

Atliekos: įmonės, socialinės atsakomybės ataskaitose, taip pat yra skatinamos atskleisti informaciją apie atliekų susidarymą, jų kiekį bei su jų tvarkymu ir poveikiu aplinkai susijusią informaciją. Taip pat turėtų nurodyti įmonės atliekų mažinimo strategiją. EPSO-G, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija socialinės atsakomybės ataskaitose ar internetiniuose puslapiuose nurodė, kokį kiekį tonomis išmeta pagal atliekų rūšis – pavojingas ar nepavojingas. Tuo tarpu, Kauno energija pateikė duomenis pagal medžiagų rūšis, neskirstant jų į pavojingas ir nepavojingas. Lietuvos Aplinkos apsaugos agentūra yra patvirtinusi taisykles dėl pavojingų ir nepavojingų atliekų tvarkymo bei numačiusi taisykles šių atliekų apskaitai, kuriose nurodoma, jog įmonės turėtų atskleisti pavojingų ir nepavojingų atliekų kiekius. Įmonė Litgrid pateikia pavojingų ir nepavojingų atliekų kiekius 2020 ir 2021 m., tačiau nepateikia politikos dėl atliekų tvarkų ar priemonių, atliekų kiekio mažinimui. Įmonės Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Šiaulių energija, Klaipėdos energija, Panevėžio energija ataskaitose, internetiniame puslapyje nepateikė jokių duomenų dėl išmetamų atliekų kiekio, jų tvarkymo.

Vanduo ir nuotekos: atskleidimas apie sąveiką su vandeniu kaip bendru resursu ir su nuotekų susijusio poveikio valdymu. Šį kriterijų atskleidžia didžioji dauguma analizuotų įmonių, nurodo, jog atliekami reguliarūs tyrimai, vertinant vandens kokybę, pateikiami gauti matavimų rezultatai. Ignalinos atominė elektrinė matuoja aplinkinius vandenį dėl radioaktyvių medžiagų poveikio, bei pateikia atskirą ataskaitą su atskleidžiamais medžiagų kiekiais vandenyje. Kitos įmonės nurodo kiekius, kurie patenka į vandens telkinius. Taip pat nurodo, kokius įrenginius naudoja nuotekų valymui. Analizuojant vandens kaip resurso panaudojimą veikloje, tokius kiekius nurodo Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija, Klaipėdos energija. EPSO-G, Litgrid, Baltpool, GET Baltic,

Tetas, ESO, Vilniaus energija, Šiaulių energija nepateikia jokių duomenų dėl nuotekų išleidimo ar vandens suvartojimo. Tuo tarpu, Panevėžio energija atskleidžia informaciją dėl išmetamų nuotekų, tačiau suvartojamo vandens kiekio nenurodo.

14 lentelė

Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių socialinės sritys atskleidimų apibendrinimas

Atskleidžia	Neatskleidžia	Iš dalies
Darbuotojų sauga ir sveikata		
EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija, Panevėžio energija	Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Klaipėdos energija, Šiaulių energija	Vilniaus energija
Mokymai ir kompetencijos kėlimas		
EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai	Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Klaipėdos energija, Šiaulių energija	Vilniaus energija, Panevėžio energija
Įvairovė ir lygios galimybės, ne diskriminavimas		
EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai	Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Klaipėdos energija, Šiaulių energija	Vilniaus energija, Panevėžio energija
Dialogas ir vietos bendruomenės įtraukimas		
Litgrid, Amber Grid, GET Baltic, Baltpool, Tetas, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija	Klaipėdos nafta, ESO, Vilniaus energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija	EPSO-G
Visuomeninė veikla		
EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai	Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, ESO, Vilniaus energija, Klaipėdos energija, Kauno energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija	EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje analizuojamų įmonių socialinės atsakomybės ataskaitomis/informacija internetiniame puslapyje.

Analizuojant socialinę sritį, pastaroji gali būti skirstoma į dvi pagrindines kategorijas – su darbuotojais ir su visuomene susijusias (13 lentelė). Darbuotojų kategorija apima atskleidimus apie saugą darbe, įskaitant atskleidimus dėl nelaimingų ar mirtinų atsitikimų darbo metu, vykstant iš/į darbą, profesinį tobulėjimą darbe (mokymus, kvalifikacijos, kompetencijos kėlimą ir kt. veiklas), žmogaus teisių, įvairovės, lygybės užtikrinimo ir ne diskriminacijos klausimus. Su visuomene susiję kriterijai apima dialogą ir vietos bendruomenės įtraukimą, klientų pasitenkinimą įmonės veikla ir įmonės visuomeninę veiklą.

Darbuotojų sauga ir sveikata: susiję atskleidimai apima darbuotojų sveikatos ir saugos valdymo sistemas, kenksmingų faktorių nustatymą, rizikos vertinimą ir incidentų tyrimus,

darbuotojų sveikatos paslaugas, darbuotojų mokymas sveikatos ir saugos klausimais, sveikatos tikrinimas, atskleidimai apie darbe patirtas traumas, sužalojimus, sunkius ar mirtinus atvejus dėl darbo suprastėjusią darbuotojo būklę. EPSO-G, Ignitis (taiko nulinės tolerancijos nelaimingiems atsitikimas politika), Vilniaus šilumos tinklai atskleidžia statistiką dėl lengvų, sunkų ir mirtinų nelaimingų atsitikimų grupės ir rangovų bei subrangovų įmonėse. EPSO-G įmonių grupė nurodo, jog skiria didelį dėmesį mokymas, dėl darbuotojų saugos darbe rengimui, bei nurodė statistiką dėl surengtų mokymų grupės bei rangovų ir subrangovų įmonėse, taip pat nurodė atliktus prevencinius patikrinimus dėl darbų saugos reikalavimų laikymosi, skiepų statistiką, profilaktinius darbuotojų sveikatos patikrinimus, aprašytos darbuotojų sąlygos ir prevencinės priemonės dėl COVID-19 pandemijos. Visos įmonės neatskleidė incidentų palyginamumo, tik pateikė duomenis 2021 m. EPSO-G grupės įmonės – Litgrid, Amber Grid – atskirose socialinėse atsakomybės ataskaitose atskleidžia identišką informaciją, fiksuotą atskirose įmonėse. Tiesa, Amber Grid ataskaitos buvo kiek išsamesnės, joje buvo pateikiama nelaimingų atsitikimų statistika ir 2019 – 2020 m. Kitos grupės įmonės (Baltpool, GET Baltic, Tetats) kaip ir ESO, informacijos dėl darbuotojų saugos ir sveikatos internetiniuose puslapiuose nenurodė. Klaipėdos nafta papildomai atskleidė statistiką dėl vos neįvykusių nelaimingų incidentų, nurodė investicijų sumą, skirtą darbuotojų saugos ir sveikatos priemonėms. Įmonė nustatė aiškiai pamatuojamus rodiklius, skirtus stebėti saugą bei darbuotojų saugą ir sveikatą – procesų saugos incidentas, nelaimingų atsitikimų darbe dažnumas ir vos neįvykusių nelaimingų atsitikimų ar galimų saugos incidentų dažnumas ir nurodė šių rodiklių rezultatus 2021 m. Be bendrinės informacijos dėl darbuotojų sveikatos ir saugos taisyklių, politikos, laikymosi ir pan., Ignalinos atominė elektrinė atskleidė statistiką, dėl nelaimingų atsitikimų, atskleidė 3 m. palyginimo duomens bei nurodė bendrą nedarbingumo trukmę dienomis. Kiekvienas incidentas aprašytas, pridedant konkrečios įvykio vietos nuotrauką. Kauno energija ir Vilniaus energija pateikia pakankamai bendrinę informaciją apie darbuotojų sveikatą, saugą, informavimą dėl saugos ataskaitoje, atskleidžia reglamentuotas politikas įmonės viduje, dėl šių klausimų laikymosi. Verta paminėti, jog Kauno energija ataskaitoje taip pat nurodoma, kad nebuvo užfiksuoti jokie sužalojimai, ar mirtini atvejai ar kiti incidentai darbe 2021 m. tačiau įmonė nenurodė palyginamumo, tačiau Vilniaus energija ataskaitoje ši informacija nenurodoma.

Mokymai ir kompetencijos kėlimas: įmonės turėtų atskleisti informaciją, susijusią su darbuotojų mokymais, kompetencijos kėlimu, nurodant tokius rodiklius kaip vidutinė mokymosi trukmė vienam darbuotojui, atskleisti informaciją apie kompetencijų ir įgūdžių kėlimo programas darbuotojams bei nurodyti darbuotojų procentą, kuriam taikomas metinis veiklos vertinimas. Visa EPSO-G įmonių grupė taiko 70-20-10 principą, kai 70 proc. ugdymo vyksta per darbinę patirtį, 20 proc. iš bendravimo ir bendradarbiavimo, o likę 10 proc. – mokymų. Įmonių grupės įmonės (išskyrus Baltpool, GET Baltic, Tetas) nurodo vidutinį mokymosi valandų skaičių, tenkantį

darbuotojui, taip pat išorinių ir vidinių mokymų skaičių tenkanti darbuotojui. Atskleidžiami duomenys už 2021 m., už 2020 m. duomenų nepateikiama. Atskleidžiama bendrinė informacija dėl darbuotojų metinio vertinimo. Klaipėdos nafta atskleidė rodiklius dėl darbuotojų mokymosi valandų, taip pat nurodė, jog organizuoja vidines mokymų sesijas psichologiniam ir emociniam darbuotojų atsparumui stiprinti dėl pandemijos poveikio, inicijuota vidinė mentorystės programa, užtikrintas adaptacijos procesas naujiems darbuotojams. Ignitis papildomai atskleidė darbuotojų kompetencijų stiprinimo kryptis ir priemones, lyderystės kompetencijų stiprinimo priemones. Ignalinos atominė elektrinė – nurodoma bendroji informacija dėl organizuojamų mokymų ir kompetencijų kėlimo darbuotojams, pateikiamas mokymų skaičiaus rodiklis, tenkantis vienam darbuotojui, nurodomi organizuoti įmonės veiklos specifikai būdingi mokymai (mokymas ir eilinis žinių patikrinimas dirbti su potencialiai pavojinga įranga, radiacinė sauga ir kt.). Vilniaus šilumos tinklai taip pat atskleidžia visą informaciją susijusią su darbuotojų mokymais, kompetencijos kėlimu ir darbuotojų kasmetiniu veiklos vertinimu. Vilniaus energija, Panevėžio energija nurodo, jog įmonėse yra organizuojami vidiniai ir išoriniai mokymai darbuotojams, tačiau nepateikia kiekybinių rodiklių. Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Klaipėdos energija, Šiaulių energija internetiniuose puslapiuose šios informacijos neatskleidžia.

Ivairovė ir lygios galimybės, ne diskriminavimas: moterų ir vyrų atlygio skirtumai, moterų procentas vadovujančiose pareigose, diskriminaciniai atvejai ir taikytos priemonės. Ši kategorija atskleidžiama daugumoje analizuojamų įmonių – EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai. Šios įmonės atskleidžia panašią informaciją socialinės atsakomybės ataskaitose – nurodoma statistika atskirose pareigose pagal lytį, atskleidžiami vidutiniai moterų ir vyrų atlyginimai pagal užimamas pareigas. Įmonės nurodo, kad jose vadovujamasi nuline diskriminavimo politika, teigiama, kad vykdomi mokymai dėl diskriminacijos atvejų. Įmonės ataskaitoje nurodoma, kad įmonėse nebuvo užfiksuota ir nesulaukta jokių pranešimų dėl užfiksuotų diskriminacinių, žmogaus teisių pažeidimų atvejų. Vilniaus energija nepateikė statistikos dėl moterų ir vyrų atlygio, kokią dalį sudaro moterys vadovujančiose pareigose, tačiau nurodė, kad reguliariai vykdomi mokymai dėl diskriminacijos prevencijos bei fiksuojami žmogaus teisių pažeidimai, tačiau užfiksuotų atvejų nenurodė. Tuo tarpu, Panevėžio energija pateikė moterų ir vyrų vidutinį atlygį, bei kokį procentą sudaro darbuotojai pagal lytį, tačiau jokių kitų duomenų neatskleidė. EPSO-G grupės įmonės Baltpool, GET Baltic, Tetas ir ESO, Klaipėdos energija, Šiaulių energija nenurodė jokių duomenų.

Dialogas ir vietos bendruomenės įtraukimas: EPSO-G grupės įmonės socialinės atsakomybės ataskaitose atskleidžiama, jog įmonės informuoja vietos bendruomenes apie kaimynystėje vykdomus projektus, darbų laikas yra derinamas su gyventojais, atskleidžiama susitikimų statistika su vietos bendruomenėmis dėl reikšmingų projektų. Ignalinos atominė

elektrinė informuoja, jog pristato informaciją vietoms gyventojams dėl IAE eksploataavimo nutraukimo darbų, atliekamų darbų mastą ir sudėtingumą, radioaktyvių atliekų tvarkymą, rengia pranešimus spaudai, vykdo sklaidą socialiniuose tinkluose. Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija taip pat atskleidžia informaciją apie bendruomenės įtraukimą į įmonės veiklą, o Klaipėdos nafta, ESO, Vilniaus energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija nenurodė jokių duomenų dėl bendruomenės įtraukimo.

Klientų pasitenkinimas: EPSO-G tiesioginių klientų neturi, tačiau atskleidžia informaciją apie grupės įmonių Litgrid, Amber Grid, GET Baltic, Baltpool, Tetas klientus bei atskleidžiamas šių įmonių tyrimo rezultatas dėl klientų pasitenkinimo. Visų įmonių rodikliai viršija siekiamą 70 proc. tikslą. Taip pat įmonės Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai nurodė klientų pasitenkinimo apklausos rezultatus pagal GCSI (angl. – Global Customer Satisfaction Index). Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, ESO, Vilniaus energija, Klaipėdos energija, Kauno energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija klientų pasitenkinimo apklausų nenurodė atlikę.

Visuomeninė veikla: EPSO-G nurodo, jog visoje grupėje skatinama darbuotojus prisidėti prie visuomeninių ir vietos bendruomenei svarbių tikslų įgyvendinimo, labdarinių veiklų, pagal kolektyvinę sutartį tam skiriama 1 diena metuose. Grupės įmonės dalyvavo įvairiose tarptautinėse ir nacionalinių asociacijų veiklose. Klaipėdos nafta papildomai atskleidė, jog įsitraukė į švietimo iniciatyvas, siekiant moksleivius sudominti tiksliais mokslais bei inžinerinėmis profesijomis, prisidėjo prie visuomeninių iniciatyvų sodinant medžius, nurodė, jog paramos neteikė. Ignalinos atominė elektrinė taip pat nurodė informaciją dėl edukacinių programų rengimo moksleiviams bei turistams, vykdomi darbuotojų apdovanojimai. Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai atskleidė informaciją dėl įvairių edukacinių programų, visuomeninių renginių organizavimo.

14 lentelėje atskleidžiami valdymo srities kriterijai, kur skiriamas *perdavimo tinklų patikimumas ir saugumas*: kriterijus, būdingas sektoriaus specifikai, apibūdinantis elektros energijos ir dujų tinklų patikimumą. Aktualus tik EPSO-G grupės įmonėms (Amber Grid, Litgrid). Elektros energijos perdavimo patikimumas matuojamas rodikliais – vidutinis nutraukimų laikas ir neperduotos elektros energijos kiekis dėl atsijungimų, gamtinių dujų perdavimo tinklo patikimumo rodikliai – neplanuotų nutraukimų dėl operatoriaus atsakomybės skaičius, neplanuotų nutraukimų dėl operatoriaus atsakomybės suminė trukmė. EPSO-G konsoliduotojoje ataskaitoje pateikiami rodikliai Litgrid dėl elektros energijos perdavimo tinklų patikimumo, pateikiama 2 m. palyginamoji statistika (2020 – 2021 m.) ir 2021 m. nustatytas Valstybinės energetikos reguliavimo tarnybos (VERT) numatyta minimali rodiklio reikšmė. Šią informaciją galima rasti ir Litgrid socialinės atsakomybės ataskaitoje. EPSO-G ataskaitoje nurodyti Amber Grid gamtinių dujų perdavimo tinklo patikimumo rodikliai 2020 ir 2021 m. metams, bei VERT nustatyti kokybės rodikliai 2021 m. Tiesa, Amber Grid atskiroje ataskaitoje šie rodikliai nėra pateikiami.

15 lentelė

Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių valdymo srities atskleidimų apibendrinimas

Atskleidžia	Neatskleidžia	Iš dalies
Perdavimo tinklų patikimumas ir saugumas (būdingas sektoriaus specifikai)		
Litgrid		Amber Grid
Korupcijos prevencija		
EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Klaipėdos energija, Kauno energija		Vilniaus energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija
Ekonominiai rezultatai		
Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis,	EPSO-G, Litgrid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija, Kauno energija	
Duomenų sauga		
EPSO-G, Litgrid, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija	Baltpool, GET Baltic, Tetas, Ignalinos atominė elektrinė, ESO	Amber Grid, Vilniaus energija
Viešieji pirkimai		
EPSO-G, Amber Grid, Baltpool, Tetas, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Kauno energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija,	GET Baltic, Ignitis, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Klaipėdos energija	EPSO-G, Amber Grid, Baltpool, Tetas, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Kauno energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija,
Darnios veiklos politika		
EPSO-G, Amber Grid, Litgrid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai	Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija	
Darnios veiklos politika		
EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Ignalinos atominė elektrinė, Klaipėdos nafta, Ignitis, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija	Baltpool, GET Baltic, Tetas,	
Mokesčiai		
Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis,	EPSO-G, Litgrid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis lentelėje analizuojamų įmonių socialinės atsakomybės ataskaitomis/informacija internetiniame puslapyje.

Korupcijos prevencija: įmonės turėtų pateikti atskleidimus, susijusius su mokymais ir komunikacija apie korupcijos prevencijos politiką bei procedūras, nurodyti patvirtintus korupcijos atvejus ir taikytas priemones bei tų atvejų sprendimo būdus. Vertinant visas įmones, galima pastebėti, kad didžioji dauguma – 13 iš 16 analizuotų įmonių atskleidė reikalaujamą informaciją. Valdymo srityje korupcijos tema buvo išsamiausia ir plačiausiai atskleista. EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija socialinės atsakomybės ataskaitoje pateikė nuorodas į reglamentuotas įmonės politikas dėl korupcijos, kyšininkavimo, dovanų gavimo. O Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Klaipėdos energija atskleidė šią informaciją internetiniuose puslapiuose. Nurodoma, jog buvo rengti mokymai darbuotojams šia tematika, taip pat atskleidžiamas procentas darbuotojų, kurie dalyvavo šiuose mokymuose, pateikti nustatyti kontrolės mechanizmai, skirti nustatyti, įvertinti, stebėti galimus korupcijos atvejus. Įmonės taip pat atliko vidines darbuotojų apklausas dėl darbuotojų supratimo dėl korupcijos. Atskleista statistika dėl patikrinimų, tiek iš vidinių, tiek iš išorinių institucijų dėl galimų korupcijos atvejų. Įmonės nurodo ir pasitikėjimo linijas, skirtas informuoti apie galimai užfiksuotą kyšininkavimą. Verta pastebėti, jog konkretūs atvejai dėl galimų užsienio pareigūnų papirkimo atvejų nebuvo atskleisti nei vienoje ataskaitoje. Jokios informacijos bei nuorodų į korupcijos prevencijos politiką nenurodė Vilniaus energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija.

Ekonominiai rezultatai: skirti įvertinti sukurtą ir paskirstytą ekonominę vertę, įmonei privalu atskleisti ir su jos veikla susijusius ekonominius rezultatus, kadangi be uždirbamo pelno įmonės negalėtų prisidėti prie socialinio atsakingumo palaikymo bendruomenėje. Įmonės gali pateikti finansinius (pajamos, EBITDA, pelnas (nuostoliai), grynas pelnas ir kt.), pelningumo (ROA, ROE ir kt.), likvidumo (bendrojo likvidumo, turto apyvartumo ir kt.), kapitalo struktūros ar rinkos vertės rodiklius. Taip pat pateikti specifinius ĮSA rodiklius tokius kaip Nasdaq ASV (aplinkosaugos, socialinio atsakingumo, valdysenos). Būtent Nasdaq ASV rodiklius pateikia Amber Grid. Amber Grid kaip ir Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis nurodo ir bendruosius ekonominius rodiklius (pajamos, pelnas, EBITDA, likvidumo, apyvartumo rodiklius socialinės atsakomybės ataskaitoje. EPSO-G, Litgrid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija, Kauno energija jokių rodiklių nenurodo nei ataskaitoje, nei internetiniame puslapyje. Tiesa, EPSO-G, Litgrid, Vilniaus šilumos tinklai, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Kauno energija finansinius rodiklius nurodo konsoliduotame metiniame finansinių ataskaitų rinkinyje.

Duomenų sauga: duomenų saugos atskleidimai turėtų apimti skundus dėl klientų privatumo pažeidimo ar jų duomenų praradimo, taip pat ir skundus iš darbuotojų dėl neteisingo disponavimo jų duomenimis. EPSO-G, Litgrid, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno

energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija šią informaciją atskleidė, tačiau visos įmonės nurodė, jog jokių skundų dėl duomenų pažeidimo ar jų praradimo nebuvo gauta, taip pat nurodė linijas, skirtas šiuos skundus pateikti. Amber Grid, Vilniaus energija jokių duomenų nenurodė.

Viešieji pirkimai: glaudžiai siejasi su korupcijos prevencijos tematika, įmonės turėtų nurodyti politiką ar nuorodą į įstatymus, kuriais vadovaujasi, vykdydamos viešuosius pirkimus. EPSO-G, Amber Grid, Baltpool, Tetas, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Kauno energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija atskleidė ar nurodė nuorodas į politikas ar įstatymus dėl viešųjų pirkimų. EPSO-G, Amber Grid, Baltpool, Tetas nurodė statistiką ir dėl „žaliųjų“ viešųjų pirkimų. „Žalieji“ viešieji pirkimai yra pirkimai, kurio vykdytoja siekis yra įsigyti prekių, paslaugų ar darbų, darančių kuo mažesnę poveikį aplinkai viename ar visuose prekės, paslaugos ar darbo gyvavimo ciklo etapuose (Viešųjų pirkimų tarnyba). EPSO-G grupės įmonės pateikė 2021 m. statistiką dėl įvykdytų viešųjų pirkimų, kurie priskiriami „žaliųjų“ viešųjų pirkimų kategorijai. Tačiau Litgrid nurodo siektinus rezultatus dėl pastarųjų pirkimų, tačiau nenurodo 2021 m. statistikos.

Mokesčiai: įmonės turėtų atskleisti požiūrį į mokesčius ir jų mokėjimą, taip pat atskleisti sumokamus mokesčius kitose valstybėse narėse, ar trečiosiose šalyse, jei ten vykdo veiklą. Apie mokesčių mokėjimą, politiką ir požiūrį atskleidžia Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignalinos atominė elektrinė, Ignitis. Ignitis pateikia sumokėtus mokesčius ir kitose šalyse. Tačiau Klaipėdos nafta, nors ji ir turi patronuojamą įmonę trečiojoje šalyje, šios informacijos neatskleidžia. Didžioji dauguma įmonių informacijos dėl mokesčių mokėjimo neatskleidžia – EPSO-G, Litgrid, Baltpool, GET Baltic, Tetas, ESO, Vilniaus šilumos tinklai, Vilniaus energija, Kauno energija, Klaipėdos energija, Šiaulių energija, Panevėžio energija.

Socialinės atsakomybės ataskaitose, kurias pateikė EPSO-G, Litgrid, Amber Grid, Klaipėdos nafta, Ignitis, Vilniaus šilumos tinklai, Kauno energija pateikiama suinteresuotųjų šalių materialumo matrica, siekiant geriau patenkinti suinteresuotųjų šalių lūkesčius, tinkamai valdyti rizikas ir išsiaiškinti esmines tvarumo temas. Šiuo būdu į įmonės ĮSA politiką įtraukiamos ir įmonės identifikuotos suinteresuotosios šalys (akcininkai, klientai, darbuotojai, vyriausybė, įvairios nevyriausybines organizacijos, vietinės bendruomenės ir kt.). Tvarumo temų vertinimas vyksta pagal EK Nefinansinių ataskaitų teikimo gairių „dvigubo reikšmingumo“ principą, kuris nurodo, jog įmonės daro poveikį aplinkai, klimatui, visuomenei, o įmonės veiksmai ĮSA srityje turi poveikį jos finansiniams rezultatams. Remiantis įmonių reikšmingumo matricomis, suinteresuotosios šalys esminėmis temomis nurodė – oro taršos ir poveikio aplinkai mažinimą ir paslaugų prieinamumą bei nustatytas kainas. Litgrid, Amber Grid materialumo matricose esminiu

aspektu nurodoma perdavimo tinklų patikimumas ir saugumas. Skaidrus valdymas ir antikorupcija suinteresuotosioms šalims taip pat itin svarbi tema.

Dauguma įmonių socialinį atsakingumą vertina itin svarbia įmonės veiklos dalimi. Socialinės atsakomybės informacijos turinio analizė atskleidė rezultatus, jog šią informaciją įmonės atskleidžia ir savanoriškai, tačiau nuo to priklauso pateikiamos informacijos išsamumas ir kokybė. Tikslinga pabrėžti, kad įmonės, kurios nefinansinę informaciją pateikia tik internetiniame puslapyje, stokoja aiškios struktūros bei dažniausiai neatskleidžia informacijos, susijusios su socialiniais (darbuotojų mokymais, lygybės užtikrinimu, visuomeniniais projektais, darbuotojų sauga ir sveikata), tam tikrais valdymo kriterijais. Įmonės, kurioms informacijos atskleidimas privalomas, rengia arba atskirą socialinės atsakomybės ataskaitą, arba informaciją pateikia metiniame pranešime, kuriame plačiau ir išsamiau pateikia struktūriškai kategorizuota informacija. Pastebima, kad įmonės skiria tris pagrindines ĮSA sritis – aplinkosauginę, socialinę ir valdymo. Šios sritys detaliau skirstomos į kitus dėmenis. Aplinkosauga apima oro ir vandens taršos, energijos ir vandens suvartojimo, AEI naudojimo, atliekų ir nuotekų išmetimo, biologinės įvairovės apsaugos skirstymą, atskleidimai apie šiuos dėmenis, ataskaitose buvo pateikiami išsamiausiai. Atskleidžiamos socialinę sritį, įmonės siekia įvertinti savo poveikį darbuotojams ir visuomenei. Su darbuotojais susiję atskleidimai apima atskleidimus apie saugą darbe, įskaitant atskleidimus dėl nelaimingų ar mirtinų atsitikimų darbo metu, vykstant iš/į darbą, profesinį tobulėjimą darbe (mokymus, kvalifikacijos, kompetencijos kėlimą ir kt. veiklas), žmogaus teisių, įvairovės, lygybės užtikrinimo ir ne diskriminacijos klausimus. Visuomenės – dialogas su vietos bendruomene, klientų pasitenkinimas ir visuomeninė veikla. Vietoj ekonominės srities, įmonės nurodo valdymo aspektus, kurie jungia tiek įmonės valdymo, tiek ekonomines sritis. Verta pastebėti, jog valdymo sritį plačiausiai atskleidžia įmonėms, kurioms atskleidimas privalomas. Galima išskirti atskleidimus dėl korupcijos prevencijos veiklų ir darnios veiklos politikas, kurias atskleidžia dauguma įmonių.

3.3. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelio kriterijų identifikavimas ir modelio sudarymas

Literatūros ir teisės aktų analizė parodė, jog nefinansinės informacijos ataskaitoje turėtų atsispindėti valdymo, socialiniai ir su personalu susiję aspektai bei aplinkosauginiai ir ekonominiai kriterijai, kurie turėtų būti skirstomi į detalesnius dėmenis. Mokslininkų teigimu, minėtiems kriterijams stokojama detalaus informacijos išskyrimo, todėl paliekama laisvė įmonėms nurodyti tą informaciją, kuri, jų supratimu, turėtų būti aktuali suinteresuotosioms šalims (Aureli ir kt., 2019; Fiandrino ir kt., 2022). Direktyvoje nurodoma, jog atskleidžiama informacija turėtų atitikti

išsamumo, aktualumo, aiškumo, palyginamumo, nuoseklumo, prieinamumo, savalaikiškumo ir patikimumo principus. Tačiau kaip nurodo Fiandrino ir kt. (2022) atlikta socialinės informacijos atskleidimo kokybės analizė pagal Direktyvos nuostatas, Direktyvoje stokojama konceptualaus informacijos pateikimo modelio, kuris įgyvendintų skaidrumo principą. Direktyvoje nurodoma, jog įmonės, atskleidžiamos informacija, gali remtis „nacionalinėmis sistemomis, Sąjungos sistemomis, kaip antai Aplinkosaugos vadybos ir audito sistema (EMAS), arba tarptautinėmis sistemomis, kaip antai Jungtinių Tautų (JT) pasauliniu susitarimu, Verslo ir žmogaus teisių pagrindiniais principais, kuriais įgyvendinama JT sistema „Apsaugoti, gerbti, padėti“, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) gairėmis daugiašalėms įmonėms, Tarptautinės standartizacijos organizacijos (ISO) 26000 standartu, Tarptautinės darbo organizacijos trišale deklaracija dėl daugiašalių įmonių ir socialinės politikos principų, Visuotinė ataskaitų teikimo iniciatyva ar kitomis pripažintomis tarptautinėmis sistemomis“ (EK Direktyva, 2014). Įvairių metodikų naudojimas gali lemti skirtingus nefinansinės informacijos atskleidimo objektus ir tikslus, kurie gali būti nesuderinti su Direktyvos tikslu bei pagrindiniais principais. Skaidrumo trūkumas nurodo ne tik kiekybinį aspektą (informacijos trūkumą), tačiau ir kokybinį. Tyrėjai Fiandrino ir kt. (2022), Aureli ir kt. (2019), Korca ir Kosta (2021) tvirtina, kad reikalingas ne tik temų išplėtimas, tačiau ir konkrečių klausimų, susijusių su įmonės pagrindine veikla, jos plėtra, padėtimi, klausimų vystymas, kurie atitiktų suinteresuotųjų šalių lūkesčius. Skatinama įmonėms atskleisti tvarumo problemas, kurios susijusios su jų verslo modeliais ir veiklos strategija. Fiandrino ir Tonelli (2021) siūlo reikalavimus moduluoti, grindžiant juos regioniniais ar sektoriniais kriterijais. Fiandrino ir kt. (2022) teigimu, socialinio atsakingumo ataskaitos turėtų apimti dvigubo reikšmingumo principą, t. y. tvarumo klausimai, turintys įtakos visuomenei ir aplinkai, bei tvarumo ir iš jo kylančių rizikų poveikį įmonės veiklai. Korca ir Kosta (2021) akcentuoja, jog nefinansinė informacija turi turėti integralumą su atskleidžiama finansine įmonės informacija. Literatūros, Lietuvos ir tarptautinių teisės aktų, Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų bei socialinės atsakomybės informacijos, pateikiamos įmonių internetiniuose puslapiuose, analizė leidžia identifikuoti, jog socialinės atsakomybės atskleidimas tarp analizuojamų įmonių yra nevienodas, atskleidžiantis skirtingas, kartais ne visas, ar ne pilnas ĮSA sritis, todėl tikslingas susistemintų gairių pateikimas, kuris galėtų padėti atskleisti ĮSA informaciją ne tik toms įmonėms, kurios pagal įstatymų numatytas normas privalo atskleisti šią informaciją, tačiau ir toms, kurios neprivalo, tačiau yra linkusios šią informaciją atskleisti savanoriškai. Modelio pateikimui geriausiai tinka konceptualusis aprašomasis modelis. Tai yra vaizdinis metodas, kuris atspindi priežastinius ryšius tarp veiksmų, reikšmingų nagrinėjamai problemai (Kanišauskas, 2013). Kaip nurodo autorius, prieš pradėdant formuoti modelį, tikslinga identifikuoti modelio elementus. Kertiniu pagrindu modelio formavime tampa Lietuvoje

reglamentuojamas socialinės atsakomybės atskleidimas teisinėje bazėje ir joje pateikiami reikalavimai. Tačiau teisės aktų analizė parodė svarbius šios informacijos atskleidimo trūkumus – įstatymuose stokojama aiškių kriterijų išskyrimo pagal ĮSA sritis, įmonėms nurodoma atskleisti nefinansinės veiklos rezultatus, tačiau nenurodomas palyginamumo atskleidimas pačios įmonės ir kitų įmonių mastu bei tinkamai neregamentuotas pateikiamos informacijos patikimumo užtikrinimas. Todėl formuojant energetikos sektoriaus įmonių ĮSA atskleidimo modelį, šiuos trūkumus bus stengiamasi panaikinti.

Pereinat prie modelio struktūros kriterijų identifikavimo, energetikos įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų analizė parodė, jog ataskaitą galima skirstyti į keturias pagrindines dalis – bendrąją, aplinkosaugos, socialinę ir valdymo. Todėl šis atskyrimas taip pat bus taikomas modelio struktūroje, jį pildant ir koreguojant kitais kriterijais. Juščius ir Griauslytė (2014) nurodo, kad bendroji dalis dar laikoma strategine – joje apibūdinama įmonė bei nurodoma jos strategija. Antroji dalis, apimanti aplinkosaugos, socialinių ir valdymo iniciatyvų apibūdinimą yra laikoma analitine. Todėl modelio struktūroje pirmoji dalis skiriama valdymo kriterijams, kurie turėtų būti atskleidžiami, apibrėžti. Valdymo kategorijoje atskleidžiama bendroji informacija apie įmonę (nurodoma įmonės teisinė forma, veikla, valdymo organai), pateikiamas verslo modelio aprašymas (įskaitant atskleidimus apie veiklos strategiją, tikslinę auditoriją, pagrindinę įmonės veiklą), nurodomos ir aprašomos įmonės politikos dėl socialinio atsakingumo reglamentavimo įmonės viduje, pateikiama suinteresuotųjų šalių materialumo matrica ir jos rezultatai, kartu nurodant įmonės suinteresuotąsias šalis, tarptautiniai ir nacionaliniai standartai, kuriuos įmonė įdiegusi veikloje, narystės asociacijose ir kt. organizacijose. Šioje dalyje įmonės taip pat turėtų nurodyti ir metodiką, kuria remiantis socialinės atsakomybės informacija buvo atskleista. Kaip nustatyta turinio analizės metu, valdymo kriterijai dažnai yra prilyginami ekonominiams ar ataskaitoje nurodoma šių kriterijų samplaika. Tačiau literatūros analizėje nustatyta, jog ĮSA apibrėžimuose atsižvelgiama į harmoningą ekonomikos, visuomenės ir aplinkos apsaugos vystymąsi, pabrėžiant bendrą nefinansinę veiklą. ESG modelis apima įmonės valdymo kriterijus, o ĮSA valdymo veiksniai apima netiesiogiai, kiek tai yra susiję su aplinkosauginiais, socialiniais, ekonominiais klausimais. Todėl įmonės valdymo kriterijus turi poveikį aplinkosaugos, socialinėms ir ekonominėms iniciatyvoms. Ekonominiai veiksniai analizėje dažniausiai yra praleidžiami ir informacija nėra atskleidžiama, tačiau ekonominio aspekto atskleidimas energetikos įmonėms itin svarbus, kadangi šios įmonės turi uždirbti pelną, kad galėtų tęsti savo veiklą ir užtikrinti paslaugų teikimą vartotojams. Taip pat ekonominio tvarumo klausimų atskleidimas greičiau turėtų paskatinti įmones atsižvelgti į tiesioginį ir netiesioginį ekonominį poveikį, kurį įmonės veikla daro bendruomenei ir įmonės akcininkams. Dėl šios priežasties, modelyje tikslinga valdymo ir ekonominius veiksniai išskirti, kadangi jie turi skirtingą poveikį

suinteresuotosioms šalims bei pačiai ĮSA. Verta paminėti, kad nemaža atliktų tyrimų dalis siekė įvertinti ĮSA poveikį įmonės pelningumui ir nurodė, jog jų finansiniai rezultatai yra geresni, nei tų įmonių, kurios ĮSA iniciatyvų nesilaiko (Slapikaitė, 2017; Lu ir kt., 2017; Dias ir kt., 2018; Razak ir kt., 2019, Loew ir kt., 2019; Velte, 2021). Taigi, modelyje skiriama atskira ekonominių veiksnių kategorija, apimanti atskleidimus apie ekonomiškai efektyvias operacijas, teisingų kainų nustatymą, investicijas į naujas technologijas, energijos tiekimo patikimumą įvertinimą, mokesčius, viešuosius pirkimus. Ekonomiškai efektyvių operacijų užtikrinimas energetikos įmonių veikloje ir investicijos į naujas technologijas yra viena svarbiausių užduočių šioms įmonėms, kadangi jų užtikrinimas sąlygos mažesnes išlaidas įmonei ateityje, o tai reiškia konkurencingesnes sąlygas rinkoje, pelno didėjimą, kuris gali reikšti investicijas į naujoves, veiklos optimizavimą, modernizavimą ir turėti poveikį galutinių paslaugų kainų nustatymui. Ekonomiškai efektyvios operacijos įmonėms gali padėti valdyti finansinę ir kt. rizikas. Šie atskleidimai turėtų apimti informaciją apie gamybos, tiekimo optimizavimą ar modernizavimą, mažiau taršių išteklių taikymą įmonės veikloje, atsinaujinančių energijos išteklių panaudojamą ir galimybes įgyvendinimui, finansinių rodiklių atskleidimus, standartų, tokių kaip ISO 14001, kurie nurodo, jog įmonė veikia tvariai ir efektyviai. Nors pagal galiojančius teisės aktus už energijos kainos nustatymą Lietuvoje yra atsakinga Valstybinė energetikos reguliavimo tarnyba (VERT), tačiau įmonės turėtų ataskaitoje nurodyti veiklos ir reguliacines aplinkybes, lėmusias atitinkamą energijos kainą – rinkos situaciją, gamtinės sąlygas, reguliacinės aplinkos pokyčius ar kt. veiksnus. Atskleidimai dėl energijos tinklų perdavimo ir patikimumo nustatymo būdingi elektros energiją ir gamtines dujas tiekiančioms įmonėms. Elektros energiją tiekiančios įmonės turėtų atskleisti vidutinį nutraukimų laiką ir neperduotos elektros energijos kiekį dėl atsijungimų, o gamtinių dujų – neplanuotų nutraukimų dėl operatoriaus atsakomybės skaičių, neplanuotų nutraukimų dėl operatoriaus atsakomybės suminę trukmę. Direktyvoje nurodoma, kad įmonės turėtų pateikti atskleidimus ir apie sumokamus mokesčius, o jei veikia kitoje valstybėje narėje ar trečiojoje šalyje, nurodyti sumokamus mokesčius ir ten. Į modelį tikslinga įtraukti viešuosius pirkimus, įskaitant atskleidimus apie „žaliuosius“ viešuosius pirkimus.

Be ekonominių veiksnių, pagal įstatyme numatytus reikalavimus, įmonės turėtų atskleisti aplinkosauginius veiksnus, išskiriant veiksnus dėl poveikio klimatui. Siekiant užtikrinti ES Žaliojo kurso tikslus, jog ES iki 2050 m. taptų klimatui neutralia bendrija, turi būti skiriamas ypatingas dėmesys aplinkosauginėms iniciatyvoms įmonės veikloje ir susijusiems atskleidimas. Pripažįstama, jog energijos gamyba ir perdavimas turi įvairios rūšies poveikį aplinkai. Iš įmonių tikimasi, kad jos pateiks atskleidimus, susijusius su oro tarša, pateikiant tiesioginius ir netiesioginius ŠESD išmetamus kiekius, vandens tarša bei nurodys taršos prevencijos priemones. Įmonės taip pat turėtų pateikti atskleidimus apie sąveiką su vandeniu kaip bendru resursu,

atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimą įmonės veikloje, atliekų ir nuotekų išmetimą, nurodant išmetamus kiekius ir prevencines priemones kiekio išmetimo mažinimui, bei poveikį įvairioms ekosistemoms. Įmonės taip pat turėtų atskleisti užfiksuotus neatitikimus, baudas dėl aplinkosaugos politikos pažeidimų, reikalavimų, standartų nesilaikymo dėl vieno iš minėtųjų dėmenų aplinkosaugos srityje.

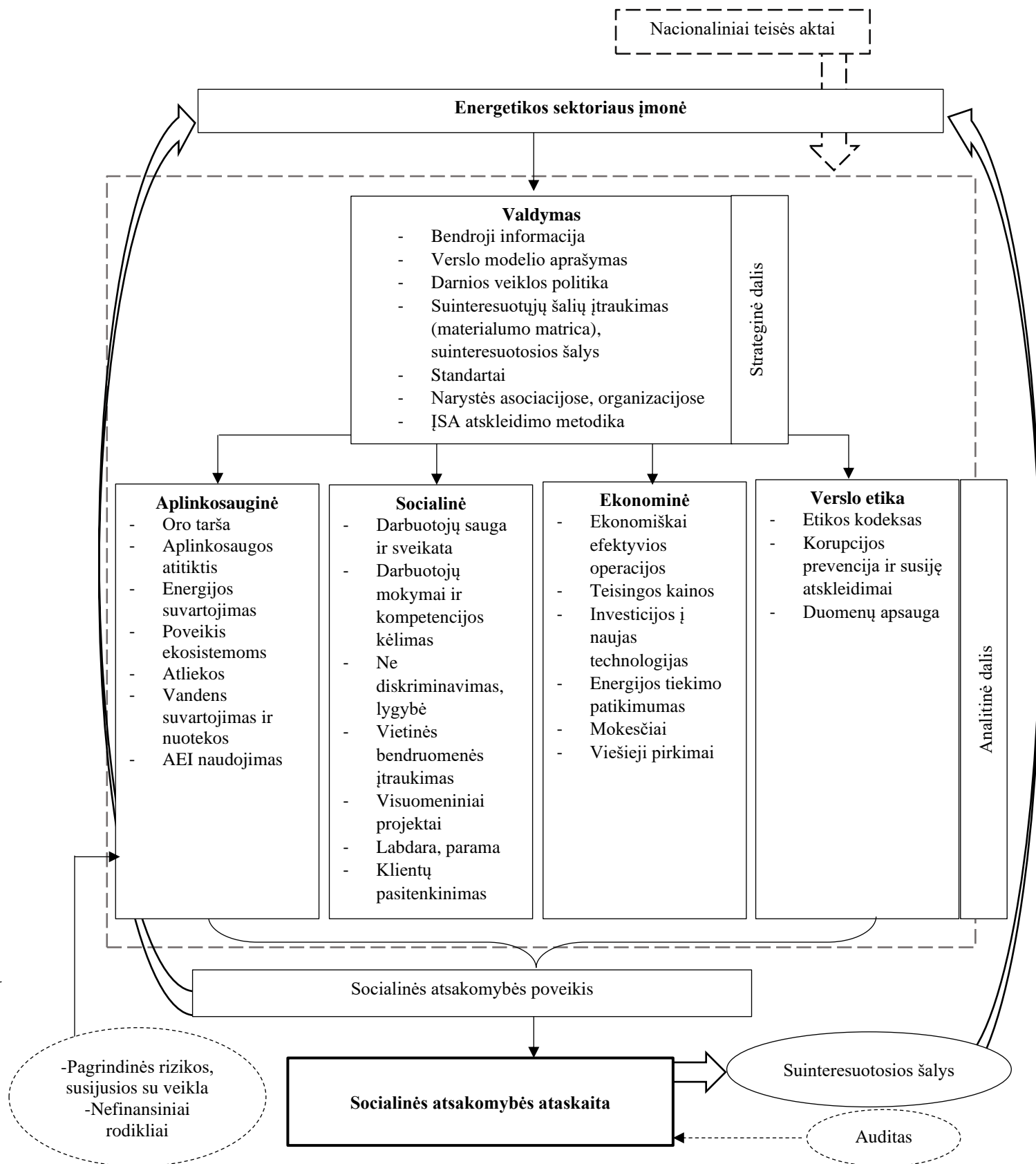
Be aplinkosaugos ir ekonominių veiksnių, iš įmonių reikalaujama atskleisti socialinius ir su personalu susijusius klausimus, kurie detaliau pagal socialinės atsakomybės ataskaitų analizę gali būti detalizuojami kaip darbuotojų sauga ir sveikata, darbuotojų mokymai ir sąlygų sudarymas kompetencijos kėlimui, įvairovės, lygių galimybių ir ne diskriminavimo užtikrinimas darbo vietoje. Prie socialinių klausimų priskiriama dialogas bei vietinės bendruomenės įtraukimas į įmonės veiklą, klientų aptarnavimo pasitenkinimas ir įmonės vykdoma visuomeninė veikla. Remiantis Stjepcevic ir Siksnyte (2017), kadangi socialinė atsakomybė reiškia socialinį įmonės poveikį žmonėms ne tik tiesiogiai, t. y. darbuotojams ir vartotojams, bet ir netiesiogiai – turi įtakos vietos ar platesnei visuomenės daliai, todėl turėtų pateikti susijusius atskleidimus. Šie atskleidimai galėtų apimti įmonės įsitraukimą į visuomeninius projektus ar kitokį visuomenės sąlygų gerinimą, skiriamą paramą ar labdarą.

LR socialinės apsaugos ir darbo ministerijos patvirtintoje verslo tvarumo ir atsakingumo indekso metodikoje išskiriama etiško verslo kategorija, kurios atskleidimai iš esmės gali būti priskiriami valdymo ar aplinkosauginiams, tiek socialiniams ir ekonominiams klausimas, todėl tikslinga išskirti ketvirtąją kategoriją. Šioje kategorijoje gali būti nurodomi atskleidimai, susiję su informacija apie įmonėje priimtą etikos kodeksą, korupcijos prevenciją ir skaidrumo užtikrinimą įmonės veikloje, su korupcija susijusius atvejus, patikras, vartotojų ir darbuotojų duomenų apsaugos priemonės. Remiantis minėta metodika, prie etiško verslo kategorijos nurodoma priskirti atskleidimus dėl žmogaus teisių pažeidimų klausimų, tačiau tikslinga šiuos atskleidimus priskirti prie socialinių, kartu atskleidžiant informaciją apie lygybės užtikrinimą tarp darbuotojų.

Svarbu pabrėžti, kad įmonės, atskleisdamos aplinkosauginę, socialinę, ekonominę, verslo etikos informaciją pateiktų nefinansinės veiklos rodiklius, kada tai padaryti įmanoma, taip pat pateiktų galimų išmatuoti kiekybinių rodiklių palyginamumą tam tikram periodui. Šis palyginamumas gali būti naudojamas ne tik lyginimui įmonių tarpusavyje, bet ir siekiant įvertinti pačios įmonės progresą ĮSA iniciatyvose. Įmonių politika valdymo, aplinkosaugos, socialinės, ekonominės, verslo etikos srityse suformuoja tam tikrą įmonės socialinį poveikį, kuris vėliau sąlygoja pačią įmonę, kuri tą informaciją atskleidžia. Anot Fiandrino ir kt. (2022), geros reputacijos, konkurencingumo rinkoje palaikymas, išlaidų dėl tvarumo, socialinio atsakingumo kriterijų nesilaikymo sumažinimas ilguoju periodu yra vieni iš pagrindinių rezultatų, kuriuos

2 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelis

Šaltinis: sudaryta autorės

įmonė pasiekia, atskleisdama ĮSA. Šis poveikis turi būti atskleidžiamas įmonės socialinės atsakomybės ataskaitoje, kurioje pateikiama informacija turi tiesioginį poveikį suinteresuotosioms šalims. Su ĮSA susijusių kriterijų atskleidimas nefinansinėse ataskaitose atskleidžia apie įmonės įsipareigojimą aplinkai, visuomenei ir tvarumui, dėl šios priežasties suinteresuotosios šalys gauna informaciją apie įmonės veiklą ir jos įtaką aplinkai, poveikį besikeičiančiam klimatui, vietos ir platesnės bendruomenės sąlygų gerinimą, visuomeninių projektų sklaidą, darbo vietų ir jų sąlygų gerinimą, saugesnę visuomenę, darnią pažangą ir kt. Verta pabrėžti, jog egzistuoja dvigubo reikšmingumo principas – socialinės politikos poveikis ir jo atskleidimas ataskaitoje turi poveikį suinteresuotosioms šalims, kurios, tuo tarpu, turi poveikį pačiai įmonei. Literatūros analizėje nustatyta, kad ĮSA atskleidimas teigiamai veikia įmonės ne tik finansinius rodiklius (Slapikaitė, 2017; Lu ir kt., 2017; Dias ir kt., 2018; Razak ir kt., 2019, Loew ir kt., 2019; Velte, 2021), bet ir gaunamą pelną. Nirino (2022) teigia, kad ĮSA įmonės turi 6 proc. didesnę rinkos vertę ir uždirba 20 proc. daugiau pajamų, nei tos kurios ĮSA neatskleidžia. Tai tuo tarpu, sąlygoja didesnę investuotojų, vartotojų, tiekėjų pasitikėjimą ir pritraukimą. ĮSA informacija turi teigiamą poveikį ir įmonės darbuotojams, socialinių, ekonominių, aplinkosauginių sričių atskleidimas gali skatinti darbuotojų lojalumą, ar naujų talentų pritraukimą. Todėl galima pripažinti, kad ĮSA atskleidimo poveikis yra dvigubo reikšmingumo. Kitas svarbus aspektas, siekiant atskleidžiamos informacijos skaidrumo ir patikimumo, tikslingas šių ataskaitų auditavimas kartu su finansinėmis ataskaitomis. Nors teisės aktų lyginamoji analizė parodė, kad Direktyvoje egzistuoja nuostata apie auditoriaus ar audito įmonės patikrinimą, ar socialinės atsakomybės ataskaitoje atskleidžiama visa turinio informacija, tačiau Lietuvoje auditą atliekančios įmonės pareiga yra patvirtinti tik apie ataskaitos egzistavimą, bet ne joje pateikiamos informacijos kokybinį aspektą.

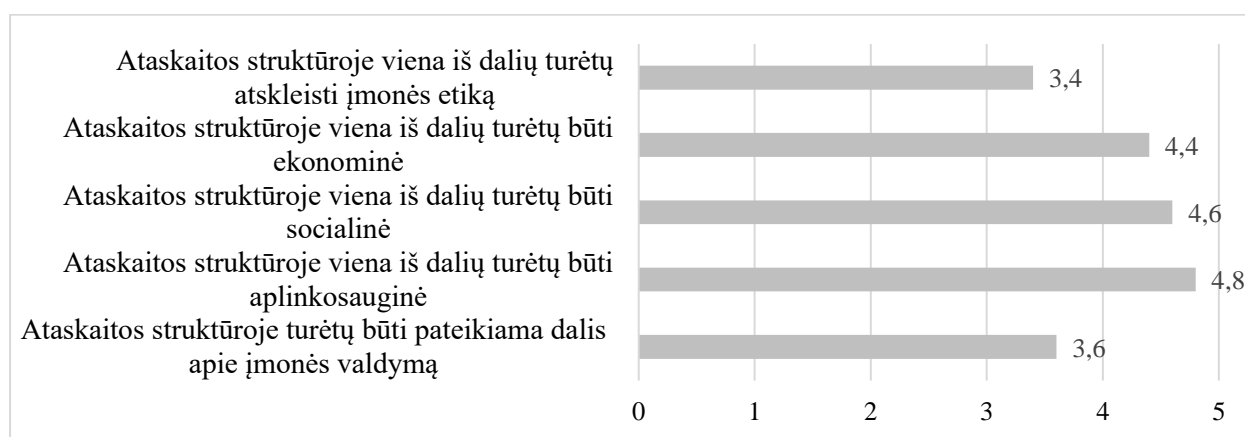
Taigi, kaip nustatyta literatūros analizėje, teisės aktų ir socialinės atsakomybės ataskaitų turinio analizės metu, ĮSA atskleidimas vis dar yra nevienodas, fiksuojami ĮSA sričių detalumo ir informacijos patikimumo trūkumai. Šiems trūkumams panaikinti, suformuotas energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės modelis, kuriame nurodomos ĮSA sritys ir jų detalumo dėmenys. Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie valdymo, aplinkosaugos, socialinius, ekonominius ir verslo etikos kriterijus. Suformuotame modelyje nurodomas ir vykdomos socialinės politikos poveikis ir to poveikio kryptis. Pripažįstama, kad ĮSA atskleidimas turi poveikį suinteresuotosioms šalims, bet ir suinteresuotosios šalys turi poveikį pačiai įmonei. Pažymima, jog informacijos patikimumui užtikrinti, ataskaita turėtų būti pateikiama audito procedūroms.

3.4. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo modelio ekspertinio vertinimo rezultatai ir jų palyginimas

Suformuoto modelio tinkamumui įvertinti buvo parengta anketa su klausimais apie modelio struktūrą ir jo atskirus elementus ir ji pateikta ekspertiniam vertinimui. Šiuo ekspertiniu vertinimu siekiama, įvertinti suformuoto energetikos įmonių socialinės atsakomybės atkleidimo modelio pagrįstumo, informacinio naudingumo ir praktinio pritaikomumo vertinimą. Ekspertinio vertinimo anketa pateikiama 3 priede.

3 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atkleidimo modelio struktūros tinkamumo vertinimas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos rezultatais

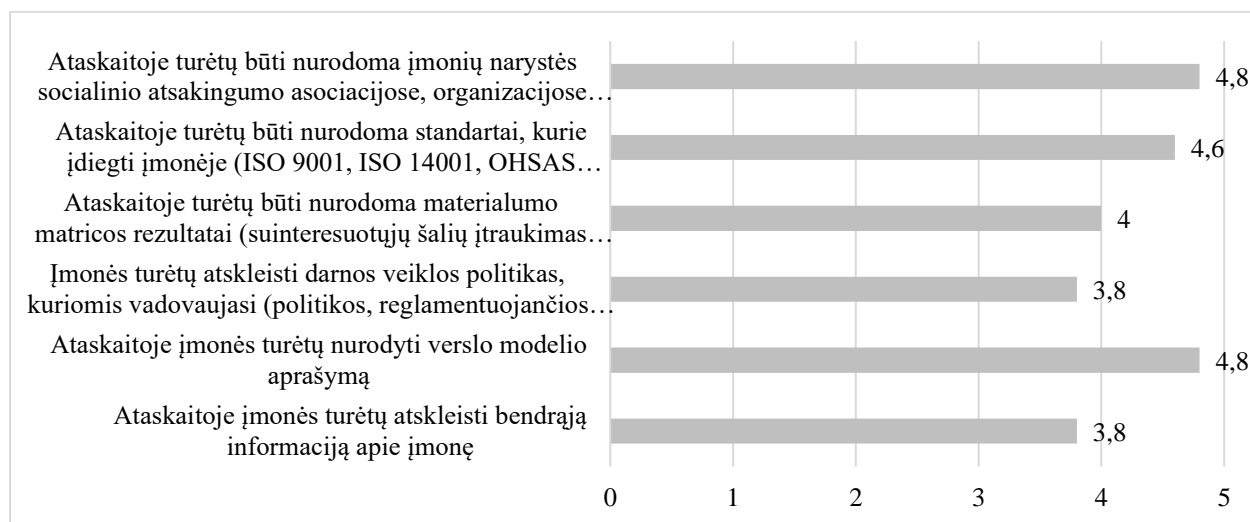
Pirmajame klausime ekspertų buvo prašoma įvertinti modelio struktūrą ar ataskaitos sudedamąsias dalis, kurias įmonės turėtų atskleisti. Kaip matyti iš 3 paveikslo, ekspertai labiausiai pritarė aplinkosaugos (vidutiniškai 4,8; moda „Visiškai pritariu“) ir socialiniams (vidutiniškai 4,6; moda „Visiškai pritariu“) elementams. Ekonominės srities atskleidimo rezultatai taip pat itin panašūs (vidutiniškai 4,4; moda „Visiškai pritariu“). Mažiausiai ekspertai pritarė atskleidimams socialinėje ataskaitoje apie įmonės etiką (vidutiniškai 3,4; moda „Nei pritariu, nei nepritariu“). Panašiai kaip ir dėl įmonės valdymo kriterijų atskleidimo (vidutiniškai 3,6; moda „Pritariu“). Pagal suranguotas ekspertų nuomones apskaičiuotas Kendall konkordancijos koeficientas $W=0,643$, todėl galima laikyti, kad ekspertų nuomonės yra suderintos. Apskaičiuota χ^2 reikšmė yra 12,867, kuri yra didesnė už $\chi^2_{kr}(0,05; 4) 9,488$ reikšmę, todėl patvirtinama, kad ekspertų nuomonių negalima laikyti nesuderinamomis, t. y. ekspertai sutinka, kad į modelio struktūrą turėtų būti traukiami šie elementai – įmonės etika, ekonominė, socialinė, aplinkosauginė, valdymo dalys.

Antruoju klausimu buvo siekiama įvertinti modelyje skiriamą strateginę dalį, kurioje apibūdinama įmonė ir pateikiama jos aprašymas (4 paveikslas). Ekspertų nuomonės pasiskirstė gana panašiai, tačiau pastebima tendencija, jog verslo modelio aprašymas, narystės įvairiose socialinio atsakingumo organizacijose, asociacijose vertinamos kaip svarbiausios atkleidimo

sritys (vidutiniškai 4,8; atitinkamai moda „Pritariu“ ir „Visiškai pritariu“). Kiek mažesnė vidutinė reikšmė 4,6 (moda „Pritariu“) skiriama įvairių standartų (ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 18001) įdiegimas įmonės veikloje ir atskleidimai socialinės atsakomybės ataskaitoje. Ekspertų nuomonės sutapo ties materialumo matricos pateikimu (vidutiniškai 4; moda „Pritariu“). Mažiausiai ekspertai sutiko dėl ĮSA politikos atskleidimo, dėl ĮSA reglamentavimo įmonės veikloje ir bendrosios informacijos atskleidimo (vidutiniškai 3,8; moda „Pritariu“). Ekspertas, atsakingas už finansinių ir nefinansinių ataskaitų rengimą, papildomai nurodė, jog verslo modelio aprašyme iš esmės turėtų būti nurodoma bendroji informacija apie įmonę, todėl šis atskleidimas nėra būtinas. Vertinant ekspertų nuomonių patikimumą dėl įmonės valdymo atskleidimų – Kendall konkordancijos koeficientas $W=0,602$, todėl galima laikyti, kad ekspertų nuomonės yra suderintos.

4 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės valdymo elemento tinkamumo vertinimas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos rezultatais

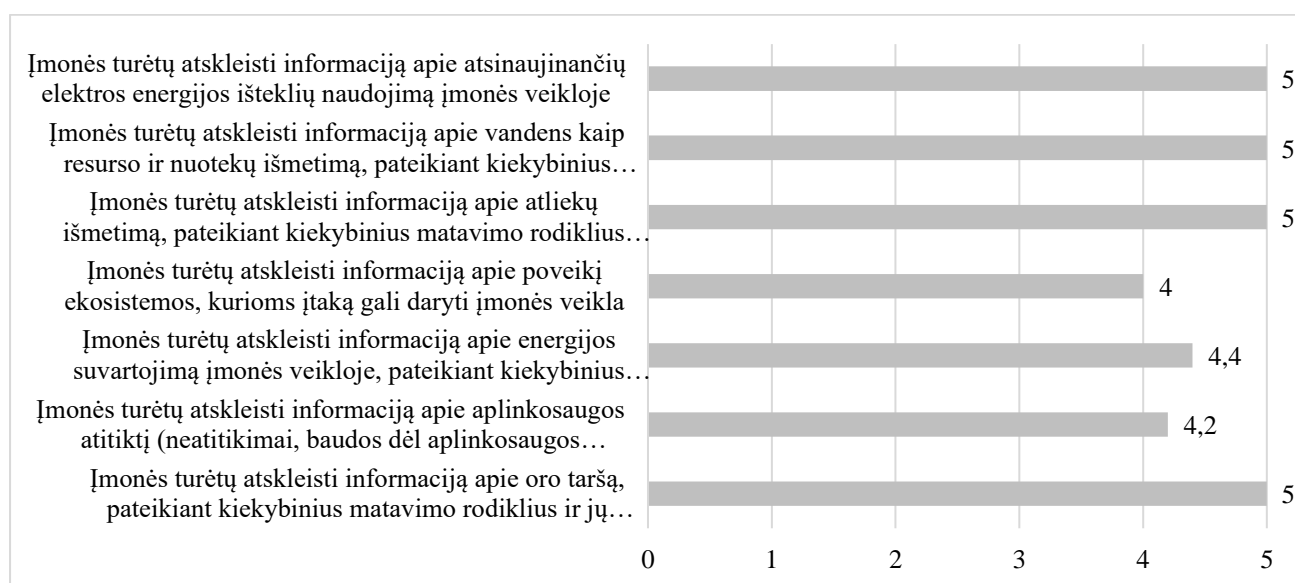
Apskaičiuota χ^2 reikšmė yra 12,558, kuri yra didesnė už χ^2_{kr} (0,05; 5) 11,07 reikšmę, todėl patvirtinama, kad ekspertų nuomonės gali būti laikomos suderintomis. Ekspertai sutinka, kad socialinės atsakomybės ataskaitos valdymo dalyje turėtų būti pateikiama bendroji informacija, verslo modelio aprašymas, atskleidžiami standartai, darnios veiklos politikos, priklausymas socialinio atsakingumo organizacijoms.

Ekspertinės apklausos trečiuoju klausimu tiriamas aplinkosaugos srities ir susijusių kriterijų atskleidimas socialinės atsakomybės ataskaitoje (5 paveikslas). Verta pastebėti, jog dėl šios srities ekspertai sutarė labiausiai taip pat, nurodyti atskleidimai susilaukė didžiausio pritarimo. Kaip galima pastebėti iš pateikto grafiko, atskleidimai apie AEI, vandens kaip resurso naudojimą ir

nuotekų išmetimą, atliekų išmetimą, oro taršą, ir šių rodiklių palyginamumo rezultatai, ekspertų laikomi svarbiausiais (vidutiniškai 5; moda „Visiškai pritariu“). Atskleidimai apie poveikį ekosistemoms, yra mažiausiai svarbi sritis, kuri turėtų būti atskleidžiama socialinės atsakomybės ataskaitoje, nors dėl šio atskleidimo ekspertai sutinka, jog jis turėtų būti atskleidžiamas (vidutiniškai 4; moda „Pritariu“). Apskaičiuoto Kendall konkordancijos koeficiento reikšmė yra $W=0,645$, todėl galima laikyti, kad ekspertų nuomonės yra suderintos. Apskaičiuota χ^2 reikšmė yra 16,36, kuri yra didesnė už $\chi^2_{kr}(0,05; 6)$ 12,592 reikšmę, todėl patvirtinama, kad ekspertų nuomonės gali būti laikomos suderintomis.

5 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės aplinkosaugos elemento tinkamumo vertinimas

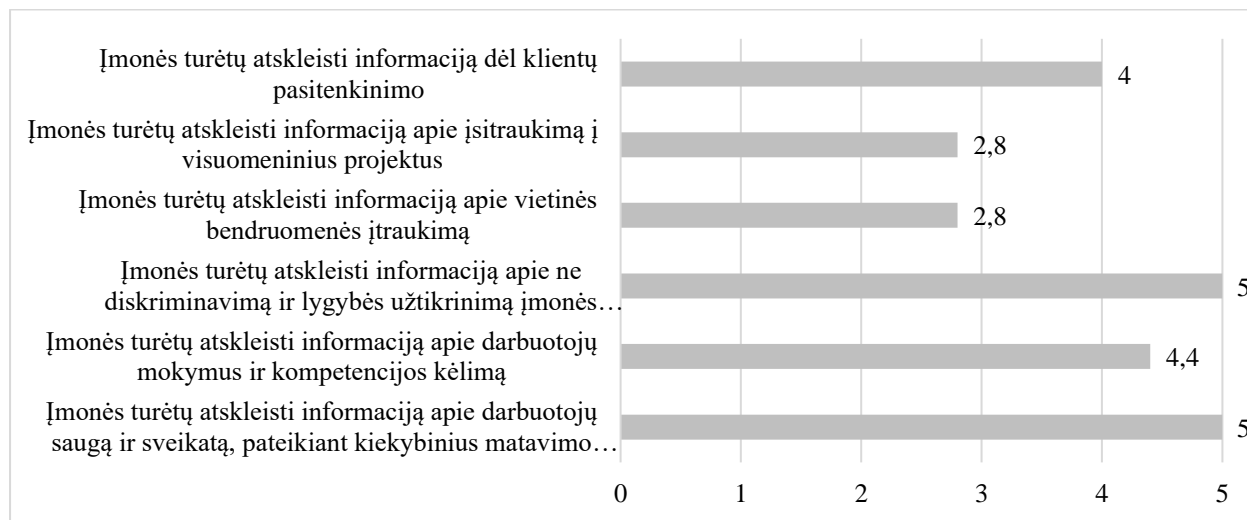
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos rezultatais

Kitas anketos klausimas apėmė atskleidimus apie socialinę sritį (6 paveikslas). Dviejų teiginių ekspertų nuomonės taip pat visiškai sutapo – dėl atskleidimų apie lygybės užtikrinimą, ne diskriminavimą darbo vietoje bei darbuotojų sveikatos ir saugos užtikrinimą (vidutiniškai 5; moda „Visiškai sutinku“). Ekspertai taip pat išreiškė aukštą pritarimą ir dėl atskleidimų apie darbuotojų mokymus ir kompetencijos kėlimą (vidutiniškai 4,4; moda „Pritariu“). Ekspertai, kurie atstovauja suinteresuotąsias šalis, mano, jog įmonėms tikslinga atskleisti informaciją apie klientų pasitenkinimą teikiamomis įmonės paslaugomis ir aptarnavimu, jie išreiškė visišką pritarimą, tačiau likusių ekspertų nuomone, šio kriterijaus atskleidimas ataskaitoje neprivalo būti, jie buvo neutralios nuomonės (moda „Nei pritariu, nei ne pritariu“). Vertinant bendrai, šio kriterijaus vidutinė reikšmė 4, o moda „Nei pritariu, nei ne pritariu“. Ekspertų vertinimu, į socialinės atsakomybės ataskaitas neturėtų būti traukiami šie kriterijai – informacija apie visuomeninius

projektus ir įsitraukimą į juos ir vietinės bendruomenės įtraukimą į įmonės veiklą (vidutiniškai 2,8, moda „Nepritariu“). Apskaičiuotas Kendall konkordancijos koeficientas, kurio reikšmė yra $W=0,862$, todėl galima laikyti, kad ekspertų nuomonės yra suderintos. Apskaičiuota χ^2 reikšmė yra 21,556, kuri yra žymiai didesnė už χ^2_{kr} (0,05; 6) 12,592 reikšmę, todėl patvirtinama, kad ekspertų nuomonės gali būti laikomos suderintomis.

6 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės socialinio elemento tinkamumo vertinimas

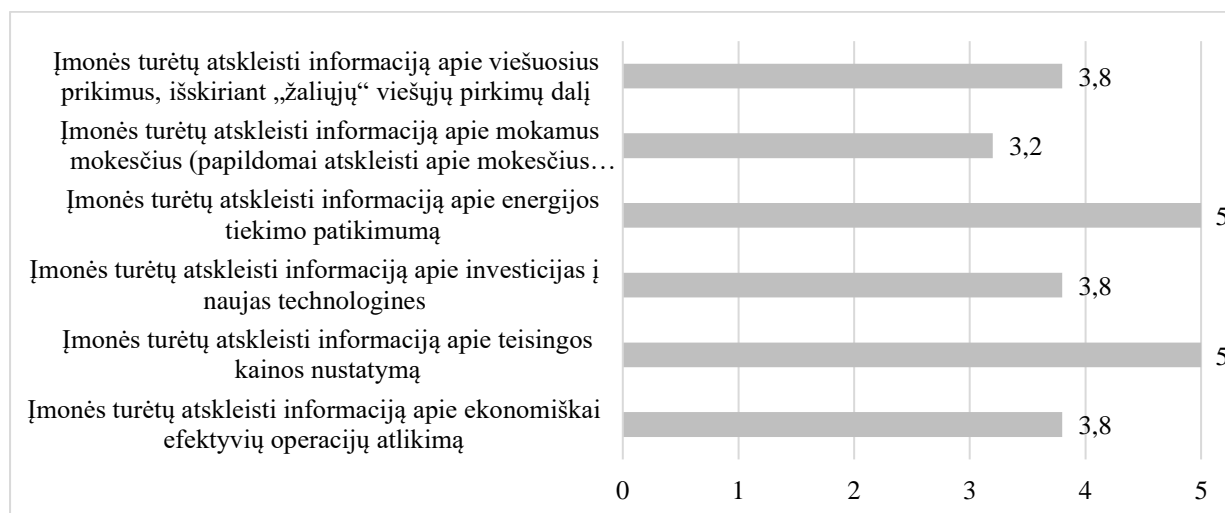
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos rezultatais

Trečioji grupė kriterijų – ekonominiai (7 paveikslas). Vieningos nuomonės susilaukė teiginiai dėl atskleidimų dėl energijos patikimumo ir teisingos kainos nustatymo (vidutiniškai 5; moda „Visiškai pritariu“). Sekanti grupė kriterijų – atskleidimai apie viešuosius pirkimus, investicijas į naujas technologijas, ekonomiškai aktyvios operacijos ekspertų nuomone gali būti neatskleidžiamos, tačiau linkstama dėl jų atskleidimo (vidutiniškai 3,8; o moda pasiskirstė atitinkamai „Pritariu“, „Nei pritariu, nei ne pritariu“, „Visiškai pritariu“). Verta pastebėti, kad labiausiai ekspertų nuomonės išsiskyrė dėl ekonomiškai efektyvių operacijų – ekspertai, kurie pažymėjo, jog yra atsakingi už finansinių ir nefinansinių ataskaitų pateikimą, išreiškė nepritarimą dėl šios informacijos atskleidimo, o suinteresuotosios šalys – visišką pritarimą. Ekspertų teigimu, atskleidimai apie mokamus mokesčius tiek šalyje, kurioje veikiama, tiek kitose šalyse, gali būti taip pat neatskleidžiami (vidutiniškai 3,2; moda „Nepritariu“). Suinteresuotosioms šalims atskleidimai apie įmonės sumokamus mokesčius nėra aktualūs. Apskaičiuotas Kendall konkordancijos koeficientas, kurio reikšmė yra $W=0,401$, todėl ekspertų nuomonės laikomos nesuderintomis ir ši sritis ir jos atskleidimai turėtų būti tobulinami. Apskaičiuota χ^2 reikšmė yra

12,028, kuri yra didesnė už $\chi^2_{kr}(0,05; 5)$ 11,07 reikšmę, todėl patvirtinama hipotezė dėl ekspertų nuomonių nesuderinamumo.

7 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ekonominio elemento tinkamumo vertinimas

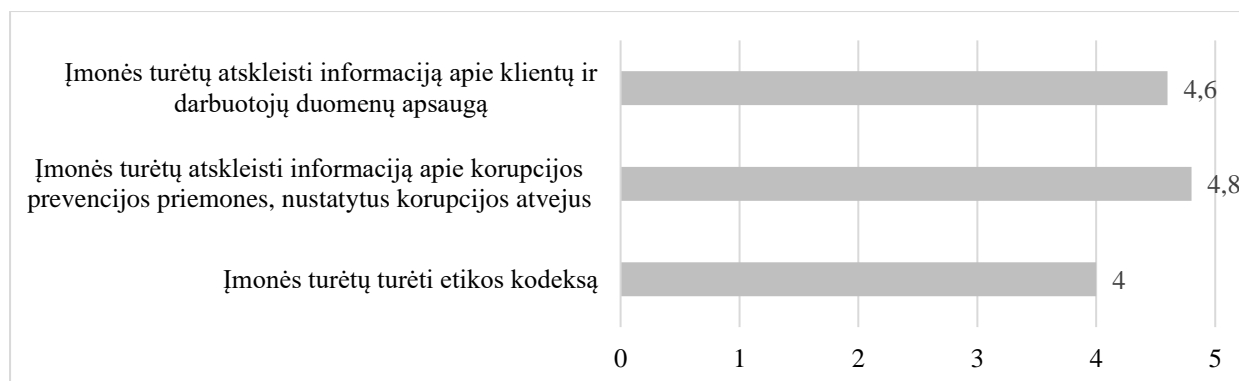

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos rezultatais

Ketvirtasis elementas, kurio buvo klausta ekspertų yra atskleidimai apie verslo etiką (8 paveikslas). Ekspertai didžiausią pritarimą išreiškė klausimų atskleidimui, susijusiam su korupcija, jos prevencija, priemonės korupcijos prevencijai ir nustatytus korupcijos atvejus (vidutiniškai 4,8; moda „Visiškai pritariu“). Ekspertai išreiškė pritarimą ir dėl klientų ir duomenų apsaugos atskleidimų (vidutiniškai 4,6; moda „Visiškai pritariu“). Mažesnis pritarimas išreikštas klausimui dėl etikos kodekso turėjimų ir atskleidimų apie jį (vidutiniškai 4; moda „Pritariu“). Verta pastebėti, jog apskaičiuotos Kendall konkordancijos koeficiento reikšmė yra $W=0,65$, todėl ekspertų nuomonės laikomos suderintomis. Apskaičiuota χ^2 reikšmė yra 6,5, kuri yra didesnė už $\chi^2_{kr}(0,05; 2)$ 5,991 reikšmę, todėl patvirtinama hipotezė dėl ekspertų nuomonių suderinamumo.

8 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės verslo etikos elemento tinkamumo vertinimas

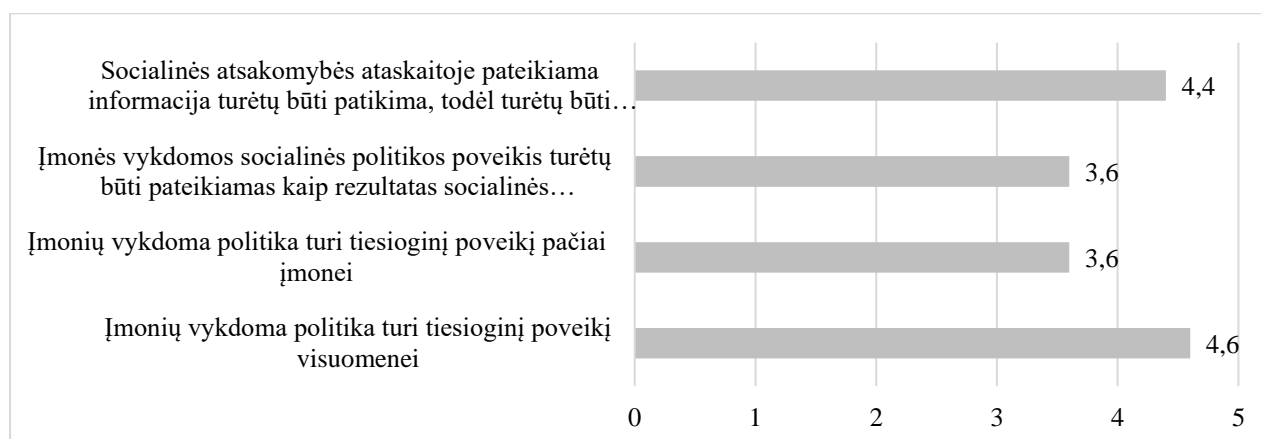

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos rezultatais

Paskutinis anketos klausimas skirtas įvertinti pateikiamai ataskaitai ir jos patikimumo nustatymui (9 paveikslas). Ekspertai labiausiai sutiko su teiginiais, kad įmonių socialinė politika turi poveikį visuomenei ir tam, kad socialinės atsakomybės ataskaitos turėtų būti audituojamos, kartu su finansinių ataskaitų rinkiniu. Atitinkamai – vidutiniškai 4,6; moda „Visiškai sutinku“, vidutiniškai 4,4; moda „Visiškai sutinku“. Verta pastebėti, jog auditorių praktiką atstovaujantis ekspertas nurodė, „Nesutinku“ dėl ataskaitos patikimumo įvertinimo, pateikdamas komentarą, jog nėra numatytos tinkamos normos tokiam vertinimui. Lygus pritarimas nurodomas teiginiams, kad socialinės atsakomybės veikla turėtų būti pateikiama kaip rezultatas socialinės atsakomybės ataskaitoje ir socialinė politika turi poveikį pačiai įmonei (vidutiniškai 3,6; moda „Sutinku“). Kendall konkordancijos koeficiento apskaičiuota reikšmė yra $W=0,635$, todėl ekspertų nuomonės laikomos suderintomis. Apskaičiuota χ^2 reikšmė yra 8,023, kuri yra didesnė už $\chi^2_{kr}(0,05; 3)$ 7,815 reikšmę, todėl laikoma, kad ekspertų nuomonės suderinamos.

9 paveikslas

Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės modelio patikimo vertinimas

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis apklausos rezultatais

Ekspertinis vertinimas atskleidė, kad ekspertai patvirtino suformuoto modelio struktūra bei jo atskirus elementus, išskyrus atskirą elementą dėl ekonominių veiksnių atskleidimo nefinansinėje ataskaitoje, kadangi ekspertų nuomonės šiuo klausimu nesutapo. Todėl šis aspektas ir jo tinkamumas modelio struktūroje galėtų būti tolimesnių tyrimų kryptis. Kitais atvejais, apskaičiuotas Kendall konkordancijos koeficientas patvirtino ekspertų nuomonių suderinamumą. Ekspertų nuomonės sutapo ir dėl nefinansinės ataskaitos patikimumo įvertinimo iš trečiosios šalies.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

1. Aktyvi ĮSA idėjų plėtra prasidėjo XX a. viduryje, kai sparčiai kintanti aplinka, socialiniai iššūkiai, globalizacija lėmė poreikį spręsti įmonių socialinius, ekonominius, aplinkosauginius klausimus. XX amžiuje ĮSA apėmė pirmiausiai ekonominius ir socialinius įsipareigojimus, o pati atsakomybė labiau suvokiama kaip įmonių ir vadovų požiūris, nei kaip veikla. Amžių sandūra buvo laikotarpis, kai ĮSA sąvoka praplečiama aplinkosauginiais klausimais ir pradėta kalbėti apie standartų internacionalizavimą. Šiuo metu ĮSA laikoma esmine darnaus vystymosi sąlyga bei prisideda prie įmonės vertės kūrimo. ĮSA sritys siejamos su trejomis pagrindinėmis dimensijomis – socialine, aplinkosaugine ir ekonomine. Iš jų socialinė siejama su poveikiu socialinėms sistemoms (darbo praktikos, žmogaus teisių užtikrinimas), aplinkosauginė – apima poveikį aplinkai, kurį sukelia įmonės procesai visoje veiklos grandinėje. Tuo tarpu ekonominė siejama su veiklos efektyvumo didinimą, sinergijoje su visuomenės gerovės kūrimu.
2. Nustatyta, jog dažniausiai įvardijami veiksniai, lemiantys ĮSA atskleidimą yra – įmonės brandumo lygis ir įmonės dydis, įmonės finansiniai rezultatai, sektoriaus ir šalies išsivystymo lygis. Įmonės brandumo ir įmonės dydžio veiksnys dažniausiai randamas tyrimuose, tai argumentuojama, kad ilgiau veikiančios ar didesnės įmonės patiria didesnę dėmesį iš suinteresuotųjų šalių dėl vykdomos aplinkosauginės ir socialinės politikos, todėl atskleidžia ĮSA informaciją visuomenei. Mokslininkų teigimu, didesnis pelnas lemia ĮSA iniciatyvų integraciją įmonės veikloje ir ĮSA integracija veikloje padeda įmonei generuoti daugiau pelno. Visgi, mokslininkams nepavyko priimti vieningos išvados dėl ĮSA sąryšio su finansiniais rezultatais. Sektorius taip pat išskiriamas kaip atskiras veiksnys, lemiantis ĮSA ataskaitos pateikimą. Pastebima, kad atskiri sektoriai gali skirtingai paveikti didesnę informacijos sklaidą apie vieną iš trijų ĮSA sričių. Šalies ekonominio išsivystymo lygis ĮSA informacijos atskleidimą lemia dėl didesnio reglamentavimo ir spaudimo išsivysčiusiose šalyse, tuo tarpu besivystančiose šalyse šis spaudimas menkas bei mažesnis reikalavimas iš visuomenės. Mokslininkų tyrimai dėl ĮSA atskleidimo kokybės suponuoja nuomonę, jog Direktyva nepateikė tinkamų reglamentavimo normų, dėl šios priežasties susiduriama su informacijos kokybiškumo, pilnumo, išsamumo trūkumais. Pagrindine to priežastimi laikoma susistemintų gairių nebuvimas, nuorodos į kitas gaires, kurių temos ir atskleidimo sritys skiriasi. Moksliniai tyrimai rodo, kad privalomas ĮSA atskleidimas lėmė išaugusį ataskaitų skaičių ir ataskaitos ilgį apimties prasme, tačiau kokybiškos informacijos atskleidimo tarp ES šalių.
3. Atlikta Lietuvos teisės aktų ir Direktyvos lyginamoji analizė atskleidė, jog teisės aktuose reikalavimai įteisinti gana vienodai – įteisinti vienodi kriterijai dėl straipsnių taikymo (informacija atskleidžia viešojo intereso įmonės, kurių vidutinis metinis darbuotojų skaičius

viršija 500), ataskaitos formos, ataskaitos turinio ir apimties. Nustatyti skirtumai dėl metodikų taikymo, atskleidžiant ĮSA, kriterijus dėl prievolės įgyvendinimo – nacionaliniuose teisės aktuose prievolė laikoma įgyvendinta, pateikiant informaciją metiniame pranešime ar atskiroje ataskaitoje, tuo tarpu, pagal Direktyvą, atskleidžiant visus apimties aspektus. Analizės metu identifikuota, kad teisės aktuose stokojama aiškaus išskyrimo į ĮSA sritis, nereglamentuojama kriterijų detalizacija. Tai lemia, jog įmonės turi galimybę spręsti dėl informacijos atskleidimo, o tai gali sąlygoti informacijos nepilnumą ar kokybės trūkumą. Analizės metu, identifikuoti trūkumai palyginamumo užtikrinimui tarp pačios įmonės progreso ir kitų įmonių, kadangi teisės aktuose nepateikiama nuostatos dėl palyginamųjų rodiklių atskleidimo. Esminiu trūkumu pripažinta ir ataskaitos patikimumo neužtikrinimo problema.

4. Analizuojant energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ataskaitas už 2021 m., nustatyta, kad 10 iš tirtų 16 įmonių, socialinės atsakomybės informaciją atskleidžia savanoriškai. Pastebėtas ryšis tarp privalomo ir savanoriško ĮSA atskleidimo ir informacijos išsamumo, aiškumo ir kokybiškumo – privalomai atskleidžiančios įmonės pateikė labiau struktūrizuotą informaciją, atskiroje ataskaitoje arba metiniame pranešime. Savanoriškai informaciją atskleidusios įmonės ją pateikė įmonių internetiniuose puslapiuose. Informacijos analizė parodė, kad įmonės skiria tris pagrindines sritis – aplinkosauginę, socialinę ir valdymo. Aplinkosaugos sritis apima oro ir vandens taršos, energijos ir vandens suvartojimo, AEI naudojimo, atliekų išmetimo, biologinės įvairovės apsaugos atskleidimus. Atskleisdamos socialinę sritį, įmonės siekė įvertinti savo poveikį darbuotojams ir visuomenei. Su darbuotojais susiję atskleidimai yra apie saugą darbe, profesinį tobulėjimą darbe, žmogaus teisių, įvairovės, lygybės užtikrinimo ir ne diskriminacijos klausimus. Visuomenės – dialogas su vietos bendruomene, klientų pasitenkinimas ir visuomeninė veikla. Vietoj ekonominės srities, įmonės nurodo valdymo aspektus, kurie jungia tiek įmonės valdymo, tiek ekonomines sritis. Išsamiausiai informacija atskleidžiama apie aplinkosauginę ir socialinę sritis, jas nurodant, pateikiama daugiausiai išmatuojamų ir palyginamų rodiklių ir įvertinimų. Šiuos atskleidimus kokybiškiausiai pateikė didžiosios įmonės. Įmonių, kurios yra kitų įmonių patronuojamosios, atskleidimai apie aplinkosaugą ir socialinę sritį, buvo gana riboti ir apimantys labiau bendrinę informaciją. Mažiausiai atskleidžiama ekonominė informacija, tačiau galima pastebėti tam tikrus kriterijus, t. y. korupcijos prevenciją, viešuosius pirkimus ir darnios veiklos politiką, kuriuos dauguma įmonių atskleidė.
5. Modelio struktūra formuota remiantis atlikta literatūros, Lietuvos ir tarptautinių teisės aktų, Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų bei socialinės atsakomybės informacijos, pateikiamos įmonių internetiniuose puslapiuose, analize. Identifikuoti šie modelio struktūros elementai – strateginė dalis, apimanti įmonės valdymo

kriterijų, analitinė dalis – apimanti ekonominius, socialinius, aplinkosaugos ir verslo etikos klausimus. Kurie vėliau detalizuoti sektoriaus specifikai būdingais veiksniais (energijos patikimumas, AEI naudojimas, teisingos kainos nustatymas) ir bendriniais veiksniais (oro ir vandens tarša, energijos ir vandens suvartojimas, atliekų išmetimas, poveikis biologinei įvairovei, lygybės, žmogaus teisių užtikrinimo, verslo etikos klausimai ir kt.), nurodoma šių veiksnių apimtis, t. y. įmonės turėtų nurodyti pagrindines rizikas, kylančias dėl jų veiklos. Modelyje taip pat nurodoma pateikiamos informacijos palyginamumo užtikrinimo būtinumas, atskleidžiant nefinansinius veiklos rodiklius. Galiausiai, modelio struktūroje nurodomas socialinės atsakomybės poveikis bei poveikio kryptys. Modelyje pateikiamas dvigubo reikšmingumo principas – socialinė atsakomybė turi poveikį suinteresuotosioms šalims, kurios turi tiesioginį poveikį pačiai įmonei. Modelyje pateikiamas atskiras elementas dėl ĮSA ataskaitų patikimumo įvertinimo. Modelis buvo pateiktas ekspertiniam vertinimui, kurio metu, ekspertai išreiškė pritarimą modelio struktūrai, valdymo, ekonominiams, socialiniams ir aplinkosauginiams kriterijams bei ataskaitos patikimumo nustatymui. Ekspertai išreiškė pritarimą dėl modelio struktūros ir atskirų elementų, išskyrus ekonominį elementą, jų nuomonės nesutapo. Todėl šio elemento išskyrimas ir būtinumas gali būti tolimesnių tyrimų kryptis, kadangi atlikta analizė nurodė, jog įmonės pateikia valdymo ir ekonominių kriterijų samplaiką, tačiau daugiau atskleidžiami valdymo kriterijai. Ekspertai išreiškė pritarimą dėl ataskaitoje pateikiamos informacijos patikimumo užtikrinimo. Todėl siūloma papildyti teisės aktus nuostata dėl nefinansinės ataskaitos patikimo vertinimo (pateikiama kartu su finansinių ataskaitų rinkiniu audito įmonei įvertinti). Kadangi teisės aktų analizės metu identifikuoti trūkumai dėl ĮSA sričių detalumo trūkumo, teisės aktus taip pat siūloma koreguoti pateikiamu ĮSA sričių detalizavimu – aplinkosauga (oro ir vandens tarša, aplinkosaugos atitiktis, energijos ir vandens suvartojimas, poveikis ekosistemoms, atliekų išmetimas, AEI naudojimas), socialine (darbuotojų sauga ir sveikata, darbuotojų mokymai ir kompetencijos kėlimas, ne diskriminavimas, lygybės užtikrinimas, vietinės bendruomenės įtraukimas, visuomeniniai projektai, labdara, parama, klientų pasitenkinimas), verslo etikos (etikos kodeksas, korupcijos prevencija ir susiję atskleidimai, duomenų apsauga), valdymo (bendroji informacija, verslo modelio aprašymas, darnios veiklos politika, suinteresuotųjų šalių įtraukimas (materialumo matrica), standartai, narystės asociacijose, organizacijose, ĮSA atskleidimo metodika).

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Ali, W., Frynas, J. G., & Mahmood, Z. (2017). Determinants of corporate social responsibility (CSR) disclosure in developed and developing countries: A literature review. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 24(4), 273-294.

Amber Grid Socialinės atsakomybės ataskaita 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: https://www.ambergrid.lt/uploads/structure/docs/416_4c4956d51ec12f7744ed23ffc42d4b0d.pdf

Arraiano, I. G., & Hategan, C. D. (2019). The stage of corporate social responsibility in EU-CEE countries. *European Journal of Sustainable Development*, 8(3), 340-340.

Aureli, S., Magnaghi, E., & Salvatori, F. (2019). The role of existing regulation and discretion in harmonising non-financial disclosure. *Accounting in Europe*, 16(3), 290-312.

Baležentis, A., & Žalimaitė, M. (2011). Ekspertinių vertinimų taikymas inovacijų plėtros veiksmų analizėje: Lietuvos inovatyvių įmonių vertinimas. *Vadybos mokslas ir studijos-kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, (3), 23-31.

Baltpool Darnumas. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://www.baltpool.eu/darnumas/>

Barnett, M. L., Henriques, I., & Husted, B. W. (2020). Beyond good intentions: Designing CSR initiatives for greater social impact. *Journal of Management*, 46(6), 937-964.

Blashfield, R. K., & Aldenderfer, M. S. (1978). The literature on cluster analysis. *Multivariate behavioral research*, 13(3), 271-295.

Bowen, Z., & Husky, S. (1953). Bowen. *HR,(1953), Social Responsibilities of the Businessman: New York: Harper & Row.*

Bužinskienė, R. (2021). Aplinkosaugos informacijos atskleidimo finansinėse ataskaitose vertinimas. *Studijos kintančioje verslo aplinkoje = Studies in a changing business environment : straipsnių rinkinys*, 110–116.

Carroll, A. B. (1979). A three-dimensional conceptual model of corporate performance. *The Academy of Management Review*, 4 (4), 497–505.

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: toward the moral management of organizational stakeholders – balancing economic, legal, and social responsibilities. *Business Horizons*, 34 (4), 39–48.

Carroll, A. B. (2016). Carroll's pyramid of CSR: taking another look. *International journal of corporate social responsibility*, 1(1), 1-8.

Castillo-Villar, R. G. (2020). Identifying determinants of CSR implementation on SDG 17 partnerships for the goals. *Cogent Business & Management*, 7(1), 1847989.

Chalmers, D. M. (1959). The muckrakers and the growth of corporate power: a study in constructive journalism. *American Journal of Economics and Sociology*, 18 (3), 295–311. doi: 10.1111/j.1536-7150.1959.tb00326.x

Chu, P., 2021. Atea Group. [Online] Available at: <https://us.anteagroup.com/news-events/blog/esg-csr-definitions-differencesustainability>

Costa, R., & Menichini, T. (2013). A multidimensional approach for CSR assessment: The importance of the stakeholder perception. *Expert systems with applications*, 40(1), 150-161. Calabrese, A., Costa, R., Menichini, T., Rosati, F., & Sanfelice, G. (2013). Turning corporate social responsibility-driven opportunities in competitive advantages: A two-dimensional model. *Knowledge and Process Management*, 20(1), 50-58.

Darbo ir socialinio tyrimo institutas socialinės apsaugos ir darbo ministerija Lietuvos Respublikos Trišalė Taryba // Aktualūs socialinės politikos klausimai (2006/07) // Įmonių socialinė atsakomybė, Vilnius. Žiūrėta 2022-04-02. . Prieiga per internetuą: http://www.dsti.lt/ISA_2006.pdf

Daszyńska-Żygadło, K., Słoński, T., & Zawadzki, B. (2016). The market value of CSR performance across sectors. *Inżynierine Ekonomika-Engineering Economics*, 27(2).

Davis, K. (1960). Can business afford to ignore social responsibilities? *California Management Review*, 2 (3), 70–76. doi: 10.2307/41166246.

Dias, A., Rodrigues, L. L., Craig, R., & Neves, M. E. (2018). Corporate social responsibility disclosure in small and medium-sized entities and large companies. *Social Responsibility Journal*, 15(2), 137-154.

Eells, R. (1958). Corporate giving: theory and policy. *California Management Review*, 1(1), 37-46.

Elbing, Jr., A. O. (1970). The value issue of business: the responsibility of the businessman. *Academy of Management Journal*, 13 (1), 79–89.

EPSO-G Įmonių grupės metinė ataskaita. 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu https://www.epsog.lt/uploads/documents/files/finansine-informacija/konsoliduotos-ataskaitos/EPSO-G_2021_metu_ataskaita_LT.pdf

ESO Atsakingas verslas. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: https://www.eso.lt/lt/socialine-atsakomybe_349.html

Europos Komisija (2011). Atnaujinta 2011–2014 m. ES įmonių socialinės atsakomybės strategija// Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos Ekonomikos ir

Socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui. – Briuselis. Žiūrėta: 2022-03-04. Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex%3A52011DC0681>
<https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?Uri=CELEX:52011DC0681&from=EN>

Europos Komisija (2014). Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/95/ES, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2013/34/ES nuostatos dėl tam tikrų didžiųjų įmonių ir grupių nefinansinės ir įvairovės informacijos atskleidimo. Žiūrėta 2023-02-17. Prieiga internetu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=celex:32014L0095>

Europos Komisija. Teisės aktų rūšys. Žiūrėta: 2023-01-20. Prieiga internetu: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/law/types-legislation_lt

Fahad, P., & Nidheesh, K. B. (2020). Determinants of CSR disclosure: an evidence from India. *Journal of Indian Business Research*.

Fernández-Guadaño, J., Sarria-Pedroza, J. H. 2018. Impact of corporate social responsibility on value creation from a stakeholder perspective. *Sustainability*, Vol. 10(6), p. 2062–2072.

Fiandrino, S., & Tonelli, A. (2021). A text-mining analysis on the review of the non-financial reporting directive: bringing value creation for stakeholders into accounting. *Sustainability*, 13(2), 763.

Fiandrino, S., Gromis di Trana, M., Tonelli, A., & Lucchese, A. (2022). The multi-faceted dimensions for the disclosure quality of non-financial information in revising directive 2014/95/EU. *Journal of Applied Accounting Research*, 23(1), 274-300.

Fiechter, P., Hitz, J. M., & Lehmann, N. (2022). Real effects of a widespread CSR reporting mandate: Evidence from the European Union's CSR Directive. *Journal of Accounting Research*, 60(4), 1499-1549.

Frederick, W. C. (1960). The growing concern over business responsibility. *California Management Review*, 2 (4), 54–61.

Friedman, M. (1970). The social responsibility of business is to increase its profits.

Galant, A., & Cadez, S. (2017). Corporate social responsibility and financial performance relationship: a review of measurement approaches. *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 30(1), 676-693.

Gallén Ortiz, M. L., & Peraita de Grado, C. (2017). The Relationship between femininity and sustainability reporting. *Corporate Social Responsibility And Environmental Management*, 2017, vol. 24, num. 6, p. 496-508.

Get Baltic Darnumas. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://www.getbaltic.com/lt/apie-mus/darnumas/>

Gillan, S. L., Koch, A., & Starks, L. T. (2021). Firms and social responsibility: A review of ESG and CSR research in corporate finance. *Journal of Corporate Finance*, 66, 101889.

Global Reporting Initiative. Sustainability Reporting. Žiūrėta 2022-04-15. Prieiga internetu: <https://www.globalreporting.org/news/news-center/four-in-five-largest-global-companies-report-with-gri/>

Gulenko, M. (2018). Mandatory CSR reporting—literature review and future developments in Germany. In NachhaltigkeitsManagementForum| Sustainability Management Forum (Vol. 26, No. 1, pp. 3-17). Springer Berlin Heidelberg.

Hąbek, P. (2017). CSR reporting practices in Visegrad group countries and the quality of disclosure. *Sustainability*, 9(12), 2322.

Hąbek, P., & Wolniak, R. (2016). Assessing the quality of corporate social responsibility reports: the case of reporting practices in selected European Union member states. *Quality & quantity*, 50, 399-420.

Hamidu, A., Haron, M., & Amran, A. (2015). Corporate social responsibility: A review on definitions, core characteristics and theoretical perspectives. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 6(4), 83-95.

Hoffmann, E., Dietsche, C., & Hobelsberger, C. (2018, December). Between mandatory and voluntary: non-financial reporting by German companies. In NachhaltigkeitsManagementForum| Sustainability Management Forum (Vol. 26, No. 1, pp. 47-63). Springer Berlin Heidelberg.

Yang, Y., Zeng, Z., Zeng, G., Huang, D., Xiao, R., Zhang, C., ... & He, D. (2019). Ti3C2 Mxene/porous g-C3N4 interfacial Schottky junction for boosting spatial charge separation in photocatalytic H2O2 production. *Applied Catalysis B: Environmental*, 258, 117956.

Ignalinos atominė elektrinė Socialinės atsakomybės ataskaita 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: https://www.iae.lt/data/public/uploads/2022/04/2021m_veiklos_ataskaita.pdf

Ignitis 2021 m. metinis pranešimas 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://ignitisgrupe.lt/sites/default/files/2022-02/2021%20m.%20metinis%20prane%C5%A1imas.pdf>

Įsakymas dėl verslo tvarumo ir atsakingumo indekso administratoriaus atrankos tvarkos aprašo patvirtinimo 2020 m. liepos 23 d. Nr. A1-678, Vilnius. Žiūrėta 2023-01-17. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/e1393522ccae11ea8f4ce1816a470b26?jfwid=->

JUŠČIUS, V., & Griauslytė, J. (2014). Lietuvos įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų taikymas verslo praktikoje. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*, (69), 55-70.

Kanišauskas, S. (2013). Filosofinės socialinio modeliavimo problemos: teorija, praktika, siekiai, vertybės.

Kauno energija Socialinės atsakomybės ataskaita 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://www.kaunoenergija.lt/esame-atsakingi/socialine-atsakomybe>

Klaipėdos energija Darnumas. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://www.klenergija.lt/apie-bendrove/>

Klaipėdos nafta Socialinės atsakomybės ataskaita 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://view.news.eu.nasdaq.com/view?id=b84c73aada2342de220201d5aab9d740d&lang=lt>

Kontautienė, R. (2016). *Įmonių socialinė atsakomybė kaip konkurencingumo veiksnys ekonomikos nuosmukio laikotarpiu* (Doctoral dissertation, Kauno technologijos universitetas).

Korca, B., & Costa, E. (2021). Directive 2014/95/EU: building a research agenda. *Journal of Applied Accounting Research*.

Kurniasari, W., & Warastuti, Y. (2015). Between CSR and Profitability to Firm Value in Sri-Kehati Index. *International Journal of Economic Behavior (IJEB)*, 5(1), 31-41.

LAVA atsakingas verslas (2017). Žiūrėta 2023-04-27. Prieiga a per internetuą: <http://asociacijalava.lt/kas-yra-atsakingasverslas.html> (Prisijungta 2022 05 02).

LAVA atsakingas verslas. Žiūrėta 2022-01-27. Prieiga internetu: <https://atsakingasverslas.lt/tvarus-verslas/>

LAVA atsakingas verslas. Žiūrėta 2023-04-27. Prieiga internetu: <https://atsakingasverslas.lt/tikrieji-nariai/>

Lehner, O. and Harrer, T. (2019), “Accounting for economic sustainability: environmental, social and governance perspectives”, *Journal of Applied Accounting Research*, Vol. 20 No. 4, pp. 365-371.

Leitoniene, S., & Sapkauskiene, A. (2015). Quality of corporate social responsibility information. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 213, 334-339.

Leitoniene, Š., & Šapkauskienė, A. (2012). Socialinės informacijos kaip Lietuvos įmonių etiškos elgsenos kriterijaus analizė. *Ekonomika ir vadyba*, 17, 836-843.

Levitt, T. (1958). The dangers of social-responsibility. *Harvard business review*, 36(5), 41-50.

Li, Y., & Shipley, B. (2017). An experimental test of CSR theory using a globally calibrated ordination method. *PLoS One*, 12(4), e0175404.

Lietuvos aplinkos apsaugos agentūra. Išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio vertinimo metodika. Žiūrėta 2023-04-30. Prieiga internetu: https://failai.gamta.lt/files/SESD_metodika_final.pdf

Lietuvos Respublikos įmonių atskaitomybės įstatymas. 2001 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-575o Nr. IX-576 10 ir 10-1 straipsnių pakeitimo įstatymas Žiūrėta 2023-04-27. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.154658/KjdlwjFyWw>

Lietuvos Respublikos įmonių grupių konsoliduotosios finansinės atskaitomybės įstatymas. 2001 m. lapkričio 6 d. Nr. IX-576o Nr. IX-576 10 ir 10-1 straipsnių pakeitimo įstatymas. Žiūrėta 2023-04-27. Prieiga internetu: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.154659/asr>

Litgrid Socialinės atsakomybės ataskaita. 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: https://www.litgrid.eu/uploads/files/dir610/dir30/dir1/10_0.php

Lock, I., & Seele, P. (2016). The credibility of CSR (corporate social responsibility) reports in Europe. Evidence from a quantitative content analysis in 11 countries. *Journal of Cleaner Production*, 122, 186-200.

Loew, E., Klein, D., & Pavicevac, A. (2019). Corporate Social Responsibility Reports of European Banks—An Empirical Analysis of the Disclosure Quality and its Determinants.

Lu, L. Y., Shailer, G., & Yu, Y. (2017). Corporate social responsibility disclosure and the value of cash holdings. *European Accounting Review*, 26(4), 729-753.

Lu, W., & Yeo, B. (2020). Time-varying relations between seven dimensions of CSR and firm risk. *Business and Professional Ethics Journal*, 39(3), 319-345.

Luque-Vilchez, M., & Larrinaga, C. (2016). Reporting models do not translate well: Failing to regulate CSR reporting in Spain. *Social and Environmental Accountability Journal*, 36(1), 56-75.

Maas, S., & Reniers, G. (2014). Development of a CSR model for practice: connecting five inherent areas of sustainable business. *Journal of Cleaner Production*, 64, 104-114.

MacGregor Pelikánová, R. (2019). Corporate Social Responsibility information in annual reports in the EU—A Czech case study. *Sustainability*, 11(1), 237.

Mayorova, E. A. (2019). Corporate social responsibility disclosure: Evidence from the European retail sector. *Entrepreneurship and Sustainability Issues*, 7(2), 891.

Majer, M. (2013). The practice of mining companies in building relationships with local communities in the context of CSR formula. *Journal of Sustainable Mining*, 12(3), 38-47.

Marco-Fondevila, M., Moneva Abadía, J. M., & Scarpellini, S. (2018). CSR and green economy: Determinants and correlation of firms' sustainable development. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 25(5), 756-771.

Matuszak, Ł., & Róžańska, E. (2017). CSR disclosure in Polish-listed companies in the light of Directive 2014/95/EU requirements: Empirical evidence. *Sustainability*, 9(12), 2304.

Milne, M. J., & Gray, R. (2013). Whither ecology? The triple bottom line, the global reporting initiative, and corporate sustainability reporting. *Journal of Business Ethics*, 118, 13-29.

Mion, G., & Loza Adau, C. R. (2019). Mandatory nonfinancial disclosure and its consequences on the sustainability reporting quality of Italian and German companies. *Sustainability*, 11(17), 4612.

Muslu, V., Mutlu, S., Radhakrishnan, S., & Tsang, A. (2019). Corporate social responsibility report narratives and analyst forecast accuracy. *Journal of Business Ethics*, 154(4), 1119-1142.

Nave, A., & Ferreira, J. (2019). Corporate social responsibility strategies: Past research and future challenges. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management*, 26(4), 885-901.

Nirino, N., Ferraris, A., Miglietta, N., & Invernizzi, A. C. (2022). Intellectual capital: the missing link in the corporate social responsibility–financial performance relationship. *Journal of Intellectual Capital*, 23(2), 420-438.

OECD Guidelines for Multinational Enterprises (2011). Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/daf/inv/mne/48004323.pdf>

Olaoye, F. O., & Adeleke, M. T. (2021). Determinants of corporate social responsibility disclosure: a positive accounting theory approach. *International Journal of Critical Accounting*, 12(2), 91-106.

Pakalniškienė, V. (2012). Tyrimo ir įvertinimo priemonių patikimumo ir validumo nustatymas. *Metodinė priemonė. Vilnius: VU leidykla*, 36.).

Panevėžio energija Darnumas. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://www.pe.lt/apie-bendrove>

Piyush, G., 2021. Understanding and Adopting ESG – An Overview [Part I: The Evolution of ESG from CSR]. [Online] Available at: <https://www.rhtlawasia.com/understanding-and-adopting-esg-an-overviewpart-i-the-evolution-of-esg-from-csr/>

Pizzi, S., Venturelli, A., & Caputo, F. (2020). The “comply-or-explain” principle in directive 95/2014/EU. A rhetorical analysis of Italian PIEs. *Su*

Podvezko, V. (2005). Ekspertų įverčių suderinamumas. *Ūkio technologinis ir ekonominis vystymas*, 11(2), 101-107.

Prabakaran, M. (2020). Enhancing Competitive advantage through investments in Ethical Capital. Available at SSRN 3619174.

Pridotkienė, J., & Pridotkas, R. (2012). Reikšmingų nefinansinių rodiklių nustatymas vertinant eksporto prekinio kredito riziką. *Economics and Management*, 17(3), 1016-1020.

Raith, D. (2022). The contest for materiality. What counts as CSR?. *Journal of Applied Accounting Research*, (ahead-of-print).

Rakštelytė, Jūratė, & Lobanova, Liudmila. (2018). Socialinės atsakomybės principų sklaida statybų sektoriaus įmonėse Lietuvoje. *Mokslas – Lietuvos ateitis: Ekonomika ir vadyba – 2018*, (10), 1–9. <https://doi.org/10.3846/mla.2018.1068>

Reinecke, J., & Ansari, S. (2016). Taming wicked problems: The role of framing in the construction of corporate social responsibility. *Journal of Management Studies*, 53(3), 299-329.

Ribeiro-Duthie, A. C., Domingos, L. M., Oliveira, M. F., Araujo, P. C., Alamino, R. C., Silva, R. S., ... & Castilhos, Z. C. (2017). Sustainable development opportunities within corporate social responsibility practices from LSM to ASM in the gold mining industry. *Mineral Economics*, 30, 141-152.

Rudžionienė, K., & Gedutienė, Z. (2022). PRIVALOMAS LIETUVOS BANKŲ SOCIALINĖS ATSAKOMYBĖS ATSKLEIDIMAS FINANSINĖSE ATASKAITOSE. *Regional Formation & Development Studies*, 36(1).

Safari, M., & Areeb, A. (2020, October). A qualitative analysis of GRI principles for defining sustainability report quality: an Australian case from the preparers' perspective. In *Accounting Forum* (Vol. 44, No. 4, pp. 344-375). Routledge. Anwar, Z., Abbas, K., Khan, M., & Razak, D. A. (2019). CSR disclosure and financial Access: A case study of Pakistan. *International Journal of Economics, Management and Accounting*, 27(1), 167-186.

Schönherr, N., Findler, F., & Martinuzzi, A. (2017). Exploring the interface of CSR and the sustainable development goals. *Transnational Corporations*, 24(3), 33-47.

Sėrikovienė, S. (2013). Mokomųjų objektų daugkartinio panaudojamumo kokybės vertinimo metodų taikymo tyrimas.

Sharma, V., Poulouse, J., Mohanta, S., & Antony, L. E. (2018). Influence of the dimensions of CSR activities on consumer purchase intention. *Innovative Marketing*, 14(1), 23-32.

Sikorskaitė-Narkun, E., & Peleckis, K. (2020). Baltijos šalių oro uostų ekonomikos sektoriaus plėtros vertinimas ekonomikos globalizacijos sąlygomis.

Skruibytė, I. (2016). Įmonių socialinės atsakomybės lygio poveikio šalies konkurencingumui skirtingoje kultūrinėje aplinkoje vertinimas. Vytauto Didžiojo universitetas. Prieiga per eLABa – nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka, Kaunas.

Slapikaitė, I. (2017). *Įmonių socialinės atsakomybės vertinimas finansuotojo požiūriu* (Doctoral dissertation, VGTU leidykla „Technika“).

Stjepcevic, J., & Siksnyte, I. (2017). Corporate social responsibility in energy sector. *Transformations in Business & Economics*, 16(1), 21-33.

Šiaulių energija Darnumas. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://www.senergija.lt/socialines-atsakomybes-politika/>

Tetas Darnumas. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://tetas.lt/darnumas>

The World Bank. Corporate Responsibility. Žiūrėta 2022-01-27. Prieiga internetu: <https://www.worldbank.org/en/about/what-we-do/crinfo>

Tykkä, E. (2022). CSR or ESG as a management tool for a company?.

Tschopp, D., & Huefner, R. J. (2015). Comparing the evolution of CSR reporting to that of financial reporting. *Journal of business ethics*, 127(3), 565-577.

Tūskaitė, G, & Dagilienė, L. (2020). Aplinkosaugos, socialinės ir valdymo informacijos atskleidimo įtaka finansiniams rezultatams. 330–332. Vilnius: Lietuvos mokslo taryba.

UN Global Compact Policy on Communicating Progress (2013). Prieiga per Internetą: https://www.unglobalcompact.org/docs/communication_on_progress/COP_Policy.pdf

United Nations Industrial Development Organization. What is Corporate Social Responsibility. Žiūrėta 2022-01-27. Prieiga internetu <https://www.unido.org/our-focus/advancing-economic-competitiveness/competitive-trade-capacities-and-corporate-responsibility/corporate-social-responsibility-market-integration/what-csr>

Velte, P. (2021). Meta-analyses on corporate social responsibility (CSR): a literature review. *Management Review Quarterly*, 1-49.

Viešųjų pirkimų tarnyba. Žalieji pirkimai. Žiūrėta 2023-04-17. Prieiga internetu: <https://vpt.lrv.lt/lt/darnieji-pirkimai/zalieji-pirkimai-1>

Vilniaus energija Socialinė atsakomybė. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://www.vilniausenergija.lt/lt/apie/socialinis-atsakingumas>

Vilniaus šilumos tinklai Socialinės atsakomybės ataskaita 2021. Žiūrėta 2023-04-29. Prieiga internetu: <https://chc.lt/data/public/uploads/2022/05/ifrs-vilniaus-silumos-tinklai-2021-lt.pdf>

Vitunskaitė, E., & Besusparienė, E. (2022, June). NEFINANSINĖS INFORMACIJOS ATSKLEIDIMAS PER ĮSA VEIKLAS BALTIJOS ŠALIŲ DIDELĖSE ĮMONĖSE. In Conference “Young Scientist 2022” (pp. 49-54).

Waddock, S., & Googins, B. K. (2011). The paradoxes of communicating corporate social responsibility. *The handbook of communication and corporate social responsibility*, 23-43.

Wagner-Tsukamoto, S. (2015). What ethics? Economizing the Carroll pyramid of corporate social responsibilities (CSR).

Wagner-Tsukamoto, S. (2016). What Ethics? An Integrative Economic Ethics Approach to Corporate Social Responsibility (CSR).

Wagner-Tsukamoto, S. (2018). In search of ethics: from Carroll to integrative CSR economics. *Social Responsibility Journal*.

Zaman, R., Jain, T., Samara, G., & Jamali, D. (2022). Corporate governance meets corporate social responsibility: Mapping the interface. *Business & Society*, 61(3), 690-752.

SUMMARY

THE SOCIAL RESPONSIBILITY DISCLOSURE MODEL OF ENERGY SECTOR COMPANIES

Judita GIEDRAITYTĖ

Master thesis

Accounting and financial management study programme

Vilnius University, Faculty of Economics and Business Administration

Supervisor – prof. R. Budrionytė

Vilnius, 2023

77 pages, 15 charts, 9 pictures, 124 references

The main purpose of this master thesis is to develop a model for the disclosure of social responsibility information for energy sector companies, which ensures the quality of non-financial information quality.

The work consists of three main parts; the analysis of literature, the research and its results, conclusion and recommendations.

Literature analysis encompasses the development of conception of Corporate Social Responsibility (CSR) as well as the analysis of drivers for CSR. During the analysis, key factors of CSR are identified as well as the quality of such disclosure among specific EU countries. The key factors determining CSR disclosure are the level of company maturity and size, financial performance of the company, sector, and country development level. Research by scholars regarding the quality of CSR disclosure suggests the opinion that the Directive did not provide adequate regulatory standards, resulting in deficiencies in the quality, completeness, and comprehensiveness of information. The main reason for this is the absence of systematic guidelines and references to other international guidelines, which differ in topics and areas of disclosure. Studies indicate that CSR disclosure among certain EU countries and sectors is still insufficient.

The performed research revealed significant shortcomings in Lithuanian legislation regulating the disclosure of non-financial information, particularly regarding the detailed categorization of CSR factors and ensuring the quality of reporting. Companies could provide favorable information when disclosing information. The analysis of the content of CSR reports essentially confirmed the conclusion that there is a lack of information system, resulting in inconsistent information. Companies that adhere to international methodologies provide more structured, comprehensive, and detailed information compared to those that disclose information based on Lithuanian laws. Therefore, a model was developed, in which the following elements were identified: a strategic part encompassing criteria for corporate governance, an analytical part covering economic, social, environmental, and business ethics issues. Finally, the model includes the assessment of the impact of CSR and the reliability of the report. The model was subjected to expert evaluation, during which experts expressed their approval of the model structure, governance, economic, social, and environmental criteria, as well as the determination of report reliability.

PRIEDAI

1 priedas. Lietuvos energetikos sektoriaus įmonių aprašymas

Įmonė	Darbuotojų skaičius	Grynosios pajamos mln., EUR	Patronuojamos įmonės	Ataskaitos forma	Įmonės dydis	JT Susitarimas	LAVA
EPSO-G	1 278 grupės (64 bendrovės)	362,6 grupės, Bendrovės 0,5	AmberGrid, Litgrid, Baltpool, Tetas	Atskira ataskaita pateikiama internetiniame puslapyje	Didelė įmonių grupė		Priklauso
Litgrid	335	270,6		Pateikiama nuoroda į EPSO-G grupės rengiamą ataskaitą, rengiama atskira socialinės atsakomybės ataskaita	Didelė įmonių grupė		
Amber Grid	332 grupės (324 bendrovės)	68,6	GET Baltic	Pateikia atskirą socialinės atsakomybės ataskaitą, pateikia nuorodą į EPSO-G ataskaitą	Didelė įmonių grupė		
Baltpool	19	1,3		Ataskaita pateikiama konsoliduotame metiniame pranešime ir informaciją internetiniame puslapyje	Maža įmonių grupė		
GET Baltic	18	1,6		UAB „EPSO-G“ grupė rengia darnumo ataskaitą, kuri bus paskelbta Grupės ir Bendrovės tinklapiuose.	Maža įmonių grupė		
Tetas	498	33,3		UAB „EPSO-G“ grupė rengia darnumo ataskaitą, kuri bus paskelbta Grupės ir Bendrovės tinklapiuose.	Didelė įmonių grupė		
Klaipėdos nafta	2506	61,8		Atskira ataskaita pateikiama internetiniame puslapyje	Didelė įmonių grupė		
Ignalinos atominė elektrinė	1785	0,16		Informacija pateikiama internetiniame puslapyje	Maža įmonė		
Ignitis	3884	1868,9		Metiniame pranešime	Didelė įmonių grupė	Priklauso	Priklauso
ESO	2427	535,3	Ignitis	ESO tvarumo veiklos ir rezultatai apžvelgiami Ignitis konsoliduotame atskiroje socialinės atsakomybės ataskaitoje.	Didelė įmonių grupė		
Vilniaus šilumos tinklai	574	162,1		Atskira ataskaita	Didelė įmonių grupė		
Vilniaus energija	33	0,011		Atskira ataskaita	Maža įmonių grupė		
Kauno energija	377	51		Atskira ataskaita	Didelė įmonių grupė	Priklauso	Priklauso
Klaipėdos energija	287	37,6		Internetiniame puslapyje	Vidutinė įmonių grupė		
Šiaulių energija	228	27,4		Internetiniame puslapyje	Vidutinė grupė		
Panevėžio energija	418	37		Internetiniame puslapyje	Vidutinė įmonė		

2 priedas. Energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės ataskaitų turinio analizė

EPSO-G

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama, pateikiama nuoroda LAVA internetinėje svetainėje
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitos teikiamos kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta
		Pagrindiniai komponentai	Nurodyti atskiroje socialinės atsakomybės ataskaitoje atskaitinis laikotarpis, teisinė informacija, ataskaitos teikimo dažnumas
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas atskiroje socialinės atsakomybės ataskaitoje
		Grįžtamasis ryšys	Pateikiami kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl pasiūlymų, problemų.
		Dialogas su suinteresuotais šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotais šalimis dėl įmonių grupės tvarumo tikslų
	Patikimumas	ĮSA skyrius	Internetiniame įmonės puslapyje skirta skiltis darnumui, kuriame pabrėžiami pagrindiniai darnumo įmonės tikslai ir pateikiama nuoroda į socialinės atsakomybės ataskaitą
		ĮSA politikos atskleidimas	Korporatyvinio valdymo, darnumo, darbuotojų saugos ir sveikatos, lygių galimybių, aplinkosaugos, skaidrumo ir komunikacijos, korupcijos prevencijos, atlygio, veiklos vertinimo ir ugdymo, apskaitos, dividendų, neskelbtinos informacijos apsaugos, technologinio turto vystymo ir eksploatavimo, paramos politika ir etikos kodeksas
		Tikslai	Aplinkosaugos - sumažinti poveikį aplinkai, užtikrinti reikšmingų incidentų aplinkai nebuvimą, atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimą, Socialiniai – patikimas ir saugus dujų ir elektros perdavimas, 0 mirtinų atvejų ar nelaimingų atsitikimų, klientų pasitenkinimas ne mažiau 70 proc., Valdymo – VKS indeksas A+, saugus ir patikimas dujų ir elektros energijos perdavimas, 0 korupcijos atvejų, viešuosiuose pirkimuose taikomi žalieji kriterijai, darnumo kriterijai rangovų įmonėms, inovacijų skatimas, ROE pasiekimas
		Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Klientai, darbuotojai, akcininkai, grupės įmonės, užsienio partneriai, valstybės atstovai, nacionalinė reguliuojančioji institucija, rangovai, nevyriausybinės organizacijos, profsąjungos, plačioji visuomenė ir žiniasklaida, vietinės bendruomenės.
		Pasiekimo aprašymas	Šiltnamio efektą sukeliančių dujų auditas grupėje, įrangos atnaujinimas, kuris sumažins kenksmingų medžiagų naudojimą, saulės jėgainių naudojimas, aplinkosaugos politikos atnaujinimas ir suvienodinimas grupėje, sutartis dėl žaliąjį vandenilį gaminančio įrenginio, sudarytas tyrimo plėtros planas, sudaryta nauja darbo saugos ir sveikatos politika, rengti darbo saugos mokymai, neužfiksuotas nei vienas mirtinas ar sveikatos sutrikdymo atvejis, atliktas klientų pasitenkinimo tyrimas, valdysenos monitoringas, kuris atliekamas reguliariai, darbuotojų korupcijos suvokimo tyrimas, mokymai korupcijos tematika, viešųjų pirkimų politika papildyta žaliųjų ir darnųjų pirkimų kriterijais, atlikta tiekėjų analizė dėl ISO standartų įdiegimo, normalizuotas ROE viršijo kriterijus. Aplinkosauginė – pateikiamas IESD emisijos pagal reikšmingus taršos šaltinius statistika ir 3 metų palyginamumas, bei nurodomas 2030 m. tikslas. Pateikiamas elektros energijos suvartojimas 2021 m., atliekų išmetimas pagal įmonių grupės nares 2021 m. Socialinė – pasiskirstymas tarp skirtingų darbuotojų pareigų pagal vyrus/moteris, išorinių ir vidinių mokymų statistika.
		Darnus vystymasis	JT darnaus vystymosi tikslai

Litgrid

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama, pateikiama nuoroda įmonės internetiniame puslapyje į atskirą socialinės atsakomybės informaciją
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitos teikiamos kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta
		Pagrindiniai komponentai	Ataskaitoje nurodomas ataskaitinis laikotarpis, teisinė informacija, ataskaitos teikimo dažnumas
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas atskiroje socialinės atsakomybės ataskaitoje
		Grįžtamasis ryšys	Pateikiami kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl pasiūlymų, problemų.
		Dialogas su suinteresuotais šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotais šalimis dėl įmonių grupės tvarumo tikslų (suinteresuotąsias šalis sudarė – grupės įmonių darbuotojai, tiekėjai, klientai, verslo partneriai, vietos bendruomenės, asociacijos, profesinės sąjungos, Energetikos ministerija, investuotojai, grupės įmonių vadovai, bei valdybos nariai).
		ĮSA skyrius	Internetiniame įmonės puslapyje skirta skiltis darnumui, kuriame pabrėžiami pagrindiniai įmonės darnumo tikslai ir pateikiama nuoroda į socialinės atsakomybės ataskaitą
	Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	Įmonė vadovaujasi visoje įmonių grupėje priimtomis politikomis, kurios skelbiamos internetiniame puslapyje – darnumo, aplinkosaugos, darbuotojų saugos ir sveikatos, korupcijos prevencijos, paramos, lygių galimybių politika, etikos kodeksas.
		Tikslai	Aplinkosaugos – poveikio aplinkai ir ŠESD emisijų mažinimas veikloje ir ŠESD auditas, 0 reikšmingų aplinkosaugos incidentų veikloje, sudaryti palankias sąlygas žaliosios energetikos gamintojų prijungimui prie elektros energetikos infrastruktūros. pritaikyti perdavimo tinklą žaliųjų dujų patekimui į rinką, pasiekti artimą 0 kainų skirtumą tarp Lietuvos ir kaimyninių šalių tikslinių prekybos zonų. Socialinė – 0 žmogaus teisių pažeidimų ar diskriminacijos atvejų, 0 sunkių ar mirtinų nelaimingų atsitikimų, nemažiau kaip 70 proc. darbuotojų, gamintojų, tiekėjų ir vartotojų įmonę vertina kaip pažangią darnaus vystymosi principų besilaikančią, klientų pasitenkinimas ne mažiau nei 70 proc. Valdymo – patikimo ir saugaus elektros perdavimo sistemos veikimas, 0 korupcijos atvejų, VKC geros valdysenos indeksas butų A+, iki 2030 m. viešuosiuose pirkimuose žaliųjų kriterijų įgyvendinimas, darnumo kriterijai integruoti į reikalavimus rangovinėms įmonėms, įmonių struktūros ir motyvacinės sistemos pritaikytos inovacijų skatinimui.
		Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Vartotojai, darbuotojai, akcininkai, grupės įmonės, užsienio partneriai – energijos perdavimo ir biokuro biržos operatoriai, valstybės atstovai, nacionalinė reguliuojančioji institucija, rangovai, paslaugų ir prekių tiekėjai, nevyriausybinių organizacijų, profsąjungos, plačioji visuomenė ir žiniasklaida, vietinės bendruomenės.
		Pasiekimo aprašymas	Aplinkosauga – per 2021 m. mažėjo ŠESD, lyginant su 2019 m., 0 aplinkosaugos incidentų veikloje, atlikta ŠESD inventorizacija pagal „GHG Protocol“ metodiką, taikyta paukščių apsaugos priemonės infrastruktūros objektuose neužfiksuotas reikšmingas poveikis kuriai nors gyvūnų, paukščių, augalų rūšiai, įrenginėjamos saulės jėgainės, kurių pagaminta elektros energija bus naudojama įmonės veikloje, atskleidžiami išmetamų atliekų kiekiai, palankių sąlygų sudarymas AEI kiekio augimo sudarymui. Socialinė – 0 žmogaus teisių ir diskriminacijos atvejų, Lygių galimybių liniuotės tyrime įmonė įvertinta 9, 0 sunkių ar mirtinų nelaimingų atsitikimų, klientų pasitenkinimas – 83 proc. Valdymo – 0 korupcijos atvejų, 2020 m. pasiektas A VKC geros valdysenos indeksas, 2021 m. 10 proc. žaliųjų pirkimų, pašalintų kritinių dujų nuotėkių dalis rastų kritinių dujų nuotėkių skaičiuje 0, daugiau kaip 10 proc. žaliųjų pirkimų dalis nuo pirkimų vertės viešuose vykusiuose pirkimuose, įmonėje patvirtinta 16 inovacinių projektų, kurie bus įgyvendinti iki 2025 m. Aplinkosauginė – ataskaitoje pateikiamas atliekų išmetamas kiekis į aplinką ir pateikiamas 2 m. palyginamumas.

		<p>Socialinė – pateikiama informacija apie darbuotojus, vyrų/moterų pasiskirstymą pagal pareigų kategorijas, pateikiama vidinių ir išorinių mokymų statistika, įmonių grupėje nustatyta atlygio politika, kuri apima privalomo atlyginimo dalį, kintamojo atlygio dalį, papildomą skatinimą, papildomas naudas ir nefinansinį (emocinį) atlygį, pateikiamas vidutinis atlygio pasiskirstymas tarp moterų/vyrų pagal užimamas pareigybes.</p> <p>Ekonominė/valdysenos – pateikiami trijų metų pagr. Finansiniai rodikliai, apskaičiuoti NASDAQ ASV rodikliai, išskiriamas rizikų valdymo procesas, įvertintos įmonės pagrindinės rizikos, kurios apima - viena iš pagrindinių rizikų yra susijusi su saugumu, kai yra galimas dujų tiekimo sustojimas dėl avarių, techninių ar gamybos problemų, kibernetinės saugos pažeidimų ir kt. Kitos rizikos susijusios su aplinkos apsauga, pvz., pavojus, kad dujų tiekimo infrastruktūra gali turėti neigiamą poveikį aplinkai, sukeldami taršą ir kt. Taip pat socialinės rizikos, susijusios su darbuotojų teisėmis ir darbo sąlygomis, yra vertinamos kaip svarbios veiklos rizikos.</p>
	Darnus vystymasis	JT Pasaulinio susitarimo principai, GRI standartai, ISO14001, OHSAS 18001

Amber Grid

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama, pateikiama nuoroda įmonės internetiniame puslapyje
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitos teikiamos kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta
		Pagrindiniai komponentai	Ataskaitoje nurodomas ataskaitinis laikotarpis, teisinė informacija, ataskaitos teikimo dažnumas
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas atskiroje socialinės atsakomybės ataskaitoje
		Grižtamasis ryšys	Pateikiami kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl pasiūlymų, problemų.
		Dialogas su suinteresuotomis šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotomis šalimis dėl įmonių grupės tvarumo tikslų
		ĮSA skyrius	Internetiniame įmonės puslapyje skirta skiltis darnumui, kuriame pabrėžiami pagrindiniai įmonės darnumo tikslai ir pateikiama nuoroda į socialinės atsakomybės ataskaitą
	Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	Įmonė vadovaujasi visoje įmonių grupėje priimtomis politikomis, kurios skelbiamos internetiniame puslapyje – darnumo, aplinkosaugos, darbuotojų saugos ir sveikatos, korupcijos prevencijos, paramos, lygių galimybių politika, etikos kodeksas.
		Tiksiai	<p>Aplinkosaugos – poveikio aplinkai ir ŠESD emisijų mažinimas veikloje, 0 reikšmingų aplinkosaugos incidentų veikloje, iki 2030 m. sukurti galimybę transportuoti vandenilį pagal nacionalinius ir tarpvalstybinius standartus, nustatytas atsinaujinančių energijos išteklių dujų kiekis.</p> <p>pritaikyti perdavimo tinklą žaliųjų dujų patekimui į rinką, pasiekti artimą 0 kainų skirtumą tarp Lietuvos ir kaimyninių šalių tikslių prekybos zonų.</p> <p>Socialinė – 0 žmogaus teisių pažeidimų ar diskriminacijos atvejų, 0 sunkių ar mirtinų nelaimingų atsitikimų, nemažiau kaip 70 proc. darbuotojų, gamintojų, tiekėjų ir vartotojų įmonę vertina kaip pažangią darnaus vystymosi principų besilaikančią, klientų pasitenkinimas ne mažiau nei 70 proc.</p> <p>Valdymo - 0 korupcijos atvejų, VKC geros valdysenos indeksas būtų A+, iki 2030 m. 100 proc. žaliųjų pirkimų, patikimas ir saugus dujų perdavimo sistemos veikimas, darnumo kriterijai integruoti į reikalavimus rangovinėms įmonėms, įmonių struktūros ir motyvacinės sistemos pritaikytos inovacijų skatinimui.</p>

	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Vartotojai, gamintojai/tiekėjai, steigėjas, visuomenė ir darbuotojai
	Pasiekimo aprašymas	<p>Aplinkosauga – per 2021 m. 12,77 proc. sumažintas ŠESD, 0 aplinkosaugos incidentų veikloje, 2021 m. pradėta rengti vandenilio plėtros galimybių studija, 2021 metais pradėjo veikti biodujų kilmės garantijų sistema, tačiau biodujų per 2021 m. į sistemą pateikta nebuvo.</p> <p>Socialinė – 0 žmogaus teisių ir diskriminacijos atvejų, sunkių ar mirtinų nelaimingų atsitikimų, klientų pasitenkinimas – 83 proc.</p> <p>Valdymo – 0 korupcijos atvejų, 2020 m. pasiektas A VKC geros valdysenos indeksas, 2021 m. 10 proc. žaliųjų pirkimų, pašalintų kritinių dujų nuotėkių dalis rastų kritinių dujų nuotėkių skaičiuje 0, daugiau kaip 10 proc. žaliųjų pirkimų dalis nuo pirkimų vertės viešuose vykusiųose pirkimuose, įmonėje patvirtinta 16 inovacinių projektų, kurie bus įgyvendinti iki 2025 m.</p> <p>Aplinkosauginė – ataskaitoje pateikiamas ŠESD išmetamas kiekis į aplinką ir pateikiamas 3 m. palyginamumas, pateikiamas suvartoto vandens kiekis ir palyginamumas 3 metams, išmestų atliekų pagal atliekų rūšis kiekis ir 3 metų palyginamumas, pateikiamas suvartotų degalų kiekis įmonės transporto ūkyje, suvartojamo popieriaus kiekis ir 3 metų palyginamumas, energijos ir atsinaujinančių energijos išteklių suvartojimai ir 3 m. palyginamumas, išmetamų nuotekų kiekiai ir 3 m. palyginamumas.</p> <p>Socialinė – pateikiama informacija apie darbuotojus, vyrų/moterų kaitą, vyrų/moterų pasiskirstymą pagal pareigų kategorijas, įmonių grupėje nustatyta atlygio politika, kuri apima privalomo atlyginimo dalį, kintamojo atlygio dalį, papildomą skatinimą, papildomas naudas ir nefinansinį (emocinį) atlygį, pateikiamas vidutinis atlygio pasiskirstymas tarp moterų/vyrų pagal užimamas pareigybes, kompetencijos kėlimas, mokymai, seminarai.</p> <p>Ekonominė/valdysenos – pateikiami trijų metų pagr. Finansiniai rodikliai, apskaičiuoti NASDAQ ASV rodikliai, išskiriamas rizikų valdymo procesas, įvertintos įmonės pagrindinės rizikos, kurios apima - viena iš pagrindinių rizikų yra susijusi su saugumu, kai yra galimas dujų tiekimo sustojimas dėl avarijų, techninių ar gamybos problemų, kibernetinės saugos pažeidimų ir kt. Kitos rizikos susijusios su aplinkos apsauga, pvz., pavojus, kad dujų tiekimo infrastruktūra gali turėti neigiamą poveikį aplinkai, sukeldami taršą ir kt. Taip pat socialinės rizikos, susijusios su darbuotojų teisėmis ir darbo sąlygomis, yra vertinamos kaip svarbios veiklos rizikos.</p>
	Darnus vystymasis	JT Pasaulinio susitarimo principai, GRI standartai, ISO14001, OHSAS 18001

Baltpool

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama, pateikiama skiltis įmonės internetiniame puslapyje
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaita neteikiama, informacijos teikimo dažnumą internetiniame puslapyje nustatyti sunku.
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta
		Pagrindiniai komponentai	Nurodyta nėra
		Atsakingo asmens pranešimas	Nurodyta nėra
		Grįžtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotomis šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotomis šalimis dėl įmonės darnumo temų reikšmingumo vertinimo
		ĮSA skyrius	Internetiniame įmonės puslapyje skirta skiltis darnumui, kuriame pabrėžiami pagrindiniai įmonės darnumo tikslai, ĮSA sritys, pasiekimai, rezultatai ĮSA srityje
	Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	Įmonė vadovaujasi visoje įmonių grupėje priimtomis politikomis, kurios skelbiamos internetiniame puslapyje – darnumo, aplinkosaugos, darbuotojų saugos ir sveikatos, korupcijos prevencijos, paramos, lygių galimybių,

		skaidrumo ir komunikacijos, atlygio, veiklos vertinimo ir ugdymo, interesų valdymo politika, etikos kodeksas.
	Tikslai	Aplinkosaugos – atlikti ŠESD emisijų ir poveikių aplinkai vertinimą ir iki 2030 m. sumažinti emisijas ir poveikius 2/3. Socialinė – 0 žmogaus teisių pažeidimų ar diskriminacijos atvejų, nemažiau kaip 70 proc. darbuotojų, gamintojų, tiekėjų ir vartotojų įmonę vertina kaip pažangią darnaus vystymosi principų besilaikančią, klientų pasitenkinimas ne mažiau nei 70 proc. Valdymo - 0 korupcijos atvejų, VKC geros valdysenos indeksas būtų A+, vykdomuose viešuose pirkimuose taikyti žaliuosius kriterijus, įmonių struktūros ir motyvacinės sistemos pritaikytos inovacijų skatinimui.
	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Klientai, darbuotojai, tiekėjai, verslo partneriai, vadovai.
	Pasiekimo aprašymas	Aplinkosauga – ŠESD inventorizacija, emisijų mažinimo planų rengimas, elektromobilių įsigijimo procesas. Socialinė – įmonė visa apimtimi taiko įmonių grupės lygių galimybių politiką, nustatančią būdus pranešti apie galimus diskriminavimo bei žmogaus teisių pažeidimo atvejus, GSCI klientų pasitenkinimo tyrimas – klientų pasitenkinimo indeksas 88 proc., klientų pasitenkinimo lygio išlaikymo plano rengimas, atliktas darbuotojų išitraukimo tyrimas – 67 proc. darbuotojų išitraukimas įmonėje, už 34,7 tūkst. Eur suteiktos papildomos naudos darbuotojams įmonėje, per 2021 m. 100 proc. darbuotojų bent kartą dalyvavo išoriniuose mokymuose. Valdymo – 0 korupcijos atvejų, anonimine pasitikėjimo linija neužfiksuota jokių pranešimų dėl galimų darbuotojų korupcinių veiklų, atliktas darbuotojų korupcijos suvokimo tyrimas ir jo rezultatai parodė, kad 100 proc. darbuotojų atpažįsta ir neigiamai vertina korupcijos apraiškas, 68,42 proc. darbuotojų per 2021 m. dalyvavo mokymuose korupcijos prevencijos tematika, 100 proc. darbuotojų informuoti, kur kreiptis pastebėjus korupcijos apraiškas, 2021 m. darbuotojai įvertinti EPSO-G apdovanojimuose už inovaciją dėl duomenų apsaikos per aplikacijų programavimo sąsają. Aplinkosauginė – internetiniame puslapyje pateikiamas ŠESD išmetamas kiekis į aplinką ir procentinis pokytis ir pateikiamas 3 m. palyginamumas, Kita nėra nurodoma
	Darnus vystymasis	JT darnaus vystymosi tikslai

GET Baltic

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama, pateikiama skiltis įmonės internetiniame puslapyje
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaita neteikiama, informacijos teikimo dažnumą internetiniame puslapyje nustatyti sunku.
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta
		Pagrindiniai komponentai	Nurodyta nėra
		Atsakingo asmens pranešimas	Nurodyta nėra
		Grįžtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotomis šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotomis šalimis dėl įmonės darnumo temų reikšmingumo vertinimo
	ĮSA skyrius	Internetiniame įmonės puslapyje skirta skiltis darnumui, kuriame pabrėžiami pagrindiniai įmonės darnumo tikslai, ĮSA sritys, pasiekimai, rezultatai ĮSA srityje	
Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	Įmonė vadovaujasi visoje įmonių grupėje priimtomis politikomis, kurios skelbiamos internetiniame puslapyje – darnumo, aplinkosaugos, darbuotojų saugos ir sveikatos, korupcijos prevencijos, paramos, lygių galimybių, skaidrumo ir komunikacijos, atlygio, veiklos vertinimo ir ugdymo, interesų valdymo politika, etikos kodeksas.	

	Tiksiai	Aplinkosaugos – atlikti ŠESD emisijų ir poveikių aplinkai vertinimą ir iki 2030 m. sumažinti emisijas ir poveikius 2/3. Socialinė – 0 žmogaus teisių pažeidimų ar diskriminacijos atvejų, nemažiau kaip 70 proc. darbuotojų, gamintojų, tiekėjų ir vartotojų įmonę vertina kaip pažangią darnaus vystymosi principų besilaikančią, klientų pasitenkinimas ne mažiau nei 70 proc. Valdymo - 0 korupcijos atvejų, VKC geros valdysenos indeksas būtų A+, vykdomuose viešuose pirkimuose taikyti žaliuosius kriterijus, įmonių struktūros ir motyvacinės sistemos pritaikytos inovacijų skatinimui.
	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Klientai, darbuotojai, tiekėjai, verslo partneriai, vadovai.
	Pasiekimo aprašymas	Aplinkosauga – ŠESD inventorizacija, emisijų mažinimo planų rengimas, elektromobilių įsigijimo procesas. Socialinė – įmonė visa apimtimi taiko įmonių grupės lygių galimybių politiką, nustatančią būdus pranešti apie galimus diskriminavimo bei žmogaus teisių pažeidimo atvejus, GSCI klientų pasitenkinimo tyrimas – klientų pasitenkinimo indeksas 88 proc., klientų pasitenkinimo lygio išlaikymo plano rengimas, atliktas darbuotojų įsitraukimo tyrimas – 67 proc. darbuotojų įsitraukimas įmonėje, už 34,7 tūkst. Eur suteiktos papildomos naudos darbuotojams įmonėje, per 2021 m. 100 proc. darbuotojų bent kartą dalyvavo išoriniuose mokymuose. Valdymo – 0 korupcijos atvejų, anonimine pasitikėjimo linija neužfiksuota jokių pranešimų dėl galimų darbuotojų korupcinių veiklų, atliktas darbuotojų korupcijos suvokimo tyrimas ir jo rezultatai parodė, kad 100 proc. darbuotojų atpažįsta ir neigiamai vertina korupcijos apraiškas, 68,42 proc. darbuotojų per 2021 m. dalyvavo mokymuose korupcijos prevencijos tematika, 100 proc. darbuotojų informuoti, kur kreiptis pastebėjus korupcijos apraiškas, 2021 m. darbuotojai įvertinti EPSO-G apdovanojimuose už inovaciją dėl duomenų apsaikos per aplikacijų programavimo sąsają. Aplinkosauginė – internetiniame puslapyje pateikiamas ŠESD išmetamas kiekis į aplinką, pateikiamas procentinis pokytis ir 3 m. palyginamumas, Nurodoma, kokia dalis tam tikrų emisijos šaltinių kokią dalį užima visos emisijos. Nurodomos pagr. Emisijos mažėjimo priežastys – žaliosios energijos naudojimas įmonės veikloje, mažesnės energijos sąnaudos biuruose ir retesnės kelionės dėl COVID-19 pandemijos.
	Darnus vystymasis	JT darnaus vystymosi tikslai

Tetas

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama, pateikiama skiltis įmonės internetiniame puslapyje
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaita neteikiama, informacijos teikimo dažnumą internetiniame puslapyje nustatyti sunku.
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta
		Pagrindiniai komponentai	Nurodyta nėra
		Atsakingo asmens pranešimas	Nurodyta nėra
		Grižtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotomis šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotomis šalimis dėl įmonės darnumo temų reikšmingumo vertinimo
	ĮSA skyrius	Internetiniame įmonės puslapyje skirta skiltis darnumui, kuriame pabrėžiami pagrindiniai įmonės darnumo tikslai, ĮSA sritys, pasiekimai, rezultatai ĮSA srityje	
Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	Įmonė vadovaujasi visoje įmonių grupėje priimtomis politikomis, kurios skelbiamos internetiniame puslapyje – darnumo, aplinkosaugos, darbuotojų saugos ir sveikatos, korupcijos prevencijos, paramos, lygių galimybių, skaidrumo ir komunikacijos, atlygio, veiklos vertinimo ir ugdymo, interesų valdymo politika, etikos kodeksas.	

	Tiksmai	Aplinkosaugos – padėti gyventojams ir verslui sklandžiai įsirengti atsinaujinančios energijos šaltinius, atlikti ŠESD emisijų ir poveikių aplinkai vertinimą ir iki 2030 m. sumažinti emisijas ir poveikius 2/3. Socialinė – 0 žmogaus teisių pažeidimų ar diskriminacijos atvejų, užtikrinti 0 sunkių ar mirtinų nelaimingų atsitikimų atvejų, nemažiau kaip 70 proc. darbuotojų, gamintojų, tiekėjų ir vartotojų įmonę vertina kaip pažangią darnaus vystymosi principų besilaikančią, klientų pasitenkinimas ne mažiau nei 70 proc. Valdymo - 0 korupcijos atvejų, VKC geros valdysenos indeksas būtų A+.
	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Klientai, darbuotojai, tiekėjai, verslo partneriai, vadovai.
	Pasiekimo aprašymas	Aplinkosauga – per 2021 m. gyventojams ir įmonėms įrengtos 5,48 MW galios saulės jėgainės, ŠESD inventorizacija, emisijų mažinimo planų rengimas, elektromobilių įsigijimo procesas, 1 patikrinimas dėl aplinkosaugos reikalavimų laikymosi, 0 atvejų, kada nesilaikoma aplinkosaugos reikalavimų. Socialinė – įmonė visa apimtimi taiko įmonių grupės lygių galimybių politiką, nustatančią būdus pranešti apie galimus diskriminavimo bei žmogaus teisių pažeidimo atvejus, nė vieno sunkaus ar mirtino nelaimingo atvejo neužfiksuota, 1520 atliktų patikrinimų dėl darbų saugos laikymosi, surengta 2492 val. mokymų darbų saugos temomis, GSCI klientų pasitenkinimo tyrimas – klientų pasitenkinimo indeksas 79 proc., klientų pasitenkinimo lygio išlaikymo plano rengimas, atliktas darbuotojų įsitraukimo tyrimas – 55 proc. darbuotojų įsitraukimas įmonėje, 100 proc. darbuotojų suteiktos papildomos naudos 2021 m., 100 proc. darbuotojų bent kartą dalyvavo išoriniuose mokymuose. Valdymo – 0 korupcijos atvejų, anonimine pasitikėjimo linija neužfiksuota jokių pranešimų dėl galimų darbuotojų korupcinių veiklų, atliktas darbuotojų korupcijos suvokimo tyrimas ir jo rezultatai parodė, kad 97 proc. darbuotojų atpažįsta ir 89 proc. neigiamai vertina korupcijos apraiškas, 82 proc. darbuotojų informuoti, kur kreiptis pastebėjus korupcijos apraiškas. Aplinkosauginė – internetiniame puslapyje pateikiamas ŠESD išmetamas kiekis į aplinką, pateikiamas procentinis pokytis ir 3 m. palyginamumas, Nurodoma, kokia dalis tam tikrų emisijos šaltinių kokią dalį užima visos emisijos. Nurodomos pagr. Emisijos didėjimo priežastys – išaugęs automobilių ir kuro suvartojimas įmonėje.
	Darnus vystymasis	JT darnaus vystymosi tikslai

Klaipėdos nafta

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitos teikiamos kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški
		Pagrindiniai komponentai	Nurodytas ataskaitinis laikotarpis, teisinė informacija, ataskaitos teikimo dažnumas
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas socialinės atskaitomybės ataskaitoje
		Grįžtamasis ryšys	Pateikiami kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl pasiūlymų, problemų.
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotomis šalimis dėl įmonių grupės tvarumo tikslų
	Patikimumas	ĮSA skyrius	Internetiniame puslapyje pateikiama skiltis į socialinės atskaitomybės ataskaitą
		ĮSA politikos atskleidimas	Dėl aplinkosaugos srities, įmonė vadovaujasi nacionaliniais ir tarptautiniais sertifikatais ir dokumentais, priimta darbuotojų saugos ir sveikatos sistema, lygybės politika, korupcijos netoleravimo politika, , kurios patalpintos įmonės interneto tinklalapyje.
		Tiksmai	Nustatyti tikslai ŠESD mažinimui – įrangos modernizavimas, teršalus renkančių įrenginių įrengimas, saugos ir sveikatos sistemos gerinimas, įmonės valdymo struktūra bei vidiniai

		procesai užtikrintų skaidrią, efektyvią bei pelningą veiklą, taip pat būtų užtikrintas suinteresuotųjų šalių pasitikėjimas.
	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Klientai, darbuotojai, verslo partneriai ir bendruomenė, darbuotojai ir darbuotojų atstovai, akcininkai, valstybinės institucijos, savivaldybių institucijos, kaimyninės bendruomenės, žiniasklaida, nuomonės formuotojai, priežiūros ir reguliuojančios institucijos, sprendimų priėmėjai, socialiniai partneriai.
	Pasiekimo aprašymas	Atskleidžiama moterų ir vyrų pasiskirstymas tarp darbuotojų, investicijos į aplinkosaugą sudarė apie 2 mln. Eur., naudojama žalia elektros energija, mentorystės programos, atliekamas reguliarus darbuotojų patikrinimas, saugos mokymai, įsitraukimas į švietimo programas. Nustatytos rizikos dėl korupcijos – didelės apimties pirkimai, naftos produktų sutarčių valdymas, įdiegtos korupcijos valdymo priemonės su reguliariais patikrinimais. Pateikiami visos grupės sumokėti mokesčiai, neišskiriant pagal šalis. Atskleidžiamos CO2 emisijos ir pateikiamas 3 metų palyginamumas, išleidžiamų nuotekų tarša ir palyginamumas, vandens suvartojimo palyginamumas
	Darnus vystymasis	ISO 14001:2015, GRI nuo 2020 m. , EBPO praktikos

Ignalinos atominė elektrinė

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija prieinama lengvai
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitų teikimo dažnumą įvertinti sudėtinga, kadangi prie informacijos nepateikiami laikotarpiai
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra sudėtinga, kadangi informacija nėra susisteminta
		Pagrindiniai komponentai	Tiksliai nurodyta nėra
		Atsakingo asmens pranešimas	Nurodyta nėra
		Grįžtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Nurodyta nėra
		ISA skyrius	Nurodyta nėra
	Patikimumas	ISA politikos atskleidimas	Darbuotojų saugos teisės aktai, lygių galimybių politikos įgyvendinimo aktas
		Tikslai	Išmetamų radionuklidų aktyvumų iš Ignalinos AE patikra, nuolat atliekama radiologinė stebėseną, taip pat imami oro, kritulių, dirvožemio, augmenijos, vandens, dugno nuosėdų, maisto produktų mėginiai.
		Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Nėra nurodyta
		Pasiekimo aprašymas	Pateikta palyginamoji statistika 8 metų, susijusi su radionuklidų kiekiais. Analizuojama su aplinkosaugos sritimi susijusi informacija, nukreipta į apšvitos dozių matavimą aplink Ignalinos AE, pateikiami detalūs matavimo rodmenys dėl kenksmingųjų medžiagų išmetimo į orą, vandenį, dirvožemį,
		Darnus vystymasis	ISO 9001:2015, ISO/IEC 17025:2018

Ignitis

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama įmonės internetiniame puslapyje, pateikiama nuoroda LAVA
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaita teikiama kartą per metus su konsoliduotų finansinių ataskaitų rinkiniu
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta, pateikiama pagal GRI principus
		Pagrindiniai komponentai	Nurodytas laikotarpis, teikimo dažnumas, apibrėžiama tikslinė auditorija, nurodomos sritys
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas konsoliduotame metiniame pranešime
		Grįžtamasis ryšys	Pateikiami kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl pasiūlymų, problemų.

Patikimumas	Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Atlikta apklausa su suinteresuotomis šalimis dėl įmonių grupės tvarumo tikslų
	ĮSA skyrius	Internetiniame puslapyje pateikiama skiltis į metiniame pranešime esančią socialinės atsakomybės informaciją, skaičiavimus ir rodiklius.
	ĮSA politikos atskleidimas	Įmonių grupėje priimtos tokios politikos – darnumo, aplinkos apsaugos, etikos, tiekėjų etikos, antikorupcinės, nulinės tolerancijos nelaimingiems atsitikimams darbe, lygių galimybių ir įvairovės politikos, kurios pateikiamos įmonės internetiniame puslapyje.
	Tikslai	Žaliosios gamybos galios didinimas, 23 proc. sumažinti ŠESD, teigiamas poveikis biologinei įvairovei, 0 darbuotojų ir rangovų mirčių, darbuotojų ir klientų pasitenkinimas įmonės veikla, lyčių lygybės užtikrinimas aukščiausiose pozicijose.
	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Privatūs klientai, verslo klientai, tiekėjai, rangovai, valstybės ir savivaldybių institucijos, žiniasklaida, asociacijos ir nevyriausybinės organizacijos, partneriai, bendruomenės, investuotojai ir akcininkai, darbuotojai.
	Pasiekimo aprašymas	Atskleidžiamos darbuotojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių, atskleidžiamas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio išmetimas, atliekų išmetimas, atskleidžiamas mokesčių sumokėjimas visose grupės veiklos šalyse, darbuotojų patirties rodiklio pagėrėjimas, moterų dalies vadovaujančiose ir IT pozicijose padidėjimas, nė vieno nelaimingo ar mirtino atsitikimo darbe, lygių galimybių principų diegimas, žaliosios gamybos galios didėjimas, saulės elektrinių parko didinimas, tikslai dėl šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimo, 50 proc., darbuotojų rekomenduoja grupę kaip darbdavį, 34 proc. moterų aukščiausio lygio pozicijose, 95 proc. darbuotojų netoleruoja korupcijos, EBITDA iš tvarių veiklų siekia daugiau nei 70 proc. Pateikiamas palyginamumas trijų metų dėl ŠESD emisijos, parduodamos ir pagaminamos energijos, neatsinaujinančios ir atsinaujinančios energijos išteklių panaudojimo
	Darnus vystymasis	Ataskaita rengiama pagal GRI, įmonių grupė priklauso JT pasauliniam susitarimui, atsižvelgiama į „Nasdaq“ aplinkos apsaugos, socialinio atsakingumo ir valdysenos (ASV) ataskaitų rengimo gaires ir kitas rekomendacijas.

ESO

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama, pateikiama skiltis įmonės internetiniame puslapyje
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaita neteikiama, informacijos teikimo dažnumą internetiniame puslapyje nustatyti sunku.
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška, aiški ir paprasta
		Pagrindiniai komponentai	Nurodyta nėra
		Atsakingo asmens pranešimas	Nurodyta nėra
		Grįžtamasis ryšys	Nurodoma pasitikėjimo linija, skirta pranešti korupcinius veiksmus
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Nurodyta nėra
	Patikimumas	ĮSA skyrius	Internetiniame įmonės puslapyje skirta skiltis darnumui, kuriame pabrėžiami pagrindiniai įmonės darnumo tikslai, politikos, ĮSA sritys, pasiekimai, rezultatai ĮSA srityje
		ĮSA politikos atskleidimas	Įmonė vadovaujasi visoje įmonių grupėje priimtomis politikomis, kurios skelbiamos internetiniame puslapyje – darnumo, aplinkosaugos, antikorupcinė, darbuotojų saugos ir sveikatos politika, darbuotojų saugos ir sveikatos standartas, etikos kodeksas.
		Tikslai	Energetinio efektyvumo didinimas ir poveikio aplinkai mažinimas tausojant energiją bei išteklius

		Atsakingas elgesys su elektra ir dujomis (ir klientams, ir darbuotojams) Sauga ir sveikata darbe
	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Nėra nurodyta
	Pasiekimo aprašymas	Aplinkosauga – efektyvios avarių, sutrikimų, dujų nuostolių, taršos prevencijos priemonių diegimas, senos elektros linijos keičiamos požeminiais kabeliais (mažesnė tarša ir pavojus biologinėms įvairovėms), įrenginiai izoliacinei alyvai surinkti, rekonstruojamos transformatorių pastotės, skleidžiančios mažesnę triukšmo lygį. Socialinė – rengiami mokymai dėl darbuotojų sveikatos ir saugos darbe, Valdymo – antikorupcijos prevencijos mokymai,
	Darnus vystymasis	Ataskaita rengiama pagal GRI, įmonių grupė priklauso JT pasauliniam susitarimui, EN ISO 9001:2001

Vilniaus šilumos tinklai

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama įmonės internetiniame puslapyje
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaita teikta pirmą kartą
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška
		Pagrindiniai komponentai	Nurodytas laikotarpis, teikimo dažnumas, apibrėžiama tikslinė auditorija, nurodomos sritys
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas atskiroje ataskaitoje
	Patikimumas	Grįžtamasis ryšys	Pateikiami kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl pasiūlymų, problemų.
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Atlikta suinteresuotųjų šalių apklausa dėl tvarumo sričių nustatymo
		ĮSA skyrius	Internetiniame puslapyje kasdien atnaujinami duomenys dėl teršalų, skiltis socialinės atsakomybės ataskaitoms talpinti.
		ĮSA politikos atskleidimas	Įmonėje galioja nuostatos ir politikos dėl aplinkosaugos ir kovos su korupcija.
		Tikslai	Aplinkosaugos – perėjimas prie atnaujinančios energetikos sistemos, energijos gamybos ir tiekimo efektyvumo didinimas, oro taršos kontrolė ir mažinimas, šiltnamio efektą sukeliančių dujų skaičiavimas, atsakingas vandens prieinamumas ir nuotekų kokybės valdymas, Saugių ir gyventojų (šilumos vartotojų) sveikatai neigiamo poveikio neturinčių šilumos tiekimo sistemų užtikrinimas. Valdysenos/socialiniai – paslaugų prieinamumo didinimas, darbuotojų sveikata ir sauga, kokybiškas klientų aptarnavimas, atitiktis teisiniam reguliavimui
Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Klientai, darbuotojai, tiekėjai, partneriai, akcininkai, vyriausybė, vietinė bendruomenė, veiklos priežiūros įstaigos, asociacijos, nevyriausybinių organizacijų, žiniasklaida, akademinė bendruomenė.		
Pasiekimo aprašymas	Vienoje iš katilinių atsisakyta mazuto kaip rezervinio kuro, sumažintas išmetamųjų kenksmingųjų dujų ir dalelių išmetimas į aplinką, garo katilo modernizavimas, kuris padeda sumažinti kenksmingųjų dujų išmetimą, socialinė akcija dėl medžių sodinimo mieste, atskleidžiamas darbuotojų pasiskirstymas pagal lytį ir amžių. Kadangi ataskaita teikiama pirmą kartą, nėra palyginamumo, tačiau pateikiama kuro suvartojimo statistika, kaip ir iš atnaujinančių energijos šaltinių, pateikiamas šiltnamio dujų efektą sukeliančių dujų emisija,		
Darnus vystymasis	Automatinė monitoringo sistema kasmet tikrina ir pratešia sertifikatą, dėl išmetamųjų kietųjų dalelių ir kenksmingųjų dujų, Šioje ataskaitoje atskleidžiame, kaip prisidedama prie Jungtinių		

		Tautų Darnaus vystymosi tikslų bei laikomasi Pasaulinio susitarimo principų. Tvarumo ataskaita atitinka Lietuvos Respublikos socialinės atsakomybės ataskaitai keliamus reikalavimus ir Europos Komisijos Nefinansinių ataskaitų teikimo gaires. Aprašyta veikla ir pasiekimai apima aplinkosaugos, socialinę ir valdymo (ESG) sritis.
--	--	--

Vilniaus energija

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitos teikiamos kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška
		Pagrindiniai komponentai	Nurodytas laikotarpis, teikimo dažnumas, apibrėžiama tikslinė auditorija, nurodomos sritys
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas atskiroje socialinės atsakomybės ataskaitoje
		Grįžtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Nurodyta nėra
	ĮSA skyrius	Nuoroda internetiniame puslapyje į socialinės atsakomybės ataskaitą.	
	Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	Įmonė patvirtinusi lygių galimybių ir nepakantumo priekabiavimui nuostatus, privatumo nuostatus, aplinkos apsaugos vadybos sistema pagal ISO 14001:2004
		Tikslai	Žmogaus teisių apsaugos tikslai, vykdoma aktyvi žmoniškųjų išteklių valdymo politika darbuotojų atlygio ir kompetencijų vystymo, darbinės veiklos vertinimo, profesinių gebėjimų ugdymo ir tobulinimo, karjeros planavimo, specialistų paieškos ir atrankos, naujų darbuotojų pritraukimo, integravimo ir adaptacijos srityse. Didinti energijos gamybos ir tiekimo efektyvumą bei atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą, mažinant iškastinio kuro naudojimą, aplinkos taršą bei poveikį klimato kaitai; stengtis mažinti vykdomos veiklos ir naujos verslo plėtros sukeltą bet kokią reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai; Periodiškai vykdyti aplinkos apsaugos vadybos sistemos veiksmingumo vertinimą, tobulinti darbo metodus ir gerinti aplinkos apsaugos rodiklius; Skatinti darbuotojus, partnerius, rangovus ir tiekėjus prisidėti prie įmonės aplinkos apsaugos gerinimo ir subalansuotos plėtros įsipareigojimų bei susijusių organizacijų aplinkos apsaugos politikos vykdymo.
Suinteresuotųjų šalių identifikavimas		Akcininkai, darbuotojai, profsąjungos, klientai, tiekėjai, asociacijos, tarptautiniai investuotojai	
Pasiekimo aprašymas		Investicijos į katilą, kuris kūrenamas biokuru, sumažino taršą ir priklausomybę nuo importuojamo iškastinio kuro. Įmonėje kiekvienam darbuotojui yra sudarytos saugios ir sveikos darbo sąlygos, taikomos visos prevencinės priemonės, skirtos darbingumui, sveikatai ir gyvybei darbe išsaugoti, įsteigta darbuotojų saugos ir sveikatos tarnyba, kurie tikrina darbuotojus, padalinius, pagal paskirtą grafiką. Apie darbuotojų saugą, nelaimingus atsitikimus, mirtis, jų palyginamumą nurodyta nėra. Pateikiama palyginamoji statistika dėl išmetamųjų dujų 5 metų laikotarpiui.	
	Darnus vystymasis	Aplinkos apsaugos, socialinio atsakingumo, darbuotojų saugos ir sveikatos politika atitinka „Veolia Environnement“, „Veolia“ įmonių grupės, Europos rekonstrukcijos ir plėtros banko (EBRD), Tarptautinės finansų korporacijos (IFC) pagrindinius principus, įsipareigojimus ir bendrąsias vertybes aplinkos apsaugos, socialinio atsakingumo, darbuotojų saugos ir sveikatos srityse. Taikomi standartai – SA8000, ISO 14001:2004 ĮSA ataskaitoje aprašomas Pasaulinio susitarimo principų įgyvendinimas ir laikymasis	

Kauno energija

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija pateikiama įmonės internetiniame puslapyje, LAVA puslapyje, lengvai prieinama, teikiama atskira socialinės atsakomybės ataskaita.
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Teikiama kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra logiška ir nuosekli, struktūriška
		Pagrindiniai komponentai	Nurodytas laikotarpis, teikimo dažnumas, apibrėžiama tikslinė auditorija, nurodomos sritys
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas vadovo žodis
		Grįžtamasis ryšys	Pateikiami kontaktai, kuriais galima kreiptis dėl pasiūlymų, problemų.
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Paminėtos ir išskirtos suinteresuotosios šalys taip pat yra minima, kad visos identifikuotos suinteresuotosios šalys gali įsitraukti į įmonės veiklą. Taip pat nurodyta, kad 2021 m. nebuvo fiksuoti jokie kelti klausimai ar identifikuotos problemos.
	Patikimumas	ĮSA skyrius	Konsoliduotoje socialinės atsakomybės ataskaitoje pateikiama visa susijusi informacija su viešaisiais pirkimais, korupcijos prevencija, aplinkos tarša, bei su darbuotojų, darbo saugos, vartotojais susijusi informacija.
		ĮSA politikos atskleidimas	Ataskaitoje minima, kad įmonė vadovaujasi GRI standartais, temos pasirinktos atsižvelgiant, kurios turi didžiausią ryšį su įmonės kasdiene veikla ir kurios yra labiausiai susijusios su įmonės ekonominiu, socialiniu ir aplinkosauginiu poveikiu, bei pagal kurias galima efektyviausiai stebėti ir įvertinti veiklą. Etikos kodeksas pateikiamas įmonės internetiniame puslapyje. Įmonė pasitvirtinusi korupcijos prevencijos politiką.
		Tikslai	Nustatyti įmonės korupcijos prevencijos principus ir reikalavimus bei jų laikymosi užtikrinimo gaires, mažinti aplinkos taršą, energijos šaltinių suvartojimą, energijos išteklių taupymas, darbuotojų informavimas, darbo sauga.
		Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Klientai (vartotojai), akcininkai, investuotojai, darbuotojai, tiekėjai, verslo ir socialiniai partneriai, visuomenė.
		Pasiekimo aprašymas	Neatskleidžiama informacija apie energijos ir vandens suvartojimą išorėje ir jo mažinimą, kadangi nėra tinkamų gairių atskleidimui. Nenustatytas nei vienas korupcijos atvejis, tačiau neatskleidžiamas palyginamumas. Atskleidžiamas 10 metų palyginamumas dėl ŠESD išmetimo, tačiau neatskleidžiami metodai šių dujų kiekio mažinimui. Fiksuoti keli nelaimingi atsitikimai darbe.
		Darnus vystymasis	Ataskaita teikiama pagal GRI standartus, Jungtinių tautų organizacijos Pasaulinio susitarimo principai, Lietuvos atsakingo verslo asociacija

Klaipėdos energija

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija pateikiama įmonės internetiniame puslapyje, ji lengvai prieinama
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Teikiama kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra sudėtinga, kadangi informacija nėra susisteminta
		Pagrindiniai komponentai	Nurodytas laikotarpis ir visa teisinė informacija, tikslinė auditorija nurodoma kaip visuomenė
		Atsakingo asmens pranešimas	Nurodyta nėra
		Grįžtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Nurodyta nėra
	Patikimumas	ĮSA skyrius	Metiniame pranešime pateikiama informacija susijusi su aplinkosauga, tarša. Internetiniame puslapyje skiriama skiltis dėl įmonės kokybės, aplinkos apsaugos, darbuotojų saugos ir sveikatos politikos. Nėra nurodoma informacijos susisijusios su korupcijos prevencija, kyšininkavimu.
		ĮSA politikos atskleidimas	Įmonės internetiniame puslapyje nurodyta reglamentuota įmonės politika dėl aplinkos apsaugos, darbuotojų saugos ir sveikatos.
		Pagrindinės rizikos	Rizikos nurodomos dėl finansinių aspektų, ĮSA rizikos neapibrėžtos

	Tikslai	Elektrostatinio filtro įrengimas oro užterštumui mažinti, saulės baterijų įrengimas (šilumos poveikio aplinkai mažinimas), saugių darbo sąlygų užtikrinimas, aplinkosauginių tikslų įgyvendinimas
	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Šalys identifiukuotos – akcininkai, Stebėtojų tarybos nariai, bendrovės valdybos nariai, darbuotojai, tiesiogiai ir netiesiogiai įmonę kontroliuojančios įmonės,
	Pasiekimo aprašymas	Tiksliai nurodyta nėra
	Darnus vystymasis	2010/75/ES Direktyva (dėl griežtesnių teršalų išmetimo į aplinkos orą normos), ISO 9001 ir ISO 14001, OHSAS 18001, ISO 45001:2018

Šiaulių energija

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija lengvai prieinama internetiniame puslapyje.
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitos teikiamos kartą per metus.
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra sudėtinga, kadangi informacija nėra susisteminta
		Pagrindiniai komponentai	Nurodytas laikotarpis ir visa teisinė informacija, tikslinė auditorija neapibrėžta
		Atsakingo asmens pranešimas	Nurodyta nėra
		Grįžtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Nurodyta nėra
		ĮSA skyrius	Pateikiama aplinkosaugos, korupcijos prevencija, apie su darbuotojais susijusią informaciją pateikiama metiniame pranešime
	Patikimumas	ĮSA politikos atskleidimas	Atskira skiltis internetiniame puslapyje, kurioje apibrėžta visa įmonės politika dėl ĮSA, nurodomos kryptys - skaidrus ir tvarus verslas, poveikis aplinkai, darbo santykiai, santykiai su visuomene
		Tikslai	Atskleidžiami bendrieji tikslai – tvari, socialiai atsakinga, efektyvi šilumos gamybą ir tiekimą vykdančia įmone, konkrečių tikslų dėl ĮSA nurodyta nėra.
		Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Nėra nurodyta
		Pasiekimo aprašymas	Nurodoma dėl aplinkosaugos srities – išnaudojamos saulės energijos galimybės įvairiose Lietuvos teritorijose, rašoma apie mokymus darbuotojams, rengiamus kelis kartus per metus. Internetiniame puslapyje įvertintas taršos poveikis klimatui, tačiau neatskleidžiami palyginamieji rodikliai kitais laikotarpiais. Daugiau poveikio tendencijų nurodyta nėra.
		Darnus vystymasis	Nesivadovauja

Panevėžio energija

Socialinės informacijos kokybės indeksas	Aktualumas	Informacijos pasiekiamumas	Informacija prieinama sudėtingai, pateikiama tiek metiniame pranešime, tiek internetiniame puslapyje, informacija nėra struktūriškai apdorota.
		Ataskaitų teikimo dažnumas	Ataskaitos teikiamos kartą per metus
		Aiškumas ir paprastumas	Struktūra sudėtinga, kadangi informacija nėra susisteminta
		Pagrindiniai komponentai	Tiksliai nurodyta nėra
		Atsakingo asmens pranešimas	Pateikiamas atsakingo asmens pranešimas kartu su konsoliduotų metinių ataskaitų rinkiniu
		Grįžtamasis ryšys	Nurodyta nėra
		Dialogas su suinteresuotosiomis šalimis	Nurodyta nėra
	Patikimumas	ĮSA skyrius	Aplinkosauginė, korupcijos prevencijos skiltys nurodytos
		ĮSA politikos atskleidimas	Politikos dėl ĮSA internetiniame puslapyje nepateikiamos, tačiau metiniame pranešime yra informacijos apie tokių politikų egzistavimą.
		Tikslai	Aplinkosaugos – atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas, taršos prevencija, poveikio klimatui mažinimas. Socialiniai – darbuotojų pritraukimas ir išlaikymas, klientų aptarnavimo gerinimas,

	Suinteresuotųjų šalių identifikavimas	Neidentifikuotos
	Pasiekimo aprašymas	Nurodoma dėl aplinkosaugos srities – išnaudojamos saulės energijos galimybės įvairiose Lietuvos teritorijose, daugiau nurodyta nėra. Metiniame pranešime ir internetiniame puslapyje įvertintas taršos poveikis klimatui pagal skirtingas katilines, apibendrinti ir palyginamieji tendencijų pokyčiai nepateikiami. Daugiau poveikio tendencijų nurodyta nėra.
	Darnus vystymasis	Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategija

3 priedas. Ekspertinio vertinimo anketa

Gerbiamas eksperte,

Dėkoju, jog sutikote dalyvauti tyrime. Šis tyrimas yra magistro darbo empirinio tyrimo dalis dėl energetikos sektoriaus įmonių socialinės atsakomybės atskleidimo (toliau – ĮSA) modelio sudarymo. Šio tyrimo tikslas yra sukurti ISA modelį energetikos sektoriaus įmonėms, kuris padėtų atskleisti kokybišką, struktūriškai standartizuotą informaciją apie įmonės veiklą ir pasiekimus ĮSA srityje. Šioje apklausoje pateikiami klausimai apie bendrą modelio struktūrą bei atskirus šio modelio elementus.

Remiantis tyrimo metu surinktais duomenimis ir atlikta analize yra sukurtas ĮSA atskleidimo modelis energetikos sektoriaus įmonėms, kuris pateikiamas žemiau. Šioje apklausoje pateikiami klausimai apie atskirus modelio elementus, kurie turi įtakos ĮSA informacijos atskleidimui, kokybei ir palyginamumui.

Tyrimo metu gauta informacija bus naudojama tik tyrimo tikslais.

Prašau Jūsų atsakyti į pateikiamus klausimus, pasirenkant tinkamiausią atsakymą ar pateikiant atskirą nuomonę.

Dėkoju už skirtą laiką ir atsakymus.

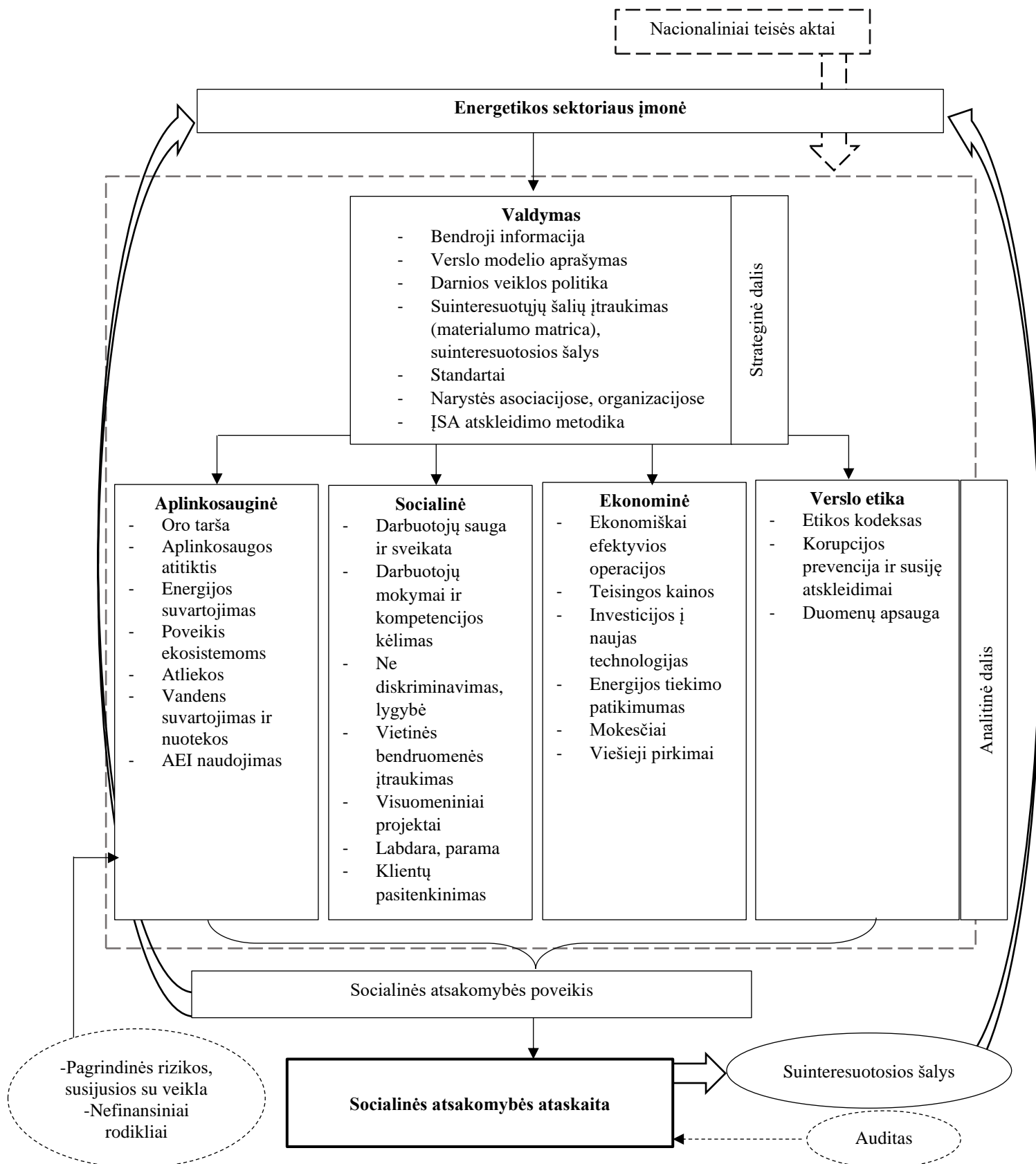
Magistrantė Judita Giedraitytė

Vilniaus universitetas

Ekonomikos ir verslo administravimo fakultetas

Apskaitos ir audito katedra

judita.giedraityte@evaf.stud.vu.lt

I. Bendroji dalis

1. Jūs atstovaujate (tinkamą atsakymą pažymėkite „x“)

Įmonę, kuri atlieka finansinių ataskaitų auditą	
Įmonę, kuri teikia finansines ir nefinansines ataskaitas	
Suinteresuotąją šalį, kuriai aktuali nefinansinė informacija	
Asmenį, kurio mokslinis interesas yra ĮSA	

2. Jūsų pareigybinis statusas yra (tinkamą atsakymą pažymėkite „x“)

Auditorius	
Už finansinių ir nefinansinių ataskaitų teikimą atsakingą asmenį	
Suinteresuotoji šalis	
Socialinių mokslų daktaras	

3. Jūsų patirtis finansinių ataskaitų rengimo, audito, investavimo ar mokslo srityje yra (tinkamą atsakymą pažymėkite „x“)

Iki 5 m.	
Nuo 5 iki 10 m.	
Virš 15 m.	

II. Modelio struktūra

4. Išreikšite pritarimo lygį pateiktiems teiginiams dėl energetikos sektoriaus įmonių ĮSA modelio struktūros. Sutikimo lygį išreikškite penkiabalėje skalėje, kai 1 – nepritariu, 5 – visiškai pritariu.

Teiginys	1	2	3	4	5
	Visiškai nepritariu	Nepritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Pritariu	Visiškai pritariu
Ataskaitos struktūroje turėtų būti pateikiama dalis apie įmonės valdymą					
Ataskaitos struktūroje viena iš dalių turėtų būti aplinkosauginė					

Ataskaitos struktūroje viena iš dalių turėtų būti socialinė					
Ataskaitos struktūroje viena iš dalių turėtų būti ekonominė					
Ataskaitos struktūroje viena iš dalių turėtų atskleisti įmonės etiką					

Kita nuomonė _____

III. Strateginė dalis

5. Išreikšite pritarimo lygį pateiktiems teiginiams dėl energetikos sektoriaus įmonių valdymo dalies. Sutikimo lygį išreikškite penkiabalėje skalėje, kai 1 – nepritariu, 5 – visiškai pritariu.

Teiginys	1	2	3	4	5
	Visiškai nepritariu	Nepritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Pritariu	Visiškai pritariu
Ataskaitoje įmonės turėtų atskleisti bendrąją informaciją apie įmonę					
Ataskaitoje įmonės turėtų nurodyti verslo modelio aprašymą					
Įmonės turėtų atskleisti darnos veiklos politikas, kuriomis vadovaujasi (<i>politikos, reglamentuojančios ĮSA įmonėje</i>)					
Ataskaitoje turėtų būti nurodoma materialumo matricos rezultatai (<i>suinteresuotųjų šalių įtraukimas dėl reikšmingų tvarumo klausimų įmonėje nustatymo</i>)					
Ataskaitoje turėtų būti nurodoma standartai, kurie įdiegti įmonėje (<i>ISO 9001, ISO 14001, OHSAS 18001 ir kt.</i>)					
Ataskaitoje turėtų būti nurodoma įmonių					

narystės socialinio atsakingumo asociacijose, organizacijose (LAVA, JT Pasaulinis susitarimas ir kt.)					
---	--	--	--	--	--

Kita nuomonė _____

IV. Analitinė dalis

6. Išreikšite pritarimo lygį pateiktiems teiginiams dėl energetikos sektoriaus įmonių aplinkosauginės dalies. Sutikimo lygį išreikškite penkiabalėje skalėje, kai 1 – nepritariu, 5 – visiškai pritariu.

Teiginys	1	2	3	4	5
	Visiškai nepritariu	Nepritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Pritariu	Visiškai pritariu
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie oro taršą, pateikiant kiekybinius matavimo rodiklius ir jų palyginamumą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie aplinkosaugos atitiktį (<i>neatitikimai, baudos dėl aplinkosaugos reikalavimų nesilaikymo</i>)					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie energijos suvartojimą įmonės veikloje, pateikiant kiekybinius matavimo rodiklius ir jų palyginamumą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie poveikį ekosistemos, kurioms įtaką gali daryti įmonės veikla					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie atliekų išmetimą, pateikiant kiekybinius matavimo rodiklius ir jų palyginamumą					

Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie vandens kaip resurso ir nuotekų išmetimą, pateikiant kiekybinius matavimo rodiklius ir jų palyginamumą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie atsinaujinančių elektros energijos išteklių naudojimą įmonės veikloje					

Kita nuomonė _____

7. Išreikšite pritarimo lygį pateiktiems teiginiams dėl energetikos sektoriaus įmonių socialinės dalies. Sutikimo lygį išreikškite penkiabalėje skalėje, kai 1 – nepritariu, 5 – visiškai pritariu.

Teiginys	1	2	3	4	5
	Visiškai nepritariu	Nepritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Pritariu	Visiškai pritariu
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie darbuotojų saugą ir sveikatą, pateikiant kiekybinius matavimo rodiklius ir jų palyginamumą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie darbuotojų mokymus ir kompetencijos kėlimą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie ne diskriminavimą ir lygybės užtikrinimą įmonės aplinkoje					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie vietinės bendruomenės įtraukimą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie įsitraukimą į visuomeninius projektus					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją dėl klientų pasitenkinimo					

Kita nuomonė _____

8. Išreikšite pritarimo lygį pateiktiems teiginiams dėl energetikos sektoriaus įmonių ekonominės dalies. Sutikimo lygį išreikškite penkiabalėje skalėje, kai 1 – nepritariu, 5 – visiškai pritariu.

Teiginys	1	2	3	4	5
	Visiškai nepritariu	Nepritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Pritariu	Visiškai pritariu
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie ekonomiškai efektyvių operacijų atlikimą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie teisingos kainos nustatymą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie investicijas į naujas technologines					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie energijos tiekimo patikimumą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie mokamus mokesčius (<i>papildomai atskleisti apie mokesčius šalyje narėje ar trečiojoje šalyje</i>)					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie viešuosius prikimus, išskiriant „žaliųjų“ viešųjų pirkimų dalį					

Kita nuomonė _____

9. Išreikšite pritarimo lygį pateiktiems teiginiams dėl energetikos sektoriaus įmonių verslo etikos. Sutikimo lygį išreikškite penkiabalėje skalėje, kai 1 – nepritariu, 5 – visiškai pritariu.

Teiginys	1	2	3	4	5
----------	---	---	---	---	---

	Visiškai nepritariu	Nepritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Pritariu	Visiškai pritariu
Įmonės turėtų turėti etikos kodeksą					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie korupcijos prevencijos priemones, nustatytas korupcijos atvejus					
Įmonės turėtų atskleisti informaciją apie klientų ir darbuotojų duomenų apsaugą					

Kita nuomonė _____

V. Ataskaitos pateikimas ir vertinimas

10. Išreikškite pritarimo lygį dėl ĮSA politikos poveikio. Sutikimo lygį išreikškite penkiabalėje skalėje, kai 1 – nepritariu, 5 – visiškai pritariu.

Teiginys	1	2	3	4	5
	Visiškai nepritariu	Nepritariu	Nei pritariu, nei nepritariu	Pritariu	Visiškai pritariu
Įmonių vykdoma politika turi tiesioginį poveikį visuomenei					
Įmonių vykdoma politika turi tiesioginį poveikį pačiai įmonei					
Įmonės vykdomos socialinės politikos poveikis turėtų būti pateikiamas kaip rezultatas socialinės atsakomybės ataskaitoje					
Socialinės atsakomybės ataskaitoje pateikiama informacija turėtų būti patikima, todėl turėtų būti audituojama kartu su metinių finansinių atskaitų rinkiniu					

Kita nuomonė _____